

Општина Владичин Хан
Светосавска 1
17510 Владичин Хан, Србија
Tel.:+ 381 17 473 073
Fax:+ 381 17 473 073
e-mail:info@vladicinhan.org.rs
www.vladicinhan.org.rs

СТРАТЕГИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН 2013-2018

Владичин Хан, децембар 2012 године

Ревизија/израда стратегије локалног развоја општине Владичин Хан са фокусом на родна и мањинска права: Пројект се реализује у оквиру Заједничког програма УН Одржање мира и инклузивни локални развој (PBILD) кроз другу компоненту програма PBILD „Јавне службе“, а преко процеса ревизије/израде локалних стратегија развоја са фокусом на родна и мањинска права у 8 општина Јабланичког и Пчињског округа: Власотинце, Бујановац, Владичин Хан, Сурдулица, Црна Трава, Босилеград, Медвеђа и Врањска Бања. Процес фасилитира Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа.

Centar za razvoj Jablaničkog
i Pčinjskog okruga

	САДРЖАЈ	
	САДРЖАЈ	2.
	ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА	4.
	ПРЕАМБУЛА	5.
	ПОРУКА ПРЕДСЕДНИКА ОПШТИНЕ	6.
1.	ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ	7.
1.1	Административни и географски положај	7.
1.2	Кратак историјат Општине	10.
1.3	Општи подаци о становништву	11.
1.4	Локална самоуправа	12.
2.	ИНДИКАТОРИ (Економски развој, становништво, образовање, квалитет живота и животна средина)	15.
3.	ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	18.
3.1	Опис тренутне ситуације	18.
3.1.1	Локална привреда	18.
3.1.2	Пољопривреда	20.
3.1.2	Туризам	26.
3.1.4	Инфраструктура	28.
3.1.5	Развој МСП и предузетништва	29.
3.2	SWOT анализа – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	30.
4.	СТАНОВНИШТВО, ОБРАЗОВАЊЕ И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА	33.
4.1	Опис тренутне ситуације	33.
4.2	SWOT анализа – СТАНОВНИШТВО, ОБРАЗОВАЊЕ И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА	41.
5.	ЖИВОТНА СРЕДИНА	43.
5.1	Опис тренутне ситуације	43.
5.1.1	Земљиште	43.
5.1.2.	Шуме	43.
5.1.3.	Воде	44.
5.1.4	Минералне сировине	45.
5.1.5	Заштита животне средине и управљање отпадом	46.
5.1.6	Обновљиви извори енергије	46.

5.2	SWOT анализа –ЖИВОТНА СРЕДИНА	48.
6.	ДЕФИНИСАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	50.
6.1	Изјава о визији одрживог развоја	50.
6.2	Дефинисање приоритета, стратешких циљева и програма	51.
7.	АКЦИОНИ ПЛАН	57.
8.	МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	77.
9.	АНЕКСИ	78.
	Анекс 1: Методологија, правни и стратешки оквир израде стратегије	78.
	Анекс 2: Радна група	80.
	Анекс 3: Листа планова и докумената важних за развој општине	82.
	Анекс 4: Мониторинг систем и индикатори	83.

ФИНАЛНИ НАЦРТ/ПРЕДЛОГ

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

ADA	Аустријска Развојна агенција
ЦГС	Конкурентска схема грантова за саветодавство
ЕУ	Европска унија
IBRD	Међународна банке за обнову и развој
IPA	Инструмент за претприступну помоћ
IPARD	Инструмент претприступне помоћи за рурални развој
ЈП	Јавно предузеће
МПШВ	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије
МСП	Мала и средња предузећа
НСЗ	Национална служба за запошљавање
НВО	Невладина организација
ПЛА/ПРА	Партиципативно учење и деловање и Рурална процена на основу учешћа - Participatory Learning and Action and Participatory Rural Appraisal
RRA	Регионална агенција за развој: Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа
РПГ	Регистровано пољопривредно газдинство
PBILD	Peacebuilding and Inclusive Local Development
UNDP	United Nations Development Programme
USAID	Агенција за међународни развој САД
WB	Светска банка -World Bank

ПРЕАМБУЛА

Општина Владичин Хан предузима значајне кораке у планирању сопственог одрживог развоја у складу са постојећим законским оквирима и савременим европским и светским токовима. Данас је суштински елемент у било којој земљи јачање локалних капацитета и развијање свести у циљу локалног одрживог развоја. Општина Владичин Хан се определила, да у процесу планирања локалног одрживог развоја, уважи документа како са националног нивоа, тако и наднационалног нивоа. Стратегија одрживог развоја општине Владичин Хан уважава циљеве Стратегије одрживог развоја ЕУ, Лисабонске стратегије и Нове Лисабонске стратегије, као и Миленијумске циљеве донете од стране ЕУ. За Републику Србију национални стратешки документ у овој области је Стратегија одрживог развоја,¹ која дефинише одрживи развој као циљно оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима. У Стратегији се потенцира израда модела који на квалитетан начин задовољава друштвено-економске потребе и интересе грађана, а истовремено уклања или знатно смањује утицаје који прете или штете здравој животnoj средини и природним ресурсима. Политика једнаких могућности и у оквиру ње стварање предуслова за усклађивање личног, породичног и професионалног живота један од циљева Европске Уније. Општина Владичин Хан посвећена је изградњи друштва које брине о будућности грађана. Посебно се стара о поштовању родних и мањинских права. Тиме доприноси реализацији политика једнаких могућности.

Стратегија одрживог развоја општине Владичин Хан за период 2013. до 2018. године урађена је кроз пројект "Ревизија/израда стратегије локалног развоја општине Владичин Хан са фокусом на родна и мањинска права". Овај Пројект се реализује у оквиру Заједничког програма УН Одржање мира и инклузивни локални развој (PBILD) кроз другу компоненту програма PBILD „Јавне службе“, а преко процеса ревизије/израде локалних стратегија развоја са фокусом на родна и мањинска права у 8 општина Јабланичког и Пчињског округа. Изради Стратегије одрживог развоја општине Владичин Хан за период 2013. до 2018. године приступило се систематски и у партнерству са Центром за развој Јабланичког и Пчињског округа и другим локалним актерима. Основ за израду Стратегије су постојећа стратешко планско документа које имплементира Општина. Да би се стекли и други неопходни предуслови за израду Стратегије Општина је донела Решење о приступању изради Стратегије одрживог развоја општине Владичин Хан 2013-2013. и о образовању радне групе за израду нацрта Стратегије одрживог развоја општине Владичин Хан.

На седници од XX.XX 2012. год. Скупштина општине Владичин Хан усвојила је Стратегију, чиме је она постала и њен званични документ.

Пројектни тим

¹ www.odrzivi-razvoj.gov.rs

ПОРУКА ПРЕДСЕДНИКА ОПШТИНЕ

Поштовани суграђани,

Примарни задатак општине Владичин Хан је стварање квалитетних услова за живот грађана и очување животне средине. У процесу планирања одрживог развоја дефинисани су приоритети и ресурси којима располаже општина Владичин Хан, као и временска одредница њихове реализације.

*Кључна претпоставка стратешког планирања је жеља локалне заједнице да унапређује свој одрживи развој сагледавањем економских, друштвених и могућности за заштиту животне средине. У сарадњи са свим заинтересовани странама анализирали смо снаге, слабости, могућности и ризике, прибављали и систематизовали потребне информације за **Стратегију одрживог развоја општине Владичин Хан**. Недовољно развијена привреда, висока стопа незапослености и проналажење стратешких партнера захтевају активно укључивање локалне самоуправе у креирање привредног развоја општине као битног чиниоца оживљавања привредних и друштвених активности. Много ангажованих појединаца, институција и изражен висок степен јединства у утврђивању свих приоритета развоја Општине Владичин Хан представљају гаранцију да овај значајни плански документ неће остати само на папиру.*

Горан Младеновић

Председник општине Владичин Хан

1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ

1.1 Административни и географски положај

Према просторном плану Републике Србије, општина Владичин Хан спада у ред функционално урбаних подручја националног значаја. Општина се налази у средишту комуникационих праваца, који представљају саобраћајну артерију изузетног значаја, који Средњу Европу спајају са источном и јужном Европом. Општина лежи на важним саобраћајницама – железничкој прузи и аутопуту (коридор 10) који од Београда и Ниша (са севера) воде ка Скопљу (на југ) и магистралном путу који води ка српско-бугарској граници и граничним прелазима "Стрезимировци" и "Рибарци". Саобраћајна удаљеност Владичиног Хана од Београда износи 333 км, Приштине 112 км, Новог Сада 409 км, Ниша 91 км и Скопља 112 км. Од државних граница с Бугарском (гранични прелаз Стразимировци) удаљен је 52 км, док је од државне границе с Македонијом (гранични прелаз Прешево) удаљен је 67 км.

Општина заузима положај између $42^{\circ}40'$ и $42^{\circ}55'$ северне географске ширине и $21^{\circ}55'$ и $22^{\circ}13'$ источне географске дужине. Административно припада Пчињском округу чије је седиште у Врању. Територија Општине простире се између 280 м (у долини Јужне Мораве) и 1442 мнв (врх Влајна на Кукавици). Терени су углавном у сточарском планинском рејону (у појасу изнад 600 мнв налази се 57 % општинске територије), а само зоне у долини Јужне Мораве, Врле и притока су у сточарско – воћарско – виноградарском рејону. Нагиби терена у делу подручја у алувиону Јужне Мораве су незнатни, јер се овај део терена налази у равници. Остали делови побрђа на ободу котлине налазе се на мање или више нагнутом терену (до 5, максимално 10% до 15%), при чему су поједини делови на изузетно стрмим падинама у долинама притока које се са запада спуштају ка Морави (20-30%).

Планински терени Кукавице и Чемерника су стрмији а ерени у долини Врле ка Сурдулици су блажи и нижи (око 15, максимално 20%). Просечна надморска висина Владичиног Хана износи 328 м, највећи део заузима брдско-планинско подручје и налази се у зони умерено континенталне климе. Средња годишња температура ваздуха у Владичином Хану износи $11,1^{\circ}$ Ц. Годишњи распоред и сума падавина (715,1 мм) погодују биолошкој егзистенцији људи и организовању различитих грана аграрне производње. Општина Владичин Хан обухвата површину од 366 км². Расположиви земљишни фонд пружа могућности за организовање хетерогене аграрне производње и остваривање значајних економских ефеката. У структури општинске територије последњих година на пољопривредно земљиште отпада око 47 %, од чега је око 80 % обрадиво. Територија општине Владичин Хан захвата површину од 366 км², на којој у 51 насељу на основу процене Републичког завода за статистику Србије средином 2011 живи 21609 становника. Према Попису становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији 2011 на овом простору живи 20938 становника. Насеље је настало и развија се у зони богатој водама – подземним и површинским. Реке које пресецају урбану територију су Јужна Морава, Врла, Калиманка, Топило и Дулан. Оне истовремено имају и велики хидролошки значај, нарочито Јужна Морава и Врла. Уз то у хидрографији околине Владичиног Хана посебан значај имају изградња Хидроенергетског система "Власина" и Јовачка језера. Јовачка језера – седам мањих језера, од којих су три већа: Доње, Средње и Горње Јовачко припадају групи природних језера урвинског порекла. Земљиште као природна творевина представља важан ресурс чијом рационалном експлоатацијом могу да се остваре значајни економски ефекти.

Климатске особине овог подручја² су формиране и под утицајем умерено континенталне климе, тј. њених варијетета, насталих под утицајем источних и западних планинских масива чији се утицаји шире ка јужноморавској долини долинама притока (планински варијетет), моравске долине са севера (континентални варијетет) и југа (измењено медитерански варијетет). Микро клима се разликује у Врањској котлини, на Кукавици и оградницама Чемерника, као и на побрђу. Настала је под утицајем наведених варијетета умерено континенталне климе, одликује се топлим летима, хладнијим јесенима од пролећа и релативно благим зимама. На планинама преовладава планинска клима зависно од висине, тј. умерено хладни и влажни климат са повољним условима за вегетацију.

Температура ваздуха: На основу увида у податке о минималним, максималним и средњим дневним температурама у току године, уочавају се повољне климатске прилике за живот на територији општине Владичин Хан. Констатовано је следеће:

- средња годишња вредност температуре ваздуха у Владичином Хану је 11,1⁰Ц., а на Кукавици 6,6⁰Ц
- најтоплији месец је август са средњом месечном температуром од 21,5⁰Ц у Владичином Хану, 14,7⁰ Ц на Власини и 16,5⁰ Ц на Кукавици,
- најхладнији месец је јануар са средњом месечном температуром од 0,1⁰Ц у Владичином Хану, - 4,0⁰ Ц на Власини и 0,4⁰ Ц на Кукавици
- кретање апсолутних максималних и минималних температура је 35⁰ Ц до 40⁰ Ц у августу у Владичином Хану, 30,5⁰ Ц у августу и - 25,8⁰ Ц у јануару на Власини, и 29,2⁰ Ц лети и -18⁰ Ц зими на Кукавици.
- Вегетациони период у Владичином Хану почиње просечно од 1 до 11. марта а завршава се између 21. новембра и 1. децембра Средња температура током вегетационог периода је 16-18 °С. На Кукавици вегетациони период са просечном температуром преко 10⁰Ц траје од 14.5 до 3.10.
- Подаци указују на повољне климатске прилике у току целе године. Односно, зими нема великог броја дана са jakim мразем, а лета су умерено топла. У јужноморавској долини зиме су умерено благе, а лета су топла и сува. Тада владају доста стабилне временске прилике и повремене краће пљусковите падавине локалног карактера. Прелазна годишња доба се одликују променљивошћу времена са топлијом јесени од пролећа.

Влажност ваздуха и облачност: Средња годишња вредност **релативне влажности** износи око 70% у Владичином Хану. Од свих годишњих доба зима показује највећу просечну вредност средње дневне релативне влажности 83% у Владичином Хану, 82-86% на Кукавици, затим јесен са 70-80% у Владичином Хану и 76-88% на Кукавици, пролеће 70-75% у Владичином Хану и 76-82% на Кукавици, а лето око 65% у Владичином Хану и 71-78% на Кукавици. У вегетационом периоду она износи око 67% у Владичином Хану, а 74% на Кукавици. У јужноморавској долини, за разлику од планинских крајева, честе су јутарње магле, нарочито зими у време трајања грејне сезоне. Магла се у вишим пределима ретко задржава у току дана. Облачност је најмања лети (око 3), а највећа зими (око 8), док се средња годишња облачност креће око 5. У планинским зонама ове вредности су нешто веће.

Падавине и снежни покривач: Падавине у околини Владичиног Хана одговарају типу климе који овде влада и крећу се од око 715 мм/м², док су на Кукавици 934мм, а на Власини 853 мм. У Владичином Хану највећа просечна вредност падавина утврђена је у новембру од 92 мм/м² а најмања у јулу са 35,5мм/м². На Власини најкишовитији су јуни и мај (око 90мм), а најсувљи август (42мм). Најмање падавина се излучи преко лети (144 мм или 20,2%), нешто више зими (175 мм), а пролеће (200 мм) и јесен (195 мм) приближно су поједнако и највише влажни. На Кукавици највише падавина има у пролеће (укупно 276мм) и јесен (укупно 255мм), а зима (укупно 196мм,) и лето (укупно 207мм) су сувљи. Снежни покривач се у Владичином Хану јавља 38 дана у току године, док су околни терени Кукавице знатно чешће под снегом (88 дана), као и Власине (84-118 дана) у току године. Снег се на планинама задржава и формира снежни покривач од око 0,5м у просеку, мада понекад висина снега достиже и 1-1,5м.

² С обзиром на недостатак мерних места на подручју Владичиног Хана и његовој непосредној околини, Предејане, Врање и Врањска Бања су узети као мерна места са блиским карактеристикама (мала удаљеност, слична надморска висина и положај у долини Јужне Мораве), што је уобичајен поступак при анализама климатских карактеристикама. Климатске карактеристике анализирани су на основу података метеоролошких станица Предејане, Врање и Врањска Бања и на основу извора: Др С.Стаменковић: Владичин Хан, Географски факултет у Београду, 1997.год. и Др М. Мађејка: Клима бања Уже Србије, Српско географско друштво, Београд, 1985. , као и на основу података за климатске станице Власина (Студија климатских параметара за потребе израде генералног пројекта пута М-21.1 Владичин Хан – Стрезимировце, ЈУГИНУС, 1997. и Кукавица (Др Драгомир Ђукановић: Клима среза Лесковац, 1967. и Шумско – привредна основа Кукавица II)

Ветровитост : Оријантација речних долина и простирање Врањске котлине директно утичу на правце и брзине ваздушних струјања у Јужноморавској долини. Долинско – котлински положај града и његова отвореност према долинско – планинским климатским утицајима са истока и запада и долинско – низијским са севера и југа обезбеђују континуирано и природно локално проветравање у свим годишњим добима, главним географским правцима и на целокупној урбаној територији (према: Др С. Стаменковић: Владичин Хан, Географски факултет у Београду, 1997.г.). У Владичином Хану преовлађујућа струјања ваздушних маса су из правца североистока 199%₀ и севера 152%₀, а најмању учесталост имају северозападни 41%₀, западни (62%₀) и југоисточни ветар 58%₀. Морфолошка заклоњеност коју омогућава Гредличка клисура, утиче на смањени утицај хладних и влажних ваздушних маса зими, утичу на нешто блажу климу зими него што је то случај са осталим местима Поморавља северније од Владичиног Хана. Услед долинског положаја подручја Владичиног Хана учесталост тишина је знатна и износи 192%₀ и најчешћа је зими. На Кукавици најчешћи су југозападни ветрови, а мање су учестали ветрови из правца југоистока. Лети често дува јак хладан ветар који исушује земљиште. На Власини с најчешћи северни (138%₀), северозападни (172%₀) и источни (149%₀) ветрови Јачине ветра су веће у планинском подручју него у јужноморавској долини и Врањској котлини, где речна долина модификује основне правце и брзине дувања ветра.

Флора и фауна: Умерено континентална клима са довољном влажношћу, повољном сумом просечних температура и вегетационом периоду и педолошки покривач подручја, омогућили су развој вегетације разноврсних врста флоре. Поред реке Јужне Мораве и у најнижим деловима долина притока расту меки лишћари који припадају *алувијално – хидрофилном екосистему* (врба и топола, као и храст лужњак). Ове шумске површине су неуређене, али штите обале од обрушавања и клизања и у најнижим деловима спречавају замочваривање. На најнижим брежуљцима, као и на повремено плављеном алувијалном земљишту највише има беле и крте врбе, беле и црне тополе, белог бреста али је заступљена и жбунаста флора. Багремове шуме заузимају углавном југоисточну експозицију. На најнижим, најтоплијим и најсувљим брежуљцима у брдском и равничарском појасу ван утицаја подземних и површинских вода расту *ксеротермофилне сладуново – церове и друге сличне шуме* (ксеротермне шуме које се редовно јављају на јачим нагибима и топлим падинама, те су изложене јаким летњим сушама. Ова заједница је доста угрожена крчењем, тешко се обнавља и њеним нестајањем отвара се пут ерозији. На различитим киселим смеђим земљиштима, највише Кукавице, расту најчешће *букове шуме* на највећим висинама или и на нижим заклоњенијим теренима са хладнијом и влажнијом микроклимом. Од воћа јавише су заступљени јабука и шљива. Травни покривач чине разне ливадске траве. У долинама притока вегетација је неуређена и угрожена локалним депонијама и нерегулисаним испустима отпадних вода. Животињски свет ширег подручја разноврстан је и богат. У околним планинама најраспрострањенија дивљач је срна, зец, дивља свиња, а од птица јаребица и фазан. У зони Кукавице основано је ловиште "Кукавица", које се систематски и плански одржава и уређује.

Заштићена природна добра: Од заштићених природних добара у општини Владичин Хан налази се део специјалног резервата природе / резервата природе Кукавица, који се простире на простору општина Владичин Хан, Лесковац и Врање.

1.2. Кратак историјат општине

Владичин Хан је младо насеље које се први пут помиње пре 120 година. Име је добио по усамљеној кући – хану коју је до половине XIX века подигао Стефан Грк а касније је купио владика Пајсије. Феликс Каниц, који је кроз Владичин Хан прошао с јесени 1889. год. наглашава да је Владичин Хан поред осталог и због моста на Морави и у минулим временима имао значајну улогу у саобраћају.

Године 1887. Хан постаје средиште среза пољаничког, а три године касније као место се помиње и приликом пописа становништва. Тада је према попису у Хану било 26 кућа са 101 становником. А већ 1895. насеље је увећано на 60 кућа са 325 становника. Развоју овог места и читавог краја нарочито је допринела изградња железничке пруге 1886. године и моста на Јужној Морави 1910. године. Владичин Хан постаје седиште варошког, трговачког и саобраћајног промета, као и занатских радњи, друштвено – политичких организација, разних институција, надлештва као и културног и спортског живота. Проглашењем Владичиног Хана за самостално насеље почиње и његов развој-значајно се увећава број становника; 1888. године отвара се прва школа; насеље добија свој први храм 1905. године - храм Светог Николе у Прекодолцу. 1910. године изграђен је и први пут пуштен у саобраћај први гвоздени мост који је заменио дотадашње дрвене мостове. Тај гвоздени мост и дан данас спаја обале Јужне Мораве. Владичин Хан је имао све неопходне услове (друмски и железнички саобраћај, мостови) за развој трговине која је стара колико и само насеље. Отворени су мали дућани са једне и друге стране Јужне Мораве у којима се трговало робом широке потрошње, увозило се и извозило. Коришћењем железнице извозило се воће, житарице, кромпир, стока, коза... У трговачком промету, плаћање се вршило готовим новцем али се трговина обављала и путем трампе – роба за робу. За промет робе имали су велику улогу вашари, сабори и пијачни дани. Велики вашар се одржавао сваке године од 11-13. септембра а пијачни дани су се одржавали сваког петка. То је прешло у традицију јер се и дан данас вашар одржава сваког 11. септембра а главни пазарни дан је петак. Пијачни простор је до дана данашњег остао на истој локацији као и пре 100 година – између железничке пруге и корита Јужне Мораве. Упоредо са трговином, у Владичином Хану је почело да се развија и занатство.

Крајем XIX века формира се занатски центар на платоу између железничке рампе и корита реке Калиманке. У том занатском центру били су заступљени следећи занати: берберски, месарски, лимарски, пекарски, фотографски, пиљарски, обућарски, кројачки. Поред тих, у Владичином Хану су били заступљени и многи други занати који су били неопходни за нормално живљење грађана Хана и околних села а многи од тих заната егзистирају перманентно већ деценијама.

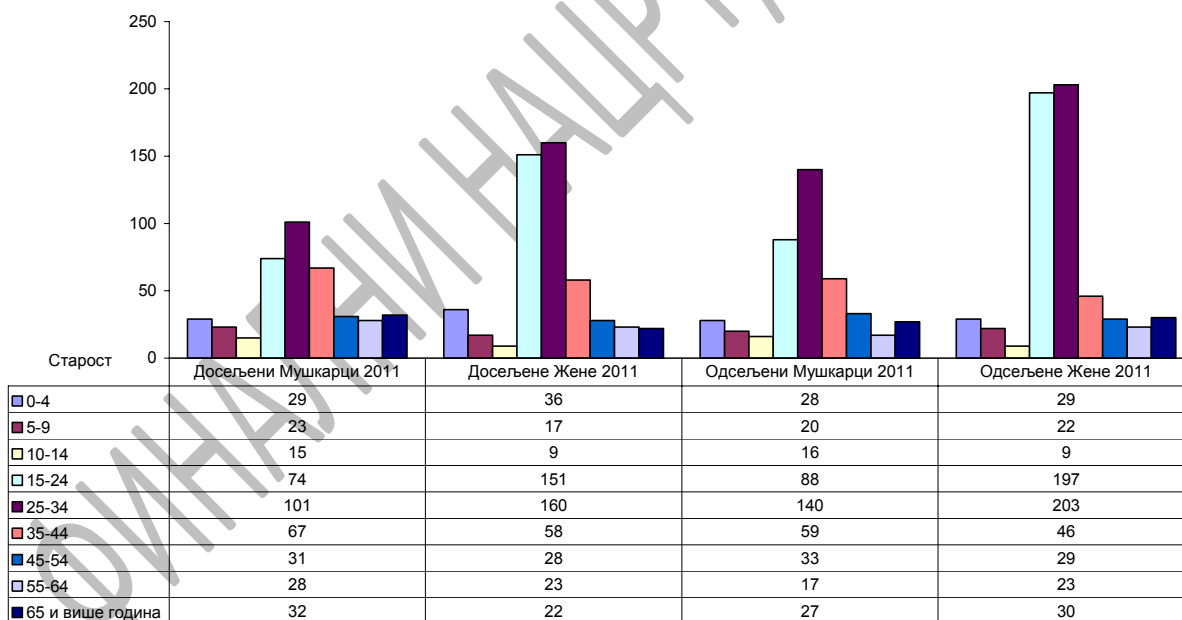
Пољопривредни произвођачи су се углавном бавили воћарством, сточарством, ратарством, а у мањој мери и повртарством, виноградарством и производњом дувана. У Владичином Хану дуван је почео да се производи 1921. године да би се касније, крајем 40-тих година XX века отворила дуванска станица која је откупљивала и прерађивала дуван. Владичин Хан је 1931. год. добио своју прву фабрику – фабрику црепа и цигле “Балкан” која је своје производе пласирала на домаћем тржишту, највише на Косову. Та фабрика и дан данас постоји, производи и пласира своје производе и један је од главних носиоца развоја у новијој историји ханске општине.

Град се брзо развијао а укрштање многобројних путева и превелика имиграција становништва ка њему, утицали су на мешање најразличитијих обичаја и навика становништва. Сеоски обичаји су се упражњавали скоро у свим приликама: при обради земље, при рађању, женидби, на летијама, на крсној слави, приликом смртног случаја или на неком великом празнику. Неки од тих обичаја и дан данас живе међу становништвом ове варошице. Између два светска рата Владичин Хан израста у варошицу са развијеном трговином и занатством и 1930. године регистровано је 57 радњи, са стотинак калфи и шегрта. Данас је Владичин Хан израстао у модерну варошицу. Снажан је био привредни, просветни, културни, здравствени и урбанистички развој Владичиног Хана а нарочито после другог светског рата.

1.3. Општи подаци о становништву

Према Попису становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији 2011 године на територији општине живи 20938 становника различите етничке припадности са доминантним српским становништвом и становништвом православне вероисповести. У Граду живи 35.18% становништва. Општина има 51 катастарску општину са исто толико месних заједница и четири месне канцеларије. Етнички састав становништва чине: Срби (89.33%) Роми (7.20%), и остале националне заједнице (3.47%)³. Густина насељености на територији општине Владичин Хан је за 26.69 % мања у односу на густину насељености у републици. Густина насељености на нивоу целе општине износи 59.04 становника/км². Просечан број чланова домаћинства је, према истом попису, 3,03 што је изнад просека Србије, који износи 2,85. Пад укупног броја становника у периоду 1991-2011. износи 16.30 %, док за период 2002-2011 овај пад је нешто блажи 11.7%. Генерално посматрано изразит је тренд пада броја становника што је последица миграторних кретања и негативног природног прираштаја (-9).

График № 1: Унутрашње миграције 2010/2011

Извор: Републички завод за статистику

Неповољни демографски трендови су резултат стагнације привреде и друштвеног развоја у последњих 15 година. Унутрашње миграције (унутар општине, из планинских насеља у седиште Општине) су биле изразите и одвијале се у последње четири деценије прошлог века. Спољне миграције (из општине у развијеније регионе) су константне до данас. Осим социо-економских мотива за унутрашње и спољне миграције, највише утицаја на расељавање становништва из планинских насеља је имала веома лоша саобраћајна приступачност тих подручја.

³ Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. у Републици Србији. Национална припадност -Подаци по општинама и градовима. Београд, децембар 2012

Радни контингент становништва (15—64 година) према полу показује доминацију мушкараца за 8%. Старосна структура становништва указује на добар радни потенцијал општине јер је просечна старост становништва 42 године, а индекс старења (60+ год. / 0—19 год.) 122. Родна структура: Полна структура становништва је у односу 49.61% женске, наспрам 50.39% мушке популације.

Табела № 1: Становништво* према старосним групама и полу, 2010—2011.

	2010		2011	
	Женско	Мушко	Женско	Мушко
Деца узраста до 6 година (предшколски узраст)	723	714	679	690
Деца узраста од 7—14 година (узраст основне школе)	875	919	888	891
Становништво 15—18 година старости (узраст средње школе)	490	521	465	521
<i>Деца (0—17 година)</i>	<i>1,959</i>	<i>2,015</i>	<i>1,919</i>	<i>1,966</i>
<i>Млади (15—29 година)</i>	<i>1,939</i>	<i>2,121</i>	<i>1,877</i>	<i>2,070</i>
Радни контингент становништва (15—64 година)	6,976	7,629	6,927	7,590

Извор: РЗС — Витална статистика* процена средином године

1.4 Локална самоуправа

Органи локалне самоуправе- Организациона структура општине Владичин Хан

- I. Скупштина општине
- II. Председник Општине
- III. Општинско веће
- IV. Општинска управа

Скупштина општине је представнички орган који врши основне функције локалне власти, утврђене Уставом, законом и Статутом општине. Скупштину чине одборници, који се бирају на непосредним изборима, тајним гласањем. Скупштину општине чини 37 одборника. Од укупног састава скупштине 27.03% чине жене. За разматрање и решавање појединих питања из надлежности Скупштине, Скупштина образује стална радна тела, а по потреби се образују привремена радна тела. Стална радна тела Скупштине су савети, комисије и одбори. Посебно радно тело Скупштине општине Владичин Хан је Комисија за равноправност полова⁴ чији су циљеви:

1. **Повећано учешће жена у процесу одлучивања Индикатор:** Заступљеност мање заступљеног пола у органима власти са најмање и органима управљања јавних предузећа и установа са 30%
2. **Подизање свести жена о равноправности полова о учешћу у јавном и политичком животу**
3. **Економско оснаживање жена**
 - Успостављање партнерства са невладиним сектором у пројектима чији је циљ економско оснаживање жена
 - Промовисање женског предузетништва
4. **Остваривање равноправности полова у образовању**
 - Подршка програма неформалног и формалног образовања маргинализованих група

⁴ Комисија је формирана Решењем Скупштине општине Владичин Хан број 06-70/17/2010-01

- Укључивање већег броја женске деце ромске националности у систем образовања
 - отклањање стереотипа о мушким и женским занимањима кроз промоцију образовних профила
- 5. Побољшање здравља жена**
- промоција здравља жена кроз едукативне активности
 - подршка реализацији програма превенције раног откривања карцинома грлића материце и дојки
- 6. Превенција и сузбијање насиља над женама и унапређења заштите жртава**
- учешће у кампањама за подизање свести јавности о насиљу у породици и над женама
 - развијање међусекторске сарадње у процесу заштите насиља
 - организовање трибина и предавања о насиљу у породици и над женама
- 7. Уклањање родних стереотипа и промоција равноправности полова**

Скупштина је општинских јавних предузећа установа и организација.

Општинска јавна предузећа:

1. ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве општине Владичин Хан
2. ЈКП Водовод Владичин Хан
3. ЈП за комунално уређење
4. ЈП Информативни прес центар Радио Хан

Општинске јавне установе и организације:

1. Установа за културу, туризам и библиотекарство
2. Установа спортски центар Куњак
3. Установа Дечји вртић Пчелица

Председник општине је извршни орган. Бира се из редова одборника, на време од четири године, тајним гласањем, већином гласова од укупног броја одборника Скупштине општине.

Општинско веће је орган који броји - 7 чланова које бира Скупштина општине и 2 члана по функцији. Седницом Општинског већа председава председник општине. Општинско веће своје послове обавља у складу са важећим законским прописима и Статутом општине Владичин Хан.

Општинска управа образована је као јединствена служба и обавља послове у складу са Законом, Статутом општине и Одлуком о организацији Општинске управе општине Владичин Хан. У Општинској управи образована су следећа одељења:

1. Одељење за општу управу и јавне службе,
2. Одељење за финансије и привреду,
3. Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове.

У Општинској управи образована је и Служба за скупштинске послове. Органи Општинске управе смештени су у згради Скупштине општине Владичин Хан, Светосавска бр. 1. Просторије Општинске управе простиру се на три спрата, а поред тога у склопу општинске зграде налази се и новоизграђени услужни центар са великом шалтер салом у којој се налазе 6 шалтера и још 2 канцеларије. Ту је и велика сала у којој се одржавају седнице Скупштине општине са око 100 места.

Схема 1. – Организациона схема општинске управе

Општински услужни центар је нови модел односа и комуникације грађана и Општинске управе. Преко њега обављају се послови пружања услуга грађанима у остваривању права пред органима Општинске управе и остварује се боља комуникација грађана са органима Општинске управе. Овде се странкама пружа стручна помоћ приликом попуњавања образаца и састављања поднесака.

Општинском управом као јединственим органом руководи начелник општинске управе. Начелника општинске управе поставља општинско веће, на основу јавног огласа, на пет година. Акт о унутрашњем уређењу и систематизацији општинске управе доноси начелник уз сагласност општинског већа. Општинска управа у складу са Законом о локалној самоуправи припрема нацрте прописа и других аката које доноси скупштина општине и председник општине, извршава одлуке и друге акте скупштине општине и председника општине, решава у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација из изворног делокруга општине, обавља послове управног надзора над извршавањем прописа и других општих аката скупштине општине, обавља послове управног надзора над извршавањем прописа и других општих аката скупштине општине и обавља стручне и друге послове које утврди скупштина општине и председник општине. У општинској управи тренутно је запослено 85 лица.

Буџет општине

Основни циљеви буџета општине за 2013 су побољшање животног стандарда грађана, развој привреде и запошљавање, отварање новог инвестиционог циклуса, развој пољопривреде и села, смањење јавне потрошње кроз финансијску дисциплину, Наставак успешне и професионалне сарадње са донаторима и Свеобухватна социјална заштита.

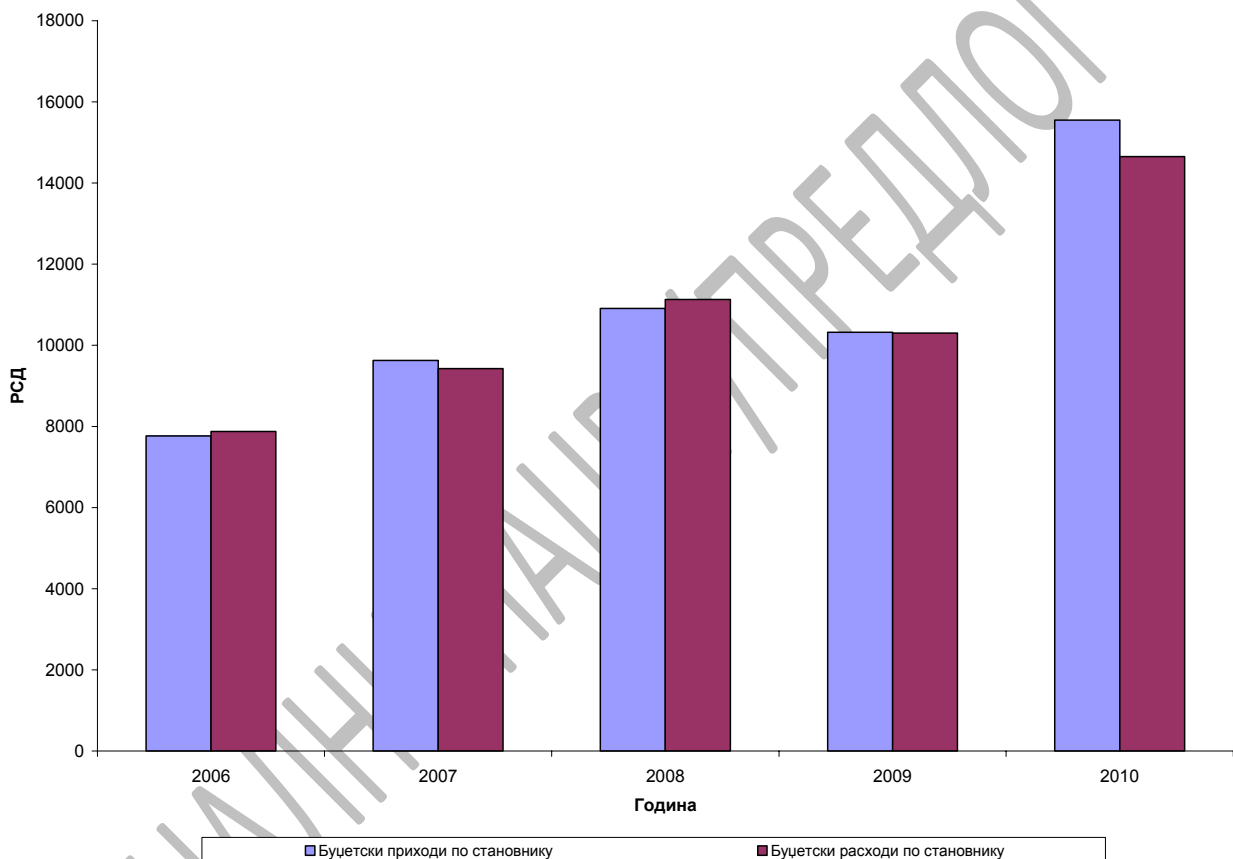
У току процеса припреме буџета локална самоуправа позива све грађана да узму активно учешће у буџетском процесу кроз давање сугестија, мишљења, коментара и предлога у вези са конкретним буџетским ставкама. Ради што транспарентнијег рада општинске управе, на сајту се објављују планови буџета, као и његова извршења са свим приходима и расходима.

Табела № 2: – Преглед прихода општине Владичин Хан

Година	Укупан приход (РСД)	Укупан приход по главни становника (РСД)
2006.	177585	7764
2007.	217966	9628
2008.	244162	10910
2009.	228253	10320
2010.	340055	15550

Извор: Републички завод за статистику-Општински годишњази 2006-2011.г.

График № 2: Буџетски приходи и расходи по становнику 2008-2010

Приход по глави становника је увећан у 2010.години у односу на 2009.годину за 51%. У структури расхода Образовање, здравствена и социјална заштита учествује са 70%.

Табела № 3: Структура расхода корисника буџетских средстава за 2010

Образовање	Здравствена и социјална заштита	Државна управа	Уметност, забава и рекреација	Друге делатности
42%	28%	15%	3%	12%

Извор: Републички завод за статистику-Општински годишњази 2006-2011.г.

Интернет презентација

Општина Владичин Хан има своју званичну Интернет презентацију на адреси: <http://vladicinhan.org.rs/>. На њој се могу наћи основни подаци о самој општини, локалној самоуправи, туризму, образовању, јавним предузећима и установама као и о култури и привреди. На самој интернет страници могу се преузети релевантни документи, фотографије, а омогућен је и контакт путем електронске поште са надлежнима у Општини.

2. ИНДИКАТОРИ (економски развој, становништво, образовање, квалитет живота и заштита животне средине)

Сви селектовани индикатори, дати су у посебном прилогу на крају ове Стратегије. Као збирни исказ свих индикатора економског развоја, становништва, образовања и квалитета живота, као и стања животне средине могу се донети значајни закључци и могућности које следе из истих. Из приложених података може се приметити да:

- Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2011. Годину („Службени гласник РС“, број 69/2011), општина Владичин Хан припада групи IV нивоа развијености, односно групи девастираних општина.
- Број привредних субјеката (привредних друштава и предузетника) на 1.000 становника се у 2011 је смањен за 0.96% у односу на 2010. Нето број нових предузећа је негативан, односно сваке године се више привредних субјеката угаси него што се отвори нових. Привреду општине Владичин Хан карактерише неразвијеност која се огледа у малом друштвеном производу, ниском стандарду, ниској запослености и веома малим инвестиционим активностима упркос постојећим потенцијалима.
- Највећи локацијски коефицијент запошљавања има прерађивачка индустрија. Он је између 2006. и 2010. године имао просечну вредности 1.693. Друга делатност у којој општина бележи значајан локацијски коефицијент запошљавања је Пољопривреда, шумарство и водoprивреда. Његова просечна вредности за наведени период износи 1.4812.
- Општина Владичин Хан припада категорији руралних општина, чија густина насељености је мања од 150 становника/km². Њена густина насељености је за 26.69 % мања од густине насељености Републике Србије.
- Општину Владичин Хан, као и већину општина Републике Србије карактерише Пад укупног броја становника у периоду 1991-2011. износи 16.30 %, док за период 2002-2011 овај пад је нешто блажи 11.7%. Генерално посматрано изразит је тренд пада броја становника што је последица миграторних кретања и негативног природног прираштаја (-9).
- Општина Владичин Хан има проценат становништва са средњом стручном спремом и вишом школом мањим од републичког. Процент становника са високом школом је значајно мањи од републичког просека. У укупној образовној структури 13.24% становника је без школске спреме (жене 11.05% и мушкарци 2.20%).
- Општина Владичин Хан је посвећена родним и мањинским правима. Општина спроводи активности на подизању свести жена о равноправности полова о учешћу у јавном и политичком животу, успостављању партнерства са невладиним сектором у пројектима чији је циљ економско оснаживање жена, укључивању већег броја женске деце ромске националности у систем образовања, уклањању родних стереотипа и промоција равноправности полова. На овом пољу општина је донела низ стратешких документа и реализовала/реализује пројекте који доприносе промоцији радних и мањинских права. Заступљеност жена у локалном парламенту (скупштини) је скоро 30%.
- Општина Владичин Хан на својој територији има магистралне (37 км), регионалне (83 км) и локалне (274 км) путеве. Регионални путеви су готово у целокупној дужини покривени асфалтом. Локални путеви представљају 70% укупне дужине путева. Од укупне дужине локалних путева 15% је прекривено асфалтом, док је 85% локалних путева је направљено од земље и макадама, те су током зиме поједини локални путеви есто непроходни. Дужина путева по km² је скоро двоструко већа од просека Републике Србије.
- Удео домаћинства са сигурним приступом води за пиће (65%) је далеко испод просека који важи на нивоу Републике Србије. Велики број сеоских насеља, домаћинства у општини Владичин Хан, нема организован систем водоснабдевања, па се домаћинства индивидуално снабдевају из локалних бунара и извора.
- Квалитет површинских вода у општини Владичин Хан, пре свега реке Јужне Мораве је незадовољавајући. Континуираним мерењима за 2009, 2010 и 2011 годину регистровано је да квалитет вода одговара III класи квалитета површинских вода, док је уредбом о категоризацији водотока, (Сл.гласник СРС, бр 5/68) захтевана класа за реку Јужна Морава IIb.

- У Републици Србији 6.14% територије земље чине заштићене области, што је значајно испод светског просека. Међутим, проценат заштићених површина у општини Владичин Хан је много нижи и од републичког просека и износи 0. 21%. Просторним планом Општине Владичин Хан иницирана је заштита просторних целина: подручје планине Кукавица, подручје Грделичке клисуре и подручје Јовачких језера.
- Одлагање отпада врши се код Регионалног центра за селекцију комуналног чврстог отпада Рециклажни центар-Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар). Посао сакупљања отпада, одвожења и депоновања је у надлежности компаније PWW (Porr Werner & Weber) из Лесковца. Организованим сакупљањем отпада су обухваћене заједнице у којима живи преко 79% становништва општине. Сакупљање се не врши из удаљенијих и разутјених сеоских заједница у којима живи 21% становништва општине. Општина чак не располаже ни подацима који се односе на количину отпада који завршава без икаквог управљања али се претпоставља да су то количине од око 1100 тона годишње. На подручју општине Владичин Хан врши се рециклирање отпада, али је реч само о ПЕТ амбалажи која се одваја на месту настајања.
- Изузев хидро енергије, општина Владичин Хан не користи ниједан други обновљиви извор енергије.

У циљу подизања нивоа економског раста и развоја општине и смањења миграције становништва у друге, развијеније општине/регионе, потребно је додатно запошљавање и јачање дохотка по глави становника. Општина Владичин Хан мора да уложи велике напоре за подстицање развоја предузетништва. Општина Владичин Хан, уколико планира да заустави и/или успори неповољне демографске тенденције, треба да ради на подизању нивоа економског раста и развоја, али и побољшању образовне структуре и квалитета живота становника, и то:

- Изградња и инфраструктурно опремање индустријске зоне ЈУГ.
- Повећање доступности високог образовања кроз стипендирање и сл.
- Перманентно образовање образовању радне снаге (кроз програме преквалификације, доквалификације и сл.), као и на успостављању система подизања вештина радне снаге. Ово је потребно спровести у сарадњи са средњим стручним школама, организацијама и програмима неформалног образовања, и републичким институцијама (нпр.Национална служба за запошљавање).
- Реализација пројекта CONNECTION у оквиру прекограничне сарадње Бугарска Србија како би се створио тренинг центар за стицање вештина и знања и тиме ојачали капацитети МПС сектора у општини.
- Изградња нових и побољшање квалитета постојећих путева, нарочито локалних.
- Повећање број домаћинстава са сигурним приступом води за пиће, односно даље унапређење водоснабдевања становништва.
- Развој културе и спорта
- Едукација становништва о различитим аспектима исхране, хигијене, превентиве, куративе и др.и да ради на подизању капацитета примарне здравствене заштите.

У циљу заштите животне средине очито да се пред општином Владичин Хан налазе следећи изазови:

- Унапређење квалитета површинских вода у општини Владичин Хан кроз изградњу адекватне инфраструктурне мреже за прераду вода.
- Покретање иницијатива за заштиту одређених природних целина које су идентификоване у просторном плану општине.
- Идентификација релевантних података и одговарајућих процедура за њихово прикупљање, како би се дефинисао одговарајући локални модел потрошње енергије у циљу прецизне дефиниције и имплементације локалне политике за енергетску ефикасност и уштеду енергије.
- Стварање услова за експлоатацију обновљивих извора енергије које поседује општина. Овде се пре свега мисли на хидро и еолски потенцијал. Потенцијале везане за геотермалну енергију потребно је додатно истражити и квантификирати.

На основу запажања која директно следе из селектованих индикатора, и анализа које ће се спровести у наставку, уследиће и приоритети и циљеви одрживог развоја општине Владичин Хан.

3. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

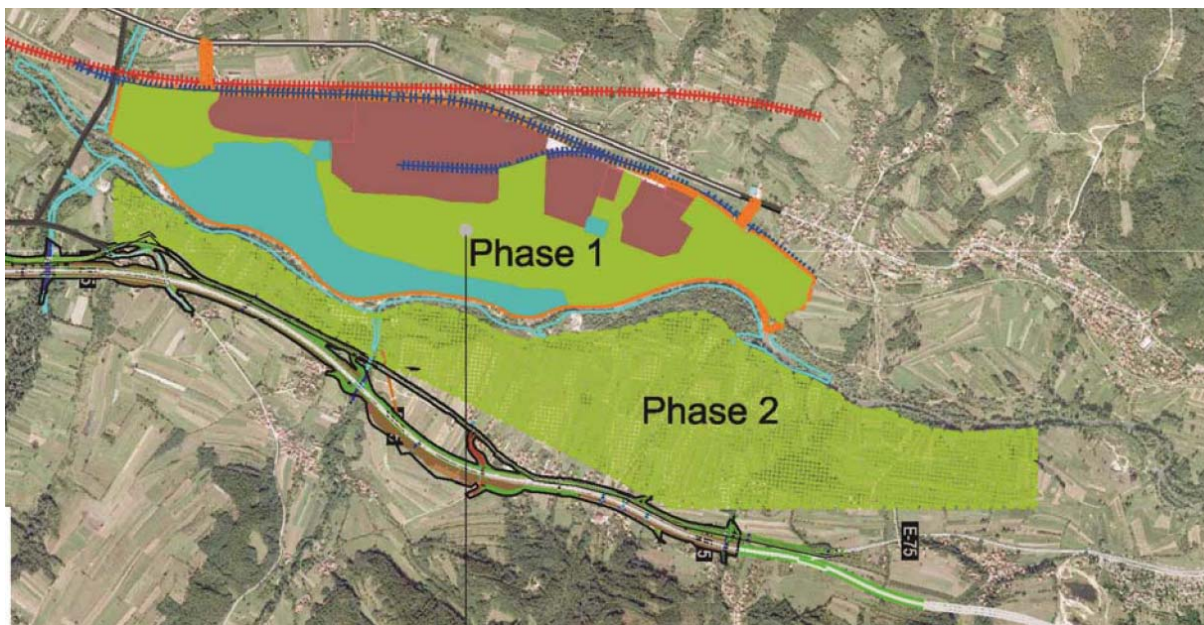
3.1 Опис тренутне ситуације

3.1.1 Локална привреда

Према степену развијености јединица локалних самоуправа Општина Владичин Хан припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа (девастирана подручја) чији је степен развијености испод 60 % републичког просека (Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2011.г. "Сл. гласник РС", бр. 69/2011). Остварени национални доходак и висина остварених инвестиција по глави становника у општини је далеко испод републичког просека. Препознатљивост привреде општине Владичин Хан изван локалних оквира утемељена на производњи прехранбених производа, грађевинског материјала и дрвном индустријом, папирне амбалаже и пластифицираних производа знатно је умањена током последњих година. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Разлози за овакво стање су многобројни, почев од лоше економске политике на свим нивоима, затим неувођења иновација у производњи, превеликог броја запослених, непостојања повољних кредита, спорој приватизацији и спорим институционалним реформама. Досадашњи развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду, који су примарна вредност овог краја, као и за развој привредних капацитета чија се производња заснивала на преради пољопривредних производа, дрвета и минералних сировина (камена), као и коришћењу мање квалификоване радне снаге и коришћењу предности положаја саме општине која се налази у јужном делу Србије. Због тога су највише били активирани и развијани програми из области прехранбене, текстилне, металске, дуванске, дрвне индустрије, прераде грађевинских материјала и др. Предузећа су сконцентрисана у Владичином Хану и индустријској зони између Лепенице и Суве Мораве, као и у зони Прекодолце - Житорађа. Уочавајући привредне потребе, као и потребу планирања урбаног развоја посебне намене усмерених на привлачење нових инвестиција, општина Владичин Хан је усвојила урбанистичке планове⁵ којим се определила за развијање постојећих и отварање нових радних зона за производне, складишне и сервисне функције. У радним зонама ће се обезбеђивати простор за мала и средња предузећа, складишне капацитете, бизнис инкубаторе и друге садржаје. Очекује се да ће развој индустријске зоне ЈУГ имати позитиван утицај на запосленост (директну и индиректну) и то не само у Владичином Хану већ и у Сурдулици и Врању. Индустријска зона "Југ" у Владичином Хану смештена је између реке Јужна Морава на истоку и главног железничког коридора на западу. У непосредној близини пруге је постојећи регионални пут Р-214 који је повезивао градове Владичин Хан и Врање. Регионални пут Р-214 се укршта са два приступна пута која воде до индустријске зоне "Југ". Дуж источне стране индустријске зоне "Југ" пролази део међународног пута Е-75 (регионални пут М-1), Београд-Ниш-Скопље-Солун. Пројекат развоја индустријске зоне у Владичином Хану је у складу са националним, локалним, правним и политичким оквиром који је на тренутно на снази у Републици Србији. Група стратегија и правних докумената Србије препознају развој индустријског парка као значајан инструмент за друштвено-економски развој земље. Неке од најважнијих стратегија у овом контексту су Стратегија развоја слободних зона у Србији за период 2011-2016., Национална стратегија запошљавања (2011-2020) као и Стратегија подстицања и развоја страних инвестиција. На регионалном и локалном нивоу развој индустријске зоне у Владичином Хану је у складу са Регионалном развојном стратегијом Јабланичког и Пчињског округа и Регионалним планом (2008.-2012.), а такође се наводи као један од најважнијих покретача развоја у Стратегији развоја општине Владичин Хан. Посматрано са друштвено-економског становишта, развој индустријске зоне је оправдан за заједницу са јаком индустријском основом као што је Владичин Хан који се годинама суочава са озбиљном друштвено-економском стагнацијом и/или назадовањем.

⁵ Просторни план општине Владичин Хан и План генералне регулације за насеље Владичин Хан

У општини индустријска зона се посматра као потенцијал и/или прилика за ублажавање негативних друштвено-економских трендова који потичу из дугорочне индустријске стагнације и за последицу имају високу стопу незапослености и сходно томе изражен тренд депопулације.

Индустријска зона "Југ" Владичин Хан⁶

Структура предузећа: Општина бележи негативан тренд раста новооснованих привредних субјеката, односно већи број привредних субјеката се угаси него што се отвори нових. Тенденција пада броја привредних субјеката од -1.4% годишње у општини је ипак мања него у републици где она износи -3%. Охрабрујући је пораст броја предузетника за 0.9%. У 2010.г у општини било је 111 привредних друштава и 522 предузетника. У 2011.г активна су 107 привредна друштва и 527 предузетника. Од укупно 107 предузећа на територији општине, најмање је великих предузећа, док су најбројнија микропредузећа, тј. она која запошљавају 1-5 радника.

Запосленост: Општинску привредну структуру карактерише доминантна заступљеност пољопривреде и техничко-технолошко и економско заостајање у односу на европско и светско тржиште, низак степен конкурентности, дисперзиван извозни асортиман уз претежно учешће сировина и производа нижег степена обраде, и скроман нето девизни ефекат. Према доступним подацима, просечна стопа запослености за период 2006-2010 у општини је износила 29%, што је 70.36% републичког просека.

Незапосленост: Евидентирана је растућа незапосленост широм земље која је погоршана падом глобалне економије. Просечна стопа незапослености у Србији за период 2006-2010 износи 17.58%. Највећи број општина са стопом незапослености изнад 25% налази се у јужној Србији (Јабланички и Пчињски округ). Просечна стопа незапослености у општини Владичин Хан за период 2006-2010 износи 29.64%. Овако висока стопа незапослености која је скоро 2 пута већа од укупне стопе незапослености у Србији драстично утиче на економско заостајање општине. Све ово указује на потребу преузимања хитних мера за стварање нових и очување постојећих радних места што није лако у изузетно конкурентном свету. Значајнија је чињеница да су млади (18-24 године старости) највише погођени и њихов ниво незапослености премашује 60%. Квалитет понуде радне снаге услед нижег степена образованости и ниских компетенција радно-способног становништва је на критичном нивоу. Учешће неквалификованих радника у незапослености округа је највеће у Пчињском округу (50,7%).

⁶ Извор: Индустријска зона "Југ" у Владичин Хан CRIS 223 – 292 (08/SER01/13/21). Municipal Infrastructure Support Programme/Програм подршке развоју инфраструктуре локалне самоуправе. Децембар 2011

Сиромаштво изазвано демографским и привредним падом, са растућим социјалним последицама и ниским животним стандардом становништва нарочито је распрострањено у руралним подручјима где су и највише стопе незапослености. Најугроженије је рурално становништво где је 23,3% сиромашних. Евидентирана је већа незапосленост жена у односу на мушкарце.

Зараде: Просечна бруто зарада у општини Владичин Хан ј је знатно (за 46%) испод републичког просека. Та разлика је нарочито изражена током 2008.године (55%) и 2009.године (53%). Висина зарада у директној је вези са економским кретањима у општини. Тенденција сталног пораста броја незапослених лица као производ приватизације и реструктурирања привредних субјеката значајно утиче на висину остварених зарада. Процес приватизације предузећа је спор, док су приватни предузетници за сада највише окренути трговини и угоститељству. Сеоско становништво ослоњено на примарну пољопривредну производњу без прераде и финализације производа у оквиру својих домаћинства.

3.1.2 Пољопривреда

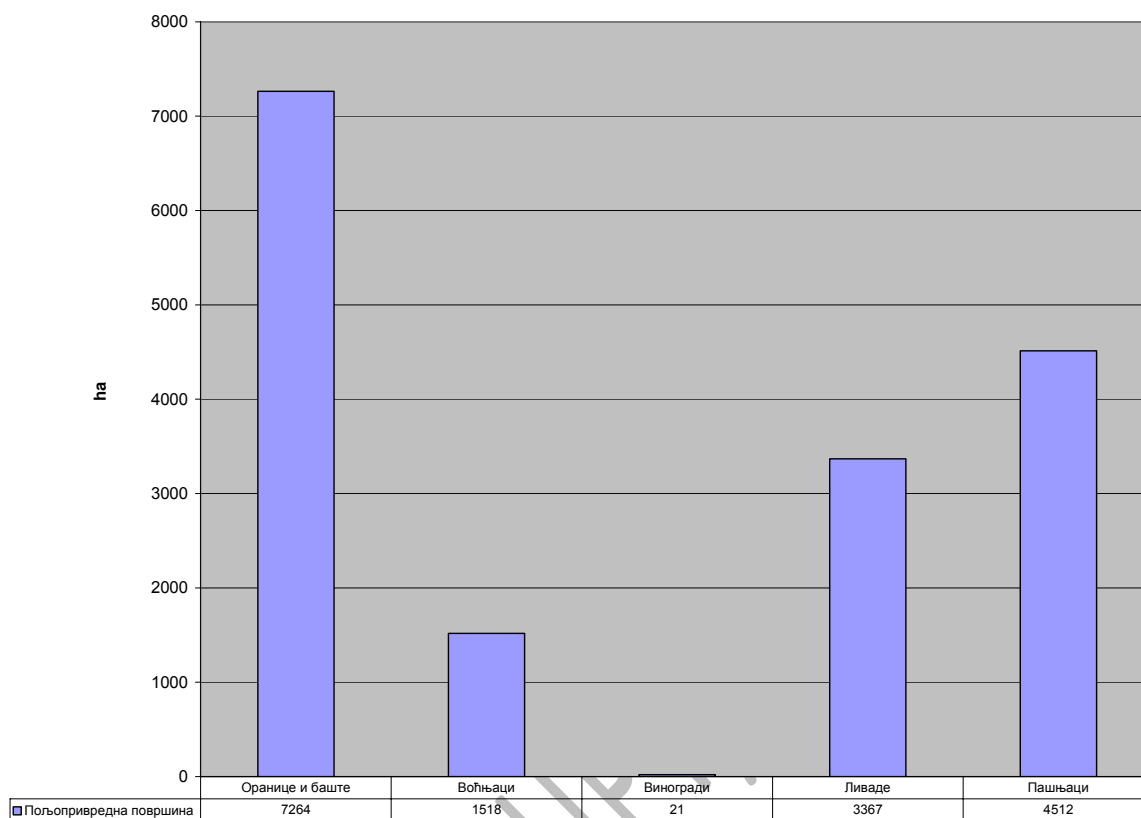
У структури привреде, пољопривреда представља утицајну грану привреде на читавом подручју општине, са посебним нагласком да је то пољопривреда индивидуалног сектора. Иако се може закључити да подручје општине има повољне услове за развој пољопривреде, нарочито воћарства и сточарства (саобраћај, рељеф, клима, заступљеност пољопривредног земљишта), она је и даље на незавидном нивоу. Разлози за то су многобројни: слаба економска моћ становништва, коришћење расположивих ресурса на веома екстензиван начин, уситњеност обрадивог земљишта пољопривредних газдинстава, старосна структура пољопривредног становништва (просечна старост пољопривредника је 54,3 године), немогућност примене савремених агротехничких и зоотехничких мера итд.

Табела № 4: Индикатори пољопривредне производње и структуре

ИНДИКАТОР	ВРЕДНОСТ
Пољопривредно земљиште (1+2+3+4+5) (ха)	14.900
1. Обрадиво земљиште (а+б+ц+д+е) (ха)	6.385
а) Жита (ха)	2.178
б) Индустијско биље (ха)	8
ц) Поврће (ха)	656
д) Крмно биље (ха)	1.334
е) Остало (ха)	2.209
2. Воћњаци и виногради (ха)	1.215
3. Ливаде и пашњаци (ха)	7.300
4. Баре, трстици и рибњаци	/
Структура пољопривредних површина	
% Оранице	42,85
% Воћњаци и виногради	8,15
% Ливаде и пашњаци	48,99
% Баре, трстици и рибњаци	/
Структура засејаних површина	
% Жита	34,11
% Индустијско биље	0,13
% Поврће	10,27
% Крмно биље	20,89
% Остало	34,60
Говеда/100 ха обрадивог земљишта	29
Свиње/100 ха ораничног земљишта	37
Овце/100 ха пољопривредног земљишта	4

Извор: Републички завод за статистику-Општински годишњаци 2006-2011.г.

График № 3: Пољопривредна површина према начину коришћења, 2010

Извор: Републички завод за статистику-Општински годишњак 2011.г.

Подручје општине је брдско планинско, где квалитетни и здрави пашњаци пружају повољне услове за развој сточарства. По оствареном обиму и економском значају сточарство је значајна грана пољопривреде у општини Владичин Хан. На овакву констатацију указују подаци о бројном стању стокe с једне, и структура коришћења пољопривредних површина, с друге стране. Говедарство је претежно екстензивног карактера. Последњих година почињу да се изграђују минифарме крива капацитета од 10-30 грла, са полуинтензивним и интензивним системом узгоја. Расни састав говеда је добар, доминира преко 90% домаће шарено говече у типу сименталца. Вештачко осемењавање је у потпуности заступљено. На овом подручју се производе све врсте континенталног воћа које се иначе гаје у Републици Србији (коштичаво, јабучасто, јагодасто и језграсто). Оно се углавном користи за задовољење сопствених потреба – потрошњу у свежем стању и прераду у домаћој радиности (алкохолна и безалкохолна пића, суво воће, џем, пекмез, компот и др). Мање количине воћа се износе на пијаци и предају прерађивачким капацитетима. У асортименту гајених врста воћа скоро поједнако су заступљене аутохтоне и савремене сорте. У новим засадима се углавном гаје високопродуктивне сорте. Када је у питању систем узгоја, доминирају полуинтензивни и екстензивни засади. Интензивних засада је мало, и они су углавном заступљени на окућницама и у аматерским засадима. Ниски и колебљиви приноси (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и натуралне производње. Од осталих врста воћа на подручју општине Владичин Хан гаје се: трешње, кајсије и брескве из групе коштичавог, затим крушке и дуње из групе јабучастиг, ораси из групе језграстиг, и најзад јагода, малина и у врло малим количинама купина из групе јагодастог воћа.

Рурални развој: Партиципативна анализа потреба и потенцијала руралних заједница општине Владичин Хан спроведена је у периоду јануар -децембар 2011 у оквиру два регионална пројекта⁷ имплементирана од стране Центра за развој Јабланичког и Пчињског округа и 13 општина региона. Општина Владичин Хан је у сарадњи са локалним актерима руралног развоје, решењем број сл/210 од 16/04/210 одредила 5 села (Житорађе, Прекодолце, Врбово, Куново и Јовац) где су спроведена теренска анкетна истраживања и у којима су организоване ПЛА/ПРА⁸ радионице. Главни критеријуми који су том приликом поштовани су величина и значај села за општину, географски положај и одређене специфичности села (близина културноисторијских споменика, близина заштићених природних добара, адекватна заступљеност равничарских и планинских села). Анкетно истраживање је спроведено на статистички репрезентативном узорку од 10 руралних домаћинстава по селу (укупно 50 пољопривредних домаћинстава у општини Владичин Хан). Истраживање је усмерено на пољопривредна домаћинства, без обзира на социо-економску структуру (величина фарме, чланови домаћинства, извор прихода и друго). Идентификација потреба и потенцијала 5 села општине извршена је применом метода "Партиципативно учење и деловање и Рурална процена на основу учешћа ПЛА/ПРА". Циљ ПЛА/ПРА истраживања била је идентификација и анализа кључних социо-економских индикатора 5 сеоских заједница општине. Резултати ПЛА/ПРА истраживања су представљени у облику ИД – идентификационих (личних) карата села. Комплексни резултати примене ПЛА/ПРА методологије у одабраним селима представљени су у оквиру документа „Анализа потреба и потенцијала локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу“. Документ, као и целокупна истраживачка база података налази се у Центру за развој Јабланичког и Пчињског округа Лесковац. Подаци који су релевантни за рурални развој општине Владичин Хан презентовани су у овом делу Стратегије.

Општина Владичин Хан има компаративне предности у пољопривредној производњи у погледу добре комбинације природних ресурса и климатских услова, што посебно погодује одређеним видовима ратарске, повртарске, воћарске и сточарске производње. Природни услови и развој наведених видова пољопривредне производње чине 27% идентификованих потенцијала у селима која су предмет ПЛА/ПРА истраживања. Пољопривредна производња је заступљена на великом броју газдинства и у основи се производи за сопствену потрошњу док се мање количине пољопривредних производа продају на тржишту. Ово је посебно битно за удаљеније руралне области. Приходе од продаје ових производа газдинство користи за куповину семена, садног материјала, плаћање трошкова у продавницама, плаћање здравствених услуга, образовање и путовања. На другом месту идентификованих потенцијала са 24% долази диверсификација активности на газдинствима која обухвата сеоски туризам, производњу ракије, сакупљање и прерада шумских плодова и лековитог биља, експлоатација приватних шума и др. Природне вредности општине, разноврсни облици културних добара и други облици културног наслеђа представљају значајан потенцијал развоја сеоског туризма. Мештани села у којима је спроведено ПЛА/ПРА истраживање истичу локалне специфичности које се могу ставити у функцији сеоског туризма: извори воде, Јовачка језера⁹ ...

⁷ 1.) Под-пројект Израда Регионалне Стратегије руралног развоја Јабланичког и Пчињског 2013-2017. Под-пројект реализован уз подршку Аустријске Развојне Агенције (АДА). 2.) Под-пројект "Потребе и потенцијали локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу" реализован оквиру активности на СТАР пројекту финансиран од стране Министарства пољопривреде, трговине шумарства и водопривреде Републике Србије из зајма Међународне банке за обнову и развој (ИБРД – Светска банка) кроз конкурентске схеме грантова за саветодавство (ЦГС).

⁸ Participatory Learning and Action and Participatory Rural Appraisal, ПЛА/ПРА методологија.

⁹ Јовачка језера чине девет мањих језера од којих су најзначајније Доње и у народу позната Црквено и Русимово језеро. Припадају групи природних језера. Највеће језеро, Доње Јовачко, почело је да се ствара у ноћи између 17. и 18. фебруара 1977. године. Тада је са околних вулканских планина, Грот и Облик, кренула клизна маса од 150 милиона м³, која је довољна да се испуни 65.000 олимпијских базена, 2.500 десетоспратница или 150 фудбалских стадиона. За свега 4 дана, услед расцепина и пукотина дубоких између 100 и 200 метара, силе природе преградиле су ток Јовачке реке и створило се Доње Јовачко језеро дугачко 1,5 км, широко 200 метара, а дубоко више од 10 метара. Општина Владичин Хан започела је поступак заштите Јовачких језера као заштићеног природног добра.

ЈОВАЧКА ЈЕЗЕРА

Извор: <http://www.vladicinhan.org.rs/Opstine3/Cir/Siteview.asp?ID=223>

Природне лепоте и велики број незапослених поготову жена представљају развојну шансу сеоског туризма. Сакупљање шумских плодова и лековитог биља представља јак потенцијал, јер становништво поседује потребно знање и вештине потребне за организовану експлоатацију ових природних ресурса. Код 40% села прикупљање и продаја шумских плодова представља сезонски извор прихода за домаћинства. Откупна места углавном су организована од стране откупљивача који се дужи временски период баве прикупљањем и откупом воћа и шумских плодова. Потенцијал људских ресурса руралних домаћинстава општине Владичин Хан сагледан је и анализиран на основу демографских параметара доносиоца одлука у домаћинству. Овај део анализе имао је за циљ да сагледа разлике у родној, старосној и образовној структури доносиоца одлука у домаћинствима. Заостатак у руралном развоју у протеклом периоду је резултирао миграцијама људи са села у градове и емиграцијом младих људи са села. Такве негативне друштвене појаве, не доводе само до одређених "поремећаја", у смислу активности заједнице, већ истовремено наносе огромну штету пољопривредном потенцијалу села и угрожавају пољопривредну производњу и индустрију, која од ње зависи. Демографско пражњење, заостајање у економској развијености и недовољно диверсификована економска структура подручја, условили су маргинализацију општине. Општина Владичин Хан припада подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди услед природних и социјалних ограничења (Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди "Сл. гласник РС", бр. 3/2010, 6/2010 и 13/1). Присуство самачких и старачких домаћинстава у укупној руралној популацији општине креће се око 30%. Њихова зависност од пензија и социјалних давања је већа од 90%, док је искоришћеност ресурса од 5% до 50%. У оним старачким домаћинствима у којима је још увек присутан скроман обим искоришћености ресурса ради се о производњи за сопствене потребе и потребе чланова домаћинстава која живе у граду. Домаћинстава у којима су жене доносиоци одлука скоро да нема. Анкетно истраживање је показало ниску заступљеност младих у одлучивању (испод 25%). Ово је последица тога што млађи чланови домаћинства (који су најчешће завршили средњу школу) своју перспективу виде у запослењу ван домаћинства, и не преферирају да се укључују у руковођење газдинством уколико није неопходно. Један од разлога незадовољавајуће старосне и полне структуре доносиоца одлука у домаћинствима је социолошке природе и последица је патријархалних породичних односа. ИД карте потврђују да су доносиоци одлука у свим домаћинствима мушки чланови популације, осим у случају самачких домаћинстава. Феминизација села, због миграција мушке радне снаге у градове ради запослења, није потврђена. Степен образовања жена је незадовољавајући и доприноси њиховом неравноправном положају. Оне у домаћинству немају посед и економски су зависне. Иако у 60% домаћинстава доносе самосталне одлуке о организацији послова у домаћинству, организација послова на имању и продаја пољопривредних производа не укључује у овом региону и одлучивање женских чланова. Жене чешће поседују додатне вештине и знања и то у преради млека, воћа и поврћа и народној радиности.

Оне су заинтересоване за додатну едукацију ради унапређења постојећих вештина и могућности њихове економске експлоатације. Извршена категоризација према животном стандарду показује да су просечна домаћинства најзаступљенија. Профили домаћинстава на бази ПЛА/ПРА истраживања дати су у табели № 5

Табела № 5 Категоризација према животном стандарду

Категорија	Карактеристике:	Заступљеност %
ДОМАЋИНСТВА ИЗНАД ПРОСЕКА	Више од 4 члана домаћинства 5-10 ха земље, 7-5 грла стоке Плата и/или пензија Остварују приходе од пољопривреде, предузетништа Поседују комплетну пољопривредну механизацију +2 аутомобила Користе сезонску радну снагу	3
ПРОСЕЧНО ДОМАЋИНСТВО	2 – 3 члана домаћинства 2-3 ха земље 2-3 грла стоке Плата или пензија Поседују основну пољопривредну механизацију Остварују приходе од пољопривреде без већих тржишних вишкова Сопствена радна снага	65
СИРОМАШНА ДОМАЋИНСТВА	2-3 члана који нису радно способна 0.2 ха земљишта 1 крава или 1 коза свиња раде сезонске послове Немају пољопривредну механизацију Остварују приходе од социјалних давања Без сталих прихода	2
САМАЧКА ДОМАЋИНСТВА	1 члан 0.5 ха земље 1-2 грла стоке Плата или пензија Скромна пољопривредна механизација- мотокултиватор Недостатак радне снаге Дају земљу у закуп	4
СТАРАЧКА ДОМАЋИНСТВА	1 – 2 члана домаћинства До 1 ха земље 1 грло стоке пензија Поседују трактор или мотокултиватор Дају земљу у закуп Производња за сопствене потребе	26

Извор: Анализа потреба и потенцијала локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу. Лесковац 2011.

Већина испитаних домаћинстава су регистрована пољопривредна газдинства (76%), користе земљу у пољопривредне сврхе и обрађују је. 22% испитаника нема регистровано газдинство, а као главне разлоге наводе недостатак поверења (74%) и недовољну информисаност (11%). Посматрано према изворима прихода, највећи део (44%) газдинстава спада у категорију мешовитих газдинства која своје приходе остварују делом из пољопривреде а делом из ван пољопривредних делатности.

Табела № 6 .: Пољопривредна газдинства према изворима прихода

	Пољопривредна	Мешовита	Непољопривредна	Без прихода
Србија	18%	16%	62%	3%
Пчињски округ	15%	13%	67%	5%
Општина Владичин Хан	16%	44%	38%	2%

Извор: Анализа потреба и потенцијала локалних сеоских заједница у Јабланичком и Пчињском округу. Лесковац 2011.

Неразвијена путна инфраструктура отежава повезивање села са најближим административним центром и представља важан проблем који директно утиче на економски развој и депопулацију општине. Поред неасфалтираних путева истиче се и проблем лоше аутобуске повезаности, са малим бројем полазака и линија. Генерално посматрано локални сеоски путеви су у лошем стању. У планинским селима општине током кишне/снежне сезоне појављује се проблем проходности. Неразвијена путна инфраструктура која укључује физичко стање путева и пратеће сервисе (јавни транспорт, чишћење снега и сл.) у структури свих идентификованих проблема учествује са 9%. Проблем водоснабдевања, канализације, и чврсти отпад, односно неразвијена комунална инфраструктура у структури свих идентификованих проблема учествује са 14%. Проблем водоснабдевања је посебно изражен у летњој сезони, када домаћинства остају без воде. У погледу значаја и доступности појединих сервиса и институција за квалитет живота руралне популације постоје одступања. Постоје одређени рурални сервиси који су солидно развијени као што су основне школе, продавнице, откупне станице, месне канцеларије, игралишта... Међутим у местима у којима су ове институције и сервиси доступни, постоји извесно незадовољство квалитетом услуга и начином организације сервиса. Већина домаћинстава сматра да произвођачи у њиховом селу нису удружени ни на који начин. Са друге стране, мештани повремено сарађују са комшијама или члановима породице кроз размену рада. Високо незадовољство задругама произилази из чињенице да непостоји организовани откуп и продаја пољопривредних производа. Непостојање задруга и хронични недостатак средстава за инвестирање у повећање или побољшање постојеће пољопривредне производње знатно утиче на обим и квалитет пољопривредне производње у региону. Мали посед, застарела механизација и агротехника, недостатак квалитетне стоке у структури свих идентификованих проблема заузима 25%. Главни проблем пољопривредне производње јесте величина фарме (мање од 3 ха) и традиционалан начин рада. Пољопривредна производња је екстензивна и није тржишно оријентисана, заснована је на застарелој механизацији и технологији. Разлози смањења сточног фонда су пропадање прерађивачких капацитета, недостатак адекватног инпута за узгој, нестабилан и низак ниво цена outputa, немогућност инвестирања у проширење производње, превелика захтевност банака за обезбеђење кредита (Бизнис планови, гарнције за враћање кредита и компликована процедура припреме докумената за кредит). Висока зависност од пољопривреде повлачи за собом нижу стопу незапослености, јер се лица без сталног запослења декларишу као пољопривредници. Дугорочно одсуство адекватних радних места за женску радну снагу и њихова искљученост из тржишта рада разлог је што се чак 40% жена изјаснило да су по занимању домаћице, а само 18% као незапослене. Проблем незапослености у укупној структури свих идентификованих проблема улази са 13%. Набавка репроматеријала и продаја пољопривредних углавном је везана за урбане делове општина у региону. Спорадично, села која су ближа урбаним центрима и имају бољу путну инфраструктуру имају места на којима се могу набавити семена, саднице, минерала ђубрива, сточна храна, пестициди, гориво и сл. Проблеми са тржиштем пољопривредних производа узрокују несигурност у приходе пореклом из пољопривредних делатности. Недостатак организованог и сигурног откупа утиче на смањење сточног фонда и обима пољопривредне производње. Производи се продају накупцима (стока и млечни производи). Продаје се локалном становништву углавном у урбаним деловима општине.

3.1.3. Туризам

Потенцијали општине за развој туризма су у богатом историјском наслеђу, културно-историјским споменицима и објектима од историјског значаја, као што су: манастири, цркве, и природна богатства (Јовачко језеро, планина Кукавица) и изузетном географском положају (Коридор 10).

Природне вредности:

- **Планина Кукавица:** Кукавица је драгуљ југа Србије, планина мира и спокоја, без иједне фабрике или загађивача у околини од 30 км. Љубитељи природе сматрају је за ваздушну бању, јер једном ко посети Кукавицу и удахне ваздух испуњен мирисом четинара, храста, букве и многих лековитих биљака, радо се враћа поново. Планина Кукавица простире се на територији Владичиног Хана, Лесковца и Врања, између Врањске и Лесковачке котлине, Грделичке клисуре и долине реке Ветернице. Највиши врх, Влајна (1.441м) налази се на територији општине Владичин Хан. Ту је смештена најзначајнија метеоролошка станица за југ Србије као и војни објекти. Кукавица је покривена густом шумом, преовлађујуће листопадном (буква и храст) и у мањој мери четинарском. Листопадно дрвеће је самоникло, док су четинари вештачки пошумљени. Најпознатија је златна буква, која је део истоименог природног резервата и убраја се у најквалитетније дрво ове врсте у Србији. Уживање у лепотама планине употпуњују и друге биљне врсте као што су дивља малина, купина, печурке, лековито и зачинско биље, кромпир-гољак (аутохтона врста са високим садржај хранљивих материја). Кукавица је станиште бројних животињских врста од којих се посебно издвајају дивља свиња, лисица, срна и вук (крупна дивљач) и фазан, дивљи голуб, зец, веверица, јазавац (ситна дивљач) и тиме нуди могућности за ловни туризам. Као складан екосистем бројне флоре и фауне, са водотоковима међу којима се истиче преко 50 извора питке воде, Кукавица је један од најзначајнијих туристичких потенцијала ханске општине. На територији општине Владичин Хан постоји Заштићено природно добро – Строги резерват природе Кукавица (шумска заједница букве, површине 78,18 ha, проглашен 1980. године, Решење о заштити строгог природног резервата Кукавица, бр. 021-26/80-04 од 5.11.1980. године, СО Владичин Хан). Строги природни резерват припада трећој категорији заштите (значајно природно добро) са I степеном заштите. Под заштиту се ставља састојина чисте букве "fagus moesiaca" као строги природни резерват под именом "Кукавица". Заштићено подручје налази се на подручју општине Владичин Хан, катастарске општине Рдово, катастарске парцеле бр. I/део поседовни лист бр. 129 газдинска јединица Кукавица II одељења 27/а, 27/б, 31а и 31/1 које користи шумско газдинство Врање, Србија шуме. Заштићена површина износи укупно 78,18 ha
- **Јовачка језера** су оаза лепоте, мира и тишине која поклонцима еколошког туризма, риболовцима, излетницима и свим љубитељима нетакнуте природе нуде бројне могућности за одмор и уживање у крајолику нетакнуту природе. Јовачка језера чини 9 мањих језера од којих су најзначајнија Доње Јовачко, Црквено и Русимово језеро.

Културне вредности Владичиног Хана заснивају се на локалном културном наслеђу и традицији Лужне Србије:

- Манастир „Богородично успење“ се налази у селу Мртвица, 14 километара од Владичиног Хана, на излазу из Грделичке клисуре. Смештен је на платоу једва ширем од самог манастира са којег се пружа величанствен и незабораван поглед на околину. Грађевина је необична због разноликости облика и градитељских фаза. Према предању, темељи манастира постављени су крајем петог или почетком шестог века. Унутрашњост је осликана у византијском стилу.
- Манастирска црква Свети Илија, која потиче из 13. века, налази се у селу Кацапун, 13 километара од Владичиног Хана. Манастир је почетком 19. века био значајно културно седиште и у њему су живела три калуђера на челу са игуманом Симеоном, који је локалне Србе подигао на устанак 1809. године.
- Храм Светог Христовог Преображења налази се у селу Стубал, 9 километара од Владичиног Хана.

- Испосничка црква Свете Петке се налази у селу Лепеница, 8 километара од Владичиног Хана. Црква је у народу позната и као „Латинска црква“ због олтара који је неуобичајено окренут према западу.
- Храм Светог кнеза Лазара и свих српских мученика и великомученика

Цркве и манастири

Манифестације:

- Џипијада (зимска у фебруару и летња у јуну) – регионално окупљање возача теренских возила и љубитеља екстремних спортова. Обилазак планинских траса које обухватају планине Кукавица, Бесна кобила, Чемерник и друге. Организатор је Клуб екстремних спортова „Морава“ – спасилачи тим.
- Фестивал трубе „Ој, Мораво“ који се одржава током друге половине маја
- Видовдански дани (од 22 – 28. јуна) - Као градска слава, Видовдан се обележава у општини Владичин Хан низом културних, забавних и спортских дешавања. На сам Видовдан, 28. јуна, празник почиње свечаном литургијом у цркви Светог Кнеза Лазара, а потом следи литургија улицама града, пресецање славског колача „код Крста“ у Парку ослобођења и свечана седница у Центру културе кад се награђују најбољи ученици.
- Reload (од 27 – 29. јула) - Музички фестивал који окупља младе из Јужне Србије. Акцент је на електронској музици и рок групама из региона и шире. Фестивал је покренут 2008. године.
- Ноћни турнир у малом фудбалу (током јула) – такмичење аматерских фудбалских тимова из Јужне Србије. Траје неколико седмица, а мечеви се одржавају свакодневно у вечерњим часовима.
- Балкански скаутски камп (јул-август)
- Вашар (11. септембар) - Традиционална прослава Светог Јована Крститеља која се обележава као градски вашар са бројним продајно-изложбеним штандовима на којима се могу наћи производи старих заната, пољопривредни и прехранбени производи, одевни предмети итд.

Општина Владичин Хан располаже великим бројем угоститељских објеката, од којих су неки већ афирмисани (Мотел „Џеп“, Конак „Фонтана“, Вила „Grazia“), али је смештајни капацитет недовољан за потребе општине (у функцији је само 153 лежаја).

3.1.4. Инфраструктура

Развијена инфраструктура је један од основних предуслова квалитетног пословног окружења. Стање инфраструктуре може да буде одлучујући фактор који ће одредити привредника да инвестира или одустане од планираног улагања на одређеној територији.

Саобраћајна инфраструктура и јавна расвета: Железничка пруга која пролази кроз Владичин Хан је магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај. Највећи број локалних путева је неасфалтиран или је асфалт толико пропао да га на појединим местима више и нема. Ово ствара велике потешкоће, нарочито пољопривредним произвођачима који живе у брдско-планинским селима тако да се дешава да своје пољопривредне производе не могу да транспортују до тржишта. У зимском периоду поједини путеви су непроходни тако да су нека села буквално одсечена од градског језгра. Управо овакво стање доводи до изражене депопулације брдско-планинских села. Регионални путеви су готово у целокупној дужини покривени асфалтом. Локални путеви представљају 70% укупне дужине путева. Укупна дужина локалних путева прекривених асфалтом тј. савременим коловозом је 41 км од укупно од укупно 274 км. Они повезују сеоска насеља са регионалним путевима. Углавном су направљени од земље и макадама, а само петина је пресвучена асфалтом. Стање улица, мостова и јавне расвете је у граду задовољавајуће, док је у сеоским срединама незадовољавајуће. Нарочито је изражен проблем јавне расвете у сеоским срединама услед неодржавања.

Комунална инфраструктура:

- **Водоснабдевање** Општине Владичин Хан, као и 11 суседних сеоских насеља, и одржавање водоводне мреже врши ЈКП "Водовод". Водоснабдевање градског водовода врши се из Власинског језера, тако да је квалитет воде задовољавајући. Међутим, треба напоменути да се вода која се користи за снабдевање града користи и за покретање Хидроцентрале "Врла IV", те у периоду ремонта хидроцентрале у трајању од месец дана град остаје без воде. У том случају користе се алтернативни бунари на Јужној Морави у селу Лепеница чији капацитети не задовољавају потребе града. Остала насељена места (39) снабдевају се водом преко изграђених сеоских водовода, односно каптираних извора. Стање водоводне мреже је лоше због застарелости (преко 30 година) и изграђена је од АСС цеви које се више не производе.
- **Канализација** постоји само у градској средини општине. У сеоским срединама не постоји, осим у неколико околних заједница где су грађани самоиницијативно и без икаквог пројекта сами спроводили канализацију. У самом граду извршена је реконструкција главног колектора уградњом канализационих цеви већих профила дуж главне улице (1000 мм). Према подацима Републичког завода за статистику Србије у 2011 испуштена количина отпадних вода за општину Владичин Хан износила је 371000 м³. Атмосферска канализација постоји у дужини од 7.520 м или око 29 % од укупне дужине улица.

Табела № 7 .: Водоснабдевање и испуштање отпадних вода, 2010

Укупно захваћене количине воде, хиљ.м ³	Укупно испоручене* количине воде, хиљ.м ³	Укупне количине отпадних вода, хиљ.м ³	Испуштене отпадне воде из општина са системом за одвођење отпадних вода, хиљ. м ³
1403	788	371	371

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије

Сакупљање и одвожење смећа: Организованим сакупљањем отпада су обухваћене заједнице у којима живи преко 79% становништва општине. Сакупљање се не врши из удаљенијих и разуђених сеоских заједница у којима, међутим, живи 21% становништва општине. Послове сакупљања и одлагања комуналног отпада врши компанија PWW (Porr Werner & Weber) из Лесковца.

Одлагање отпада врши се код Регионалног центра за селекцију комуналног чврстог отпада Рециклажни центар-Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар). У сеоским срединама отпад се баца у јаме, поред потока, пута и сл. Проблем су и дивље депоније.

Зелене пијаце: У граду постоје три пијаце које се надовезују једна на другу и то зелена, робна и сточна. Зелена пијаца је уређена али се проблем јавља код друге две које су неуређене. Такође врло је неповољно и то што је сточна пијаца одмах поред зелене, неуређена је и неопходно је њено измештање.

Електроенергетска мрежа: Покривеност целе општинске територије је 100 % а у надлежности је ЈП "Електродистрибуција" Врање. Проблеми су присутни у појединим месним заједницама где је због застареле мреже систем преоптерећен

Телекомуникације и поштанска мрежа: На подручју општине постоји једна пошта у граду и четири у сеоским срединама. Покривеност стационарном телефонијом и слушност је добра. Присутне су 063 и 064 мреже мобилне телефоније. Треба поменути пост пејд систем 063 мреже "Моби Власина", који је изузетно повољан за коришћење, а који поред ове општине функционише само још у две или три општине.

Радио и ТВ мрежа: Локална радио станица Радио Хан, Кабловски оператер КЦН, покривеност задовољавајућа

3.1.5. Развој МСП и предузетништва

Променом привредне структуре услед опредељења за прелазак на тржишну економију, приватна својина и предузетничка иницијатива добијају централно место у грађењу будућег економског развоја општине. Центар за Развој Јабланичког и Пчињског округа, општина Владичин Хан и Бугарска трговинско-индустријска комора заједнички реализују пројект стварања центра за размену информација о прекограничној економској сарадњи (CONNECTION) који треба да омогући ефикасну размену информација, пренос знања, ширења најбољих пракси и остваривање успешне економске сарадње приватног, јавног и невладиног сектора у прекограничном подручју. Реализацијом овог пројекта вредног 444000 ЕУР, а пре свега изградњом и опремањем модерног тренинг центра у општини Владичин Хан, доприноси се развоју повољније пословне климе за нове привредне активности и инвестиције у општини. Регион и сектор МСП ће добити место које испуњава европске стандарде за одржавње тренинга, форума и конференција. Посебно треба нагласити да сам објект и опрема пружају могућност укључивања људи са инвалидитетом у пројектне активности како би се охрабрио њихов предузетнички дух и интеграција у друштво. Тренинг центар ће наредних 5 година бити на располагању општини Владичин Хан и Центру за Развој Јабланичког и Пчињског округа за организовање активности које доприносе равномерном развоју општина региона првенствено кроз сарадњу јавног, приватног и невладиног сектора и њиховом повезивању са активним националним, европским и осталим програмима који се реализују у региону.

3.2 SWOT АНАЛИЗА – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

SWOT анализа, као кључни апарат за идентификацију могућих предности заједнице општине у односу на компаративне системе, утврдила је основне правце деловања и представља резултат дискусија и анализа о интерним снагама и слабостима и екстерним претњама и могућностима. Она је резултат рада учесника радионица, преставника релевантних институција и компетентних појединаца у општини и то је збирни исказ њиховог виђења постојећег стања.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none">– Повељан саобраћајно - географски положај општине Владичин Хан на магистралном друмском и железничком правцу, коридору X.– Географска разноликост и очувана природа.– Резерве металичних и неметаличних сировина: (стронцијум, францијум, грађевини камен, шљунак, песак и цигларска глина, лапорац, зеолит, туф)– Подручје са добрим условима за развој обновљивих извора енергије:<ul style="list-style-type: none">• Хидро-потенцијал локалних река• Геотермални -потенцијал• Еолски потенцијал (потенцијал ветра)• Соларни потенцијал• Био-маса из шумарства и пољопривреде.– Неограничен капацитет пријема произведене електричне енергије (400 kV далековод пролази поред локација за развој обновљивих извора енергије)– Обрадиво земљиште доброг квалитета– Подручје са изузетно добрим условима за развој пољопривреде (ратарство, воћарство, повртарство у заштићеном простору, сточарство)– Шумско богатство са вредним састојинама црвене букве на планини Кукавици.– Постојање туристичких атрактивних локалитета (долина Лужне Мораве и њених притока, Кукавица, Чемерник, Јовачка језера)– Разноврсност објеката традиционалне народне архитектуре, споменика, урбаног градитељства и спомен обележја.– Људски потенцијал - постоји стручни кадар способан да обавља послове из различитих области– Постојећи производни капацитети (Нектар,).– Организованост предузетника (удружење предузетника Ковач, локална удружења пчелара...)– Спремност органа локалне самоуправе за подршку локалним иницијативама развоја	<ul style="list-style-type: none">– Низак степен укупне развијености подручја– Висока стопа незапослености– Низак доходак по глави становника– Неразвијена физичка и економска инфраструктура– Неискоришћеност постојећих капацитета и низак ниво искоришћености локалних развојних ресурса– Недовољно развијено предузетништво– Техничко-технолошка заосталост и застарелост постојеће производње– Нерешени правно-имовински односи као последица неуспешних приватизација (велико број фирми у стечају)– Недовољна конкурентност локалних предузећа (ниска техничка опремљеност, застарела опрема, низак степен финализације и стандардизације производа).– Уситњени поседи и застарела механизација– Висок степен зависности пољопривредне производње временских услова (нефункционисање локалних система за наводњавање)– Недовољни капацитети постојећих туристичких садржаја– Слаба опремљеност смештајним и услужним капацитетима.

МОГУЋНОСТИ (шансе)

- Развој привредно-индустријске зоне „Сува Морава”
- Изградња аутопута Е-75 на коридору Х и изградња коридора Е-85 за пруге великих брзина
- Изградња мини хидро електрана и коришћење обновљивих извора енергије.
- Изградња и ревитализација постојећих система за наводњавање
- Нижи трошкови рада у односу на ЕУ
- Оснивање центара за обуку и демонстрационих фарми
- Оснивање сточарског репродукционог центара набавка матичних стада: крава, оваца, коза.
- Развој ратарства сточарства, воћарства и повртарства у заштићеном простору.
- Развој производње висококвалитетних производа (здрава храна, органска производња, интегрална производња)
- Развој прерађивачко – прехранбеног сектора
- Побољшање продуктивности применом нових технологија
- Стварање робних произвођача и прерађивача
- Брендирање и заштита географског порекла меда.
- Могућности едукације - обуке и преквалификације незапослених и перманентне едукација предузетника усмерено ка унапређењу развоја МСП и предузетинства
- Обележавање бициклических и шетачких стаза и умрежавање са постојећим у региону
- Постојање фондова / програма (ЕУ, Влада Србије, донатори)

ПРЕТЊЕ

- Нестабилни услови пословања
- Лоше искуство са приватизацијом
- Неизвесност изградње коридора за пруге великих брзина Е-85
- Незапосленост и сиромаштво
- Недостатак инвестиција и неповољни услови кредитирања
- Развојна рецесија (привредна, туристичка,...).
- Нерационална употреба природних ресурса, поготово пољопривредног земљишта и вода.
- Непланска сеча шума која отвара пут ерозији.
- Велике осцилације у обиму производње, квалитету и тржишним ценама пољопривредних производа
- Одлагање изградње/ ревитализације система за наводњавање
- Недостатак специјализованих знања и ниска продуктивност
- Велике потешкоће и трошкови приликом оснивања нових предузећа
- Честа промена прописа / услова пословања

1.а. SWOT АНАЛИЗА – ИНФРАСТРУКТУРА***СНАГЕ**

- Повољан географски положај (магистрални, железнички саобраћај и коридор)
- Дobar хидро потенцијал на територији општине
- Постојање Просторног плана општине Владичин Хан и Плана генералне регулације за насеље Владичин Хан

СЛАБОСТИ

- Локална путна мрежа у јако лошем стању.
- Велики број парцијалних водовода локалног карактера без могућности контроле квалитета воде
- Нерешено трајно водоснабдевање општине
- Дотрајалост водоводне мреже, (велика дужина водоводних инсталација је од азбест-цементних цеви)
- Загађени водотоци

МОГУЋНОСТИ (шансе)

- Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода
- Рурални развој и развој пољопривреде
- Побољшање услова за шивот становништва и заштита животне средине
- Ширење водовodne мреже и објеката на сеоска подручја.

ПРЕТЊЕ

- Недостатак инвестиција
- Неповољна старосна структура руралним срединама
- Повећање нивоа загађености животне средине.

ФИНАЛНИ НАЦРТ/ПРЕДЛОГ

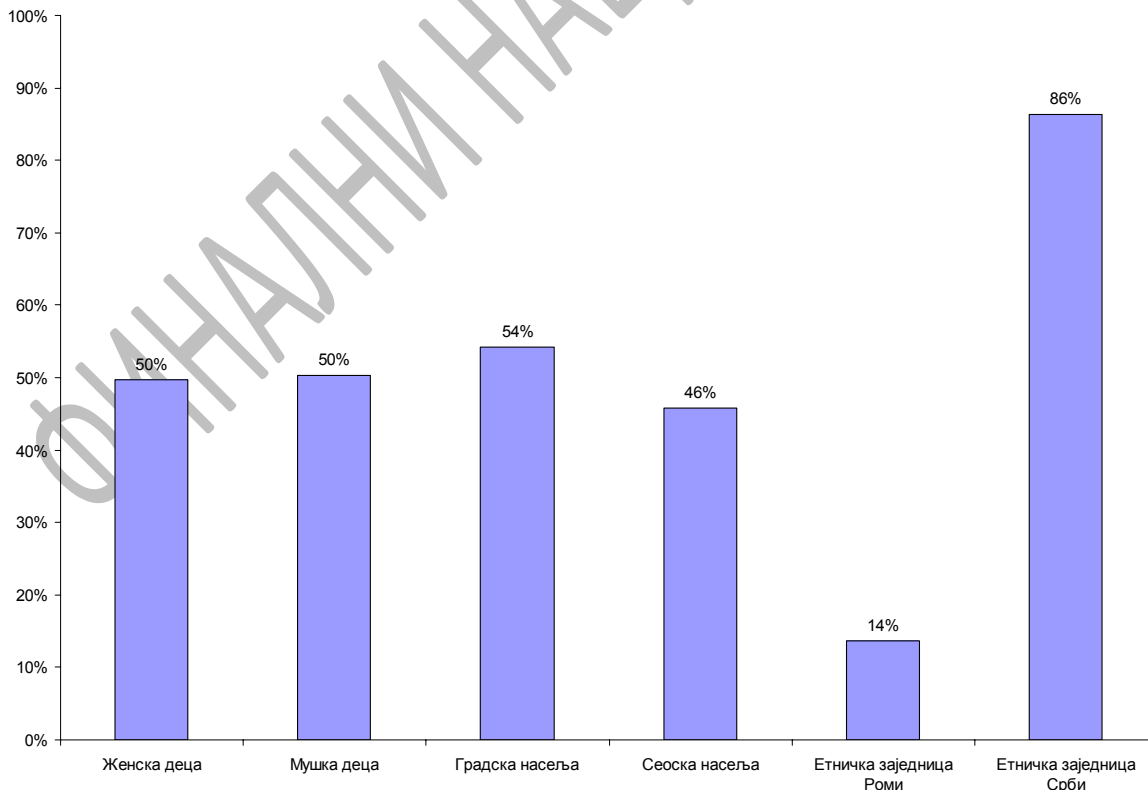
4. СТАНОВНИШТВО, ОБРАЗОВАЊЕ И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА

4.1. Опис тренутне ситуације

Образовање: У општини Владичин Хан установе образовања заступљене су у оквиру предшколског образовања и васпитања, основног, средњошколског образовања. Историја развоја школства у Владичином Хану почиње 1888. када је почела са радом основна школа. Данас општина има две предшколске установе, четири основне школе и две средње школе. Установе осмогодишње основне школе налазе се две у Владичином Хану, по једна у Стубалу и Џепу, а четвороразредне школе су у: Кунову, Летовишту, Сувој Морави, Кржинцу, Полому, Прекодолцу, Житорађи, Богошеву, Грамађу, Лепеници, Мазарићу, Прибоју, Врбову, Кознци, Лебету, Љутежу, Мањку, Мртвици, Репишту, Ружићу и Теговишту. Матични дечји вртић налази се у Владичином Хану, издвојена одељења су у Врбову, Грамађи, Житорађи, Кунову, Лепеници, Летовишту, Мањку, Мртвици, Полому, Прекодолцу, Стубалу, Сувој Морави и Џепу.

Према резултатима истраживања постоји више различитих услуга које се пружају на локалном нивоу. У услуге усмерене на децу и младе кроз систем васпитања и образовања спадају услуге усмерене на децу од рођења до поласка у школу, а то су предшколске установе (јасле, вртићи, предшколско припремне групе), услуге усмерене на децу од школског узраста до 12 година старости (продужени боравак). Установе за децу предшколског узраста у општини Владичин Хан су у школској 2010/2011 години уписале 347 деце од чега је 54% из града. Ромска популација деце предшколског узраста која је уписана у школској 2010/2011 години износи 14% од укупног броја уписане деце. Основно образовање је обавезно и бесплатно и регулисано је Законом о основама система образовања и васпитања као и Законом о основној школи и другим правним актима. Поред обавезног наставног програма, у појединим школама обезбеђује се и продужени боравак за ученике нижих разреда.

График № 4: Предшколско образовање у општини Владичин Хан 2010/2011

Извор: РЗС - Статистика образовања

Табела № 8 .: Индикатори образовања општине Владичин Хан,2011

ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ	
Предшколско образовање - број установа	1
Предшколско образовање - број објеката	12
Број деце старости 0-3 године у предшколском васпитању и образовању	6
Обухват деце узраста 0-3 године предшколским васпитањем и образовањем (у %)	1.2
Број деце узраста од 3 године до поласка у ППП* у предшколском васпитању и образовању	99
Обухват деце узраста од 3 године до поласка у ППП* предшколским васпитањем и образовањем (у %)	16.3
Број деце која похађају припремни предшколски програм	242
* ППП - обавезни припремни предшколски програм	
ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ	
Број основних школа - матичне школе	4
Број основних школа - подручна одељења	18
Број ученика уписаних у основне школе - матичне школе у ниже разреде (I - IV)	521
у више разреде (V - VIII)	804
Број ученика уписаних у основне школе - подручна одељења у ниже разреде (I - IV)	332
у више разреде (V - VIII)	11
Обухват деце основним образовањем (у %)	93.8
Број ученика који су завршили 8. разред основне школе	202
Стопа завршавања основне школе (у %)	89.3
Стопа одустајања од школовања у основном образовању	0
Број деце обухваћене основним образовањем за децу са сметњама у развоју	3
Број одраслих обухваћених основним образовањем	44
СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ	
Број средњих школа	2
Број ученика уписаних у средње школе	587
Обухват деце средњим образовањем (у %)	-
Број ученика који завршавају средњу школу	138
Стопа завршавања средње школе	-
Стопа одустајања од школовања у средњем образовању	0
Број деце обухваћене средњим образовањем за децу са сметњама у развоју	0
Расходи за образовање корисника буџетских средстава (у хиљадама динара)	254641
Расходи за образовање корисника буџетских средстава, по становнику (у динарима)	11644

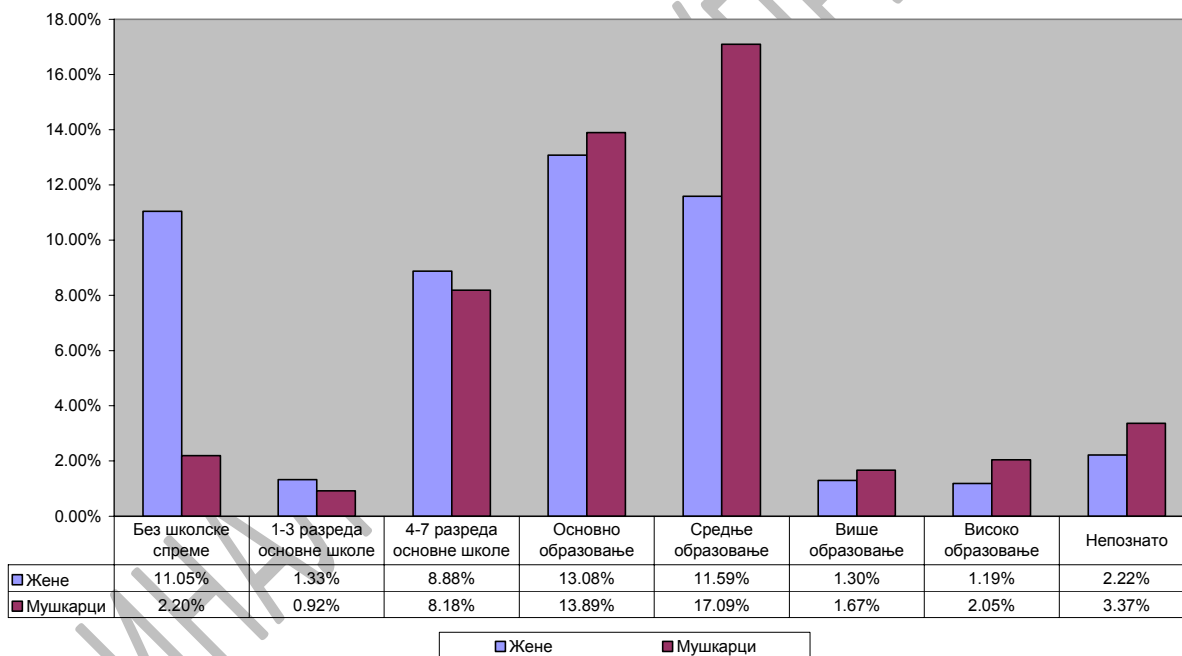
Извор: РЗС - Статистика образовања

График № 5 и 6:

Извор: РЗС — Статистика образовања

График №7 : Образовна структура становништва

Извор: РЗС — Статистика образовања

Када се посматра образовна структура становништва може се уочити да 29% становника, има средњу школску спрему. У поређењу са републичким просеком, евидентно је да општина има мањи проценат становништва са средњом стручном спремом од републичког. Процент становништва са вишом школом је мањи, а проценат становника са високом школом је значајно мањи од републичког просека. Становништво без школске спреме има учешће у образовној структури са 13.24%. Од укупног броја становника без школске спреме 83 % чине жене. Овакав однос у структури становништва без школске спреме је алармантан и има своје рефлексије на запосленост у општини.

Здравствена заштита: У Владичином Хану је још пре Другог светског рата радио срески лекар, који је обављао приватну праксу у среској амбуланти. Данас рад на здравственој превентиви, заштити и уопште ширењу здравствене културе обавља Дом здравља Владичин Хан (140 радника). Он има све службе предвиђене Законом о здравственој заштити организоване као организационе јединице које чине целину. У свом саставу Дом здравља има здравствене станице Џеп, Стубал и Прекодолце које су лоциране у истоименим селима и здравствене амбуланте Мањак, Белишево, Јагњило и Јастребац. Све здравствене станице и амбуланте осим Белишева и Јагњила раде у објектима власништва Дома здравља Владичин Хан.

Табела № 9 .: Индикатори здравствене заштите општине Владичин Хан,2011

ОПШТИНА ВЛАДИЧИН ХАН ЗДРАВСТВО (2011)	
Број лекара	34
Број лекара на 1 000 становника	1.6
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита деце	2.8
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита школске деце и омладине	1.0
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита одраслог становништва	0.6
Број стоматолога на 1 000 становника — стоматолошка заштита деце, школске деце и омладине	0.4
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита жена	0.22
Обухват жена у току првог триместра трудноће савременом здравственом заштитом (у %)	98.9
Обухват трудница патронажним посетама (број)	1.2
Број оболелих од туберкулозе	5
Инциденција туберкулозе (на 100 000 становника)	23
Процент деце која су вакцинисана против дифтерије, тетануса и великог кашља у првој години живота	91.5
Процент деце која су вакцинисана против малих богиња у првих 18 месеци живота	90.9
Расходи за здравствену заштиту корисника буџетских средстава (у хиљадама динара)	140,635
Расходи за здравствену заштиту корисника буџетских средстава по становнику (у динарима)	6,431

Извор: РЗС и Институт за јавно здравље Србије

Социјална заштита: Процент становника који користе социјалну помоћ на подручју општине је на нивоу републичког просека. Подаци добијени из националних званичних статистичких извора показују тренд повећања броја корисника социјалне заштите, што највећим делом јесте последица промене начина евидентирања и категоризације лица која остварују право на социјалну помоћ. Разлог такође лежи и у повећању незапослености, паду привредне активности. Код групације одраслих доминирају корисници материјалног обезбеђења и корисници додатка за помоћ и негу другог лица као и корисници увећаног додатка за помоћ и негу другог лица код којих је утврђено телесно оштећење 100%.

Код корисника материјалног обезбеђења уочава се тренд пораста у броју корисника по годинама. Носилац активности је Центар за социјални рад који има 9 запослених.

Табела № 10.: Општина Владичин Хан социјална заштита (2011)		График № 8: Број корисника новчане социјалне помоћи, 2010—2011.							
Број корисника новчане социјалне помоћи	233	<table border="1"> <caption>Број корисника новчане социјалне помоћи, 2010—2011.</caption> <thead> <tr> <th>Година</th> <th>Број корисника</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2010</td> <td>161</td> </tr> <tr> <td>2011</td> <td>233</td> </tr> </tbody> </table>		Година	Број корисника	2010	161	2011	233
Година	Број корисника								
2010	161								
2011	233								
Удео корисника новчане социјалне помоћи у популацији општине (у %)	1.1								
Број корисника дечијег додатка (0—17 година)	1,703								
Удео корисника дечијег додатка у популацији деце у општини (у %)	43.8								
Број корисника увећаног дечијег додатка (0—17 година)	143								
Удео корисника увећаног дечијег додатка у популацији деце у општини (у %)	3.7								
Број корисника основног додатка за негу и помоћ	59								
Број корисника увећаног додатка за негу и помоћ	125								
Удео корисника увећаног додатка за негу и помоћ у популацији општине (у %)	0.6								
Извор: Министарство рада, запошљавања и социјалне политике									

Верски објекти: На територији општине постоји велики број верских објеката међу којима свакако треба поменути Храм Светог Кнеза Лазара и свих српских мученика и новомученика у Владичином Хану чија је изградња почела деведесетих година, затим Манастир Светог Илије у селу Кацапун из 9. Века и манастир Пресвете Богородице у селу Мртвица из 13. Века.
Објекти културе

Установе културе у Владичином Хану настају почетком XX века када је оформљена и прва читаоница. Данас, носилац културних дешавања у Владичином Хану је свакако Установа Центар културе Владичин Хан и Установа Библиотека "Вук Караџић" Владичин Хан. Основна делатност Центра културе је културно уметничка, која у основи подразумева уметничко стваралаштво и сценску уметност. Центар културе је тренутно смештен у свом објекту који поред осталог има и биоскопско – позоришну салу са уграђеном савременом опремом за приказивање филмова, изложбени простор и простор за дискотеку. Међутим присутни су проблеми везани за материјално – техничку опремљеност објекта која тренутно није на потребном нивоу. Библиотека "Вук Караџић" у свом фонду има преко 20.000 наслова и укупно 233 читаоца, од чега у селу Стубал, где се налази издвојено одељење, 71. Проблеми везани за ову установу су свакако ти што не поседује адекватан смештајни простор са читаоцима. У Владичином Хану од 1983. године у континуитету ради Културно уметничко друштво "Бранислав Нушић" које негује обичаје и традиције не само овога краја већ и целе Србије. Тренутно броји 272 чланова а освајало је награде за најбољу кореографију, најбоље изведену кореографију и успешан истраживачки рад, како у земљи тако и на фестивалима у Француској, Немачкој, Шпанији, Италији, Бугарској, Румунији и Грчкој. Владичин Хан разним културним манифестацијама обележава све значајније датуме и празнике, а слава Владичиног Хана је Видовдан – 28. јун.

Спорт: Општина Владичин Хан има традицију у спорту. На територији Општине Владичин Хан активни су следећи спортски клубови: Фудбалски клуб "Морава" са 110 чланова. Кошаркашки клуб "Морава" са 70 чланова. Рукометни клуб "Морава" са 35 чланова. Женски рукометни клуб "Морава" са 35 чланица. Одбојкашки клуб "Морава" са 30 чланова. Клуб дизача тегова "Морава" са 15 чланова. Кик бокс клуб "Морава" са 15 чланова. Већина клубова за своје активности користи спортску дворану која у свом саставу има и теретану као и простор предвиђен за куглану.

Удружења грађана (невладине организације): У општини евидентирано је постојање 13 организација цивилног друштва.

1. Удружење Рома, Владичин Хан
2. Удружење Рома интелектуалаца, Владичин Хан
3. Удружење "КХАМ", Лепеница
4. Удружење ловаца "ЈЕЛЕН", Владичин Хан
5. Удружење риболоваца "КРКУША", Владичин Хан
6. Удружење пчелара "ХАНИМЕД", Владичин Хан
7. Удружење приватних предузетника "КОВАЧ", Владичин Хан
8. Удружење бораца, Владичин Хан
9. Удружење пензионера, Владичин Хан
10. Удружење грађана "ИНИЦИЈАТИВА - ХАН", Владичин Хан
11. Удружење грађана "BOOM", Владичин Хан
12. Удружење грађана "EUROHAN", Владичин Хан
13. Удружење грађана "HEDEC", Владичин Хан

Медији: Носилац ове функције у Владичином Хану је Јавно предузеће Информативни прес центар "Радио Хан" који је основан 1993. године. Његова основна делатност је производња и емитовање радио и ТВ програма и Медија центар чији се почетак рада очекује у блиској будућности.

Проблеми осетљивих друштвених група: Према резултатима истраживања постоји више различитих услуга које се пружају на локалном нивоу а које су усмерене према осетљивим друштвеним групама. У услуге усмерене на децу и младе кроз систем васпитања и образовања спадају услуге усмерене на децу од рођења до поласка у школу, а то су предшколске установе (јасле, вртићи, предшколско припремне групе) и услуге усмерене на децу од школског узраста до 12 година старости (продужени боравак). Услуге из система социјалне заштите које су усмерене на децу и младе јављају се дневни боравак за децу и младе, помоћ и нега у кући за децу и младе и услуга предах за децу са инвалидитетом и њихове породице. У услуге усмерене на одрасле и старије особе спадају дневни боравак, помоћ и нега у кући, клубови за старе и персонална асистенција. Услуга из здравственог система, палијативно збрињавање, на примарном нивоу је услуга кућно лечење и нега пацијената код куће, на секундарном је продужено стационарно лечење. Родна равноправност представља основно право једнакости. Како би ово право било остварено оно мора бити и препознато не само са правне и политичке стране, већ и примењено на све аспекте како економског, тако и друштвеног и културног живота. Право на равноправност између мушкараца и жена кључ је економског и друштвеног успеха. Промовисање усклађености између посла и приватног живота, а у циљу омогућавања како жена тако и мушкараца да учествују на тржишту рада, могуће је кроз бољу поделу одговорности, предлагањем и остваривањем конкретних мера. Усклађивање професионалног и породичног живота више доживљава као „женски проблем“, јер су и даље жене те које носе већи терет одржавања домаћинства, подизање деце и бриге о старим и болесним особама. Међутим, треба имати на уму да је ово друштвени проблем који би требало решавати на нивоу целокупног друштва, развијати политике усклађивања обавеза најактивнијих чланица и чланова друштва са доступним услугама у заједници и пружати подстицај за равноправну поделу обавеза и задатака између мушкараца и жена. Представници/це осетљивих друштвених група су идентификовали следеће проблеме унутар локалне заједнице:

- Непостојање потпуне анализе ресурса на селу, а посебно женских ресурса што доводи до недовољне искоришћености расположивих ресурса жена, маргинализације и родне неједнакости
- Неједнак приступ материјалним и финансијским ресурсима
- Већа рањивост осетљивих група

Табела № 11.: Услуге на локалном нивоу

Систем услуга	Коме је услуга намењена?	Ко пружа услугу?	Услуга	Доступно у општини Владичин Хан
Услуге у оквиру система васпитања и образовања	Услуге за децу од рођења до поласка у школу (до 7 година)	Предшколске установе	Јасле (до 3 године)	✓
			Вртић (3 до 7 године)	✓
			Припремно предшколски програм (од 5-6 до 6-7 године)	✓
	Услуге за децу од поласка у школу до 12 година	Основне школе	Продужени боравак до 2 разреда (до 10 године)	✓
			Продужени боравак до 4 разреда (до 12 година)	✓
	Услуге за децу са сметњама у развоју	Школе за основно и средње образовање	Продужени боравак (од првог разреда до краја основне школе или школовања)	✓
Услуге у оквиру система социјалне заштите	Услуге за децу и младе	Центри за социјални Рад. Центри за развој локалних услуга социјалне заштите. Школе за основно и средње образовање организације цивилног друштва	дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју	
			дневни боравак за децу и младе са телесним инвалидитетом	
			помоћ и нега у кући за децу и младе	✓
			предах за децу са инвалидитетом и њихове породице	✓
			персонална асистенција	✓
	Услуге за одрасле и старије	Центри за социјални рад. Центри за развој локалних услуга социјалне заштите. Геронтолошки Центри. Удружења пензионера. Организације цивилног друштва. Црвени крст	дневни боравак за одрасле и старије	
			помоћ и нега у кући за одрасле и старије	✓
			клуб за старе	
			персонална асистенција	✓
			кућно лечење и нега	✓
			продужено стационарно лечење	
Услуге здравственог система	Услуге за болесне и старе	Дом здравља	кућно лечење и нега	✓
			продужено стационарно лечење	

Представници/це осетљивих друштвених група су предложили следеће мере за решавање идентификованих проблема.:

- Повећати доступност активних мера запошљавања према потребама и потенцијалима жена, са нарочитим освртом на жене из посебно осетљивих категорија становништва (жене са села, жене са инвалидитетом, самохране мајке, жене из мањинских заједница и др.).
- Смањити стопу неактивних жена кроз побољшање услуга и афирмисањем мушкараца за активно укључивање у бригу о деци и старијим, зависним особама.
- Подстицати послодавце да уведе флексибилне моделе рада.

- Прилагодити радно време према потребама запослених, када је то могуће због природе посла - „клизно радно време" (пуно радно време са померањем почетка радног времена у зависности од потребе запосленог/е), рад од куће, рад путем телефона и/или Интернета, промена/замена смена у сменском раду, и др.
- Унапредити услуге усмерене на бригу и негу деце.
- Унапредити услуге подршке и помоћи породици кроз децентрализацију, деинституционализацију и диверсификацију услуга у систему социјалне заштите.
- Промовисати постојеће услуге које су доступне кроз систем социјалне заштите у оквиру заједнице (дневни боравак, помоћ и нега у кући, персонална асистенција, клубови за старе и др.)
- Повећати квалитет социјалних услуга - прилагодити услуге потребама корисника/ца, унапредити знање и вештине пружалаца услуга кроз сталне обуке и размене знања и искустава.
- Спровести и промовисати кампање и позитивне акције које се односе на усклађивање породичних и пословних обавеза -подизање свести јавности.
- Подизање свести јавности кроз кампање и акције како би се превазишли стереотипи да је брига и нега деце, старих и немоћних особа дужност жена и подстакли не стереотипни модели.
- Подизање свести јавности како би се превазишла стереотипна подела родних улога у образовању и запослењу - одабира образовања, запослења, зарада, преузимања одговорних позиција одлучивања и сл.
- Подизање свести деце и омладине како би се превазишао патријархални модел улога жена и мушкараца на послу и код куће -код обављања кућних послова, бриге и неге деце, старих и зависних особа и сл.
- Унапредити начин информисања о услугама које постоје на локалу.

4.2 SWOT анализа - становништво, образовање и квалитет живота

Идентификовани атрибути у доњој табели резултат су рада учесника радионица, представника релевантних институција и компетентних појединаца у Општини. Табела представља збирни исказ њиховог виђења постојећег стања. Са радним тимом за друштвени развој одржане су две радионице како би се извршила анализа снага, слабости, претњи и могућности, али и одредила кључна питања, односно стратешки циљеви и програми друштвеног развоја. На основу анализе дошло се до следеће табеле:

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none">– Постојање спортског центра, олимпијског базена, спортских терена и спортске хале - велике могућности за спорт и рекреацију– Постојање наменског објекта за културно-уметничку делатност и технички опремљени биоскоп– Традиција, искуство и стручно образовни кадар– Учешће школа у развојним пројектима– Добра сарадња образовних установа са локалним заједницама и НВО– Велики број ученика користи савремене ИТ– Модерно опремљена библиотека– Постојање разноврсних културних манифестација– Визуелни идентитет локалитета културно-историјског наслеђа– Традиција и разноврсност спортских клубова– Вишенационална средина и толерантни односи– Добра сарадња Рома са локалним институцијама– Програми образовања и едукације Рома– Повећан удео жена међу носиоцима највиших положаја у локалној власт– Реализовани пројекти усмерени на родна и мањинска права	<ul style="list-style-type: none">– Лоша опремљеност и недостатак савремених наставних средстава.– Недостатак сарадње између привреде и школа (нема могућности за практичну наставу)– Девастирани објекти школа у сеоским насељима– Неадекватни простор библиотеке и непостојање читаонице.– Значајан број деце са специјалним потребама и недостатак њихове интеграције у друштвени живот локалне заједнице– Недостатак простора за рад аматера– Напуштени домови културе у сеоским насељима (нерешени имовинско правни односи)– Недостатак адекватних и разноврсних простора за спорт и рекреацију– Низак стандард становништва– Низак степен образовања– Недостатак активних невладиних омладинских организација– Недостатак адекватних база података за евиденцију о корисницима социјалне заштите– Изузетно лоша старосна структура у руралним деловима општине - поједина планинска села су пред гашењем– Висока вредност негативног природног прираштаја;– Депопулација.– Емиграција радно способног становништва и врло висока незапосленост– Велик удео породица без деце

МОГУЋНОСТИ (шансе)

- Модернизација и осавремењавање опреме у образовању и здравственој заштити уз континуирану едукацију образовних и здравствених радника.
- Побољшање сарадње између институција (јавна предузећа, школе, здравство, локална самоуправа....)
- Стварање јаке и ефикасне службе одржавања, развијања и пласмана инфраструктурних услуга (јавне и/или приватне).
- Субрегионални и регионални карактер специјализоване здравствене инфраструктуре
- Интеграциони процеси у свим областима
- Афирмација принципа одрживости културних заједница
- Афирмација и успеси националног спорта
- Декада Рома, Национални и интернационални пројекти
- Сарадња са НВО из окружења
- Пројекти у области неформалног образовања младих, родних и мањинских права
- Повећање издвајања из општинског буџета за реализацију пројекта из сфере образовања, здравствене заштите, родних и мањинских права

ПРЕТЊЕ

- Запостављеност региона од стране Републике
- Велики утицај политике на друштвени и привредни развој грађана
- Реформа и рационализација образовног система и здравственог система
- Економска криза и рационализација државног и локалног буџета
- Нестабилни услови пословања (политика, сиромаштво)
- Миграција становништва како у делу општине из села у град, тако и према богаћем северу земље
- Смањење државних инвестиција у развој локалне инфраструктуре
- Повећање броја незапослених и лош социо-економски положај грађана
- Запуштање и пропадање постојеће социјалне инфраструктуре као последица демографског пражњења села.
- Недовољно активна брига и спровођење мера заштите природних и културно – историјских вредности.
- Неусклађеност образовног профила потенцијалне радне снаге са потребама и могућностима локалне економије

5. Животна средина

5.1 Опис тренутне ситуације

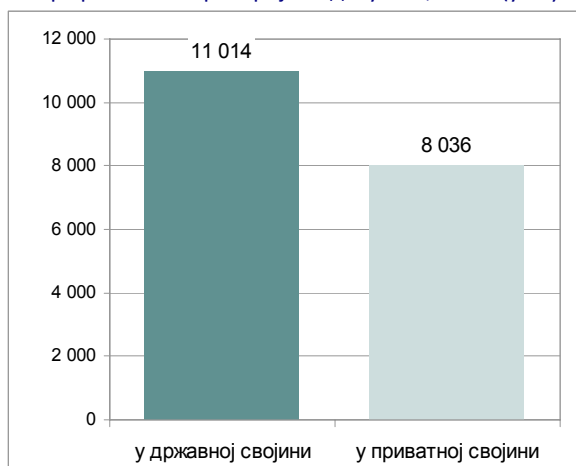
5.1.1 Земљиште

Највећи део земљишта општине Владичин Хан (огранци Кукавице и Чемерника) припада *киселим смеђим и подзоластим земљиштима*, најчешће под шумом или под пашњацима. Најтипичнија и најраспрострањенија шумска вегетација су букове шуме, а на јужнијим падинама налазе се ксеротермније храстове заједнице. Источна страна јужноморавске долине покривена је *гајњачама*. Гајњача се формирала на речној и језерској тераси. Гајњаче су дубока земљишта, различитих физичких особина зависно од варијетета. Природну вегетацију гајњаче чине претежно ксеротермне храстове шуме Западна страна јужноморавске долине јужно од Владичиног Хана покривена је *смоницама и метаморфним стенама*. Смонице се искоришћавају скоро искључиво као њивска земљишта. На смоници се гаје и воћњаци и виногради. Шуме и ливаде на смоници су ретке. Мањи део земљишта општине Владичин Хан (долине Јужне Мораве и најнижих делова притока) припада *алувијалном земљишту* – творевинама река Јужне Мораве, Врле, али и мањих водотокова Јовачке реке, Лепенице, Калиманке, Корбевачке реке, Јелашнице и др., као и делувијалним земљиштима пореклом од еродовања околних падинских зона. Површински слој алувијалног земљишта знатно је развијен и има врло погодан гранулометријски састав. Због генетичких особина земљишта смањене су производне вредности, те спадају у ливадско пашњачка земљишта. У вишљим зонама ова земљишта прелазе у шумска и планинска земљишта. Најниже делове Врањске долине покривају *делувијално-алувијални наноси*. Њихове основне особине зависе од природе материјала који је исталожен. У производном смислу ова земљишта су доста хетерогена, па, у целини узето, делувијална земљишта представљају добра шумска земљишта, али се првенствено користе као пољопривредна земљишта. Од укупне површине општине (366 км²) пољопривредно продуктивно земљиште заузима 45.30% територије.

5.1.2. Шуме

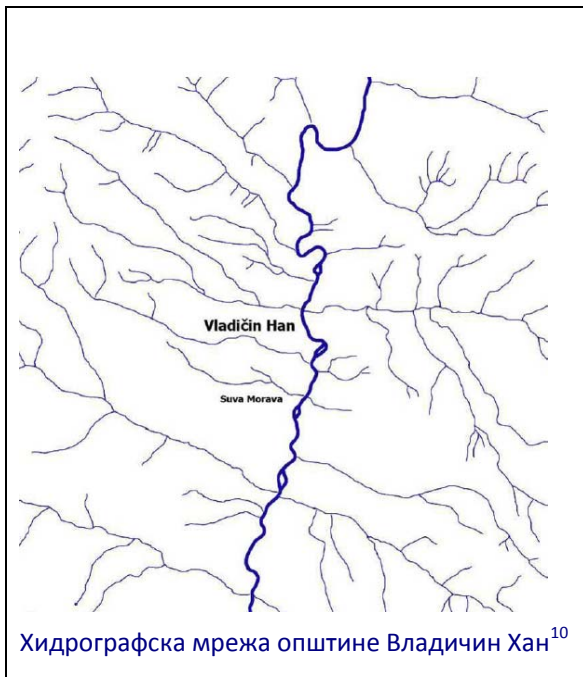
Територија општине Владичин Хан је богата шумама, оне заузимају 52% укупне територије општине. У саставу шума 2/3 чине листопадне а 1/4 чине четинарске шуме. Гледано од нижих ка вишим зонама, у саставу листопадних шума доминирају букове шуме. У Општини има 19050 ха шумског земљишта, од чега је у државном власништву 11014 ха, док је у приватном 8036 ха. Стање у шумама на територији општине Владичин Хан је слабије него што би се могло очекивати када се имају на уму природни услови. Такво стање шума условљено је првенствено дејством антропогених фактора, а затим и геолошко топографским условима. Најбоље шуме су се задржале на просторима који су удаљени од људских насеља.

График № 9: Територија под шумом, 2011. (у ха)

Извор: РЗС — Статистика шумарства

5.1.3. Воде

Хидрогеолошке карактеристике терена: Највећи део простора у нижим зонама у јужномравској долини налази се у водозасићеном терену који је у заравњеном делу приобаља и под хидрауличким утицајем реке. У конкретним геолошким условима овде је формирана јединствена издан фреатског типа која се прихрањује из водотока, брдског залеђа и вертикалног је биланса. Издан је снажног капацитета, континуално просторно повезана. Ниво воде је на дубини 1,0-5,0 м од површине терена, зависно од надморске висине и терасног нивоа. У овој зони се могу формирати изворишта већег капацитета, при чему је квалитет изданских вода је под знаком питања, јер је издан угрожена индустријским и градским загађењем. Употреба пијаћих вода могућа је са нивоа који су изнад кота градских реципијената, или из других, дубљих изданских нивоа. Такође, из брдског масива, могуће је коришћење вода са површинских изворишта, најчешће контактнег типа.

Падински терени изграђени од шкриљаца Власинског комплекса и неогених седимената су безводни, уколико глиновита компонента није присутна у већој мери. Међутим, уколико су површински слојеви више распаднути, пукотине су испуњене глином те постају непролазне за воду, која се задржава у површинској зони, често стварајући и пштивине. Овакав терен, при засецању без адекватног обезбеђивања ископа и дренаже, може лако да клизне, што се често среће у широј зони Владичиног Хана (познато је клизиште Јовац услед којег је за само неколико дана преграђено корито истоимене реке и настала хидроакумулација). Подручје општине Владичин Хан је веома богато мрежом водотока различитих профила. Хидрографску мрежу чине реке Јужна Морава, Врла, и Калиманка и друге мање притоке Јужне Мораве.

Река Јужна Морава је главни реципијент за све водотоке са подручја општине Владичин Хан. Тече од југа ка северу кроз средину подручја Плана. У релативно уској алувијалној равни река меандрира стварајући спрудове и аде. Ширина јој варира од 50 до 70м на местима где нема спрудова и где је регулисана, до 120 до 300м у северном и јужном делу где у меандрима ствара спрудове и корито је шире. У кориту долази до ерозивних и акумулативних процеса. Корито је пуно наноса који је пореклом из бројних притока са сливног подручја веома подложног ерозији. Средњи протицаји у Владичином Хану су око 19,6м³/с, а водостаји око 100цм, али у току године они варирају у складу хидролошким режимом у целом сливу и имају бујични карактер на свим водотцима. До сада највећа вода на реци Јужној Морави на водомерној станици Владичин Хан износила је 703 м³/с, при чему су апсолутни протицаји у односу 1:1775, што јасно указује на изразито бујични карактер ове реке. (Према: Др Д. Дукић: Воде СР Србије, Српско географско друштво, Београд 1977.год.). Највећа десна притока Јужне Мораве на подручју Плана је **река Врла**. Извориште реке Врле је на падинама Варденика (испод врха Биље коло) на коти 1.604м н.в.). Ушће у Јужну Мораву је у Владичином Хану је на око 323м н.в. Река Врла има значај хидроенергетски потенцијал који је искоришћен за проиводњу електричне енергије. Наиме, у другој половини 20.века изграђен је систем хидроелектрана Врла I, II, III и IV које се снабдевају водом системом тунела који повезују Лисинско и Власинско језеро и хидроелектране међусобно, па се енергија воде користи више пута на различитим надморским

¹⁰ Извор: Индустријска зона "Југ" у Владичин Хан CRIS 223 – 292 (08/SER01/13/21). Municipal Infrastructure Support Programme/Програм подршке развоју инфраструктуре локалне самоуправе. Децембар 2011

висинама на којима се налазе поједине хидроелектране, од којих је последња у непосредној близини Владичиног Хана, али ван подручја Плана. Вода. На свом путу од коте прелива бране Власинског језера до ХЕ Врла IV пређе висинску разлику од 884,5 м, на дужини од 15 км. Од осталих водотока највеће притоке Јужне Мораве су:

- са леве стране: Јовачка река (на којој су после покретања клизишта створена језера), Лепеница, Калиманка (протиче кроз Владичин Хан), Рдовска река, Летовишка река и друге,
- а са десне стране: Корбевачка, Богошевачка река, Јелашница, Џепска река и друге.

Речне долине притока су правца северозапад – југоисток и прикупљају воде са терена Кукавице, Варденика и Чемерника. Протицаји су им бујичног карактера, носе велике количине еродованог материјала који се таложи у јужноморавској долини или односи даље Јужном Моравом.

5.1.4 Минералне сировине

Досадашња истраживања лежишта металних руда показују да се она карактеришу недовољно утврђеним резервама и веома променљивим садржајем метала, те се могу окарактерисати као евидентиране појаве:

- манган - неогени когломерати у селу Јовцу местимично садрже везиво обогачено манганским минералима, међу којима преовлађује пиролузит. Према досадашњим истраживањима садржај мангана није велики, али ове појаве су недовољно истражене.
- злато - појаве злата у наносима Јелашничке реке у зони њеног ушћа су недовољно истражене.

Експлоатација минералних сировина - појаве и налазишта минералних сировина за које је досадашњим истраживањем утврђено да постоје су, првенствено, лежишта цигларске глине код Владичиног Хана, грађевинског камена хлоритског шкриљца - дацита у околини Џепа и шљунка и песка у алувиону Јужне Мораве, који се експлоатишу за локалне потребе. Даља експлоатација ових и других сировина за које се утврде да постоје (резерве цементних сировина лапоровитих кречњака и лапораца у зони северно од Џепа, на источним огранцима Кукавице, непосредно уз леву обалу Јужне Мораве, од Зебинца на југу до Предејана на северу, у дужини од близу 20km.), обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних елемената. Експлоатација неметалних минералних сировина су перспективне активности за општину Владичин Хан, које се у будућности морају одвијати плански, уз поштовање захтева заштите животне средине. Исто важи и за евентуалну експлоатацију цементних лапораца, као и осталих минералних сировина за које истраживања у будућности покажу да би експлоатација неметала, али и метала могла бити рентабилна и еколошки прихватљива. Значајнија експлоатација камена може негативно утицати на околину због повишене буке и запрашености. На територији општине Владичин Хан налази се велики дацитски масив у Грделичкој клисури, на месту званом Момин Камен. Са овог простора грађевински камен дацит се експлоатише уназад око сто година.

Геотермални потенцијал: Зона Јужне Србије, посебно Врањски ров који се протеже Врањском котлином, потенцијална зона резерви геотермалне воде и енергије. Према досада расположивим подацима ово је један од највећих геотермалних система у југоисточној Србији. Систем производи воду (цирка 100 L/s хладне воде) и геотермалну енергију (близу 70L/s, 80°-126°C). Површина од ~ 250 км² је потенцијални извор геотермалне енергије и пијаце воде (~250 litra s-1, 45-126°C). Геотермални градијент подручја износи C/25 m (Anderson 1985) са локалним висинским градијентом до 1°C/8 m. Обим досада обављених истражних радова, на геотермалном пољу не пружа довољно елемената да се поуздано може одредити количина геотермалне енергије са којом располаже овај систем.

5.1.5 Заштита животне средине и управљање отпадом

Организованим сакупљањем отпада су обухваћене заједнице у којима живи преко 79% становништва општине. Сакупљање се не врши из удаљенијих и разуђених сеоских заједница у којима, међутим, живи 21% становништва општине. Послове сакупљања и одлагања комуналног отпада врши компанија РWW (Porr Werner & Weber) из Лесковца. Општина Владичин Хан је заштиту животне средине дефинисала следећим стратешко - планским документима.

1. Просторни план општине Владичин Хан. Владичин Хан 2010
2. ЛЕАП -Локални еколошки акциони план за општину Владичин Хан. Владичин Хан 2010
3. План генералне регулације за насеље Владичин Хан.
4. План интегралног управљања отпадом. Владичин Хан 2010

5.1.6 Обновљиви извори енергије

Мале хидроелектране. Катастром малих хидроелектрана (МХЕ) из 1987. Године предвиђена је изградња малих хидроелектрана и на територији општине Владичин Хан. Разматране су могућности грађења МХЕ на 11 локација на подручју општине, које су дефинисане у Катастру МХЕ од броја 721 до броја 736.

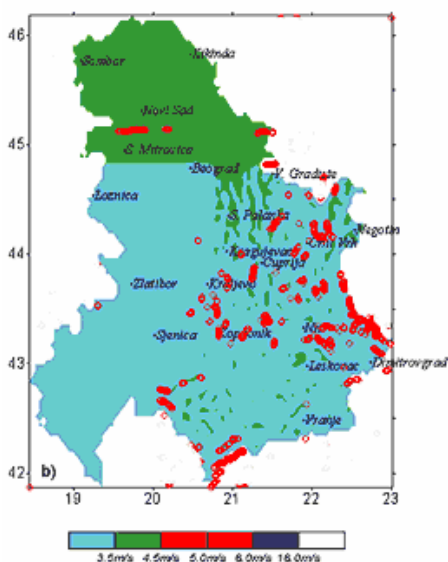
Табела № 12.: Технички подаци о могућим малим хидроелектранама на подручју општине Владичин Хан

Општи подаци			Преграда	Хидролошки и енергетски подаци				
Назив МХЕ (општина)	Водоток	Локација	Тип	Запремина акумулације hm ³	Максим. бруто пад m	Кота нормалног успора m.n.m.	Инстал. снага kW	Годишња производња kWh
Богошево	Богошевина	Богошево	Тиролски захват	/	150	650	100	418.000
Јагњило	Лепеница – Кукавичка р.	Средњи ток Кукавичке р.	Тиролски захват	/	125	660	405	1.525.000
Џеп	Џепска р.	Јужно од Џепа	Насута брана	1,0	83	400	1.555	3.827.000
Маковиште	Гарваница	Јужно од Трлишта	Тиролски захват	/	100	500	355	1.518.000
Трлиште	Мутница	Западно од Трлиште	Тиролски захват	/	96	496	425	1.816.000
Дрење	Мутница	Западно од Дупне липе	Тиролски захват	/	186	682	665	2.834.000
Дупљане	Козничка	Западно од Моминог камена	Тиролски захват	/	95	400	115	490.000
Летовиште	Летовишка р.	Доњи ток Летовишке р.	Тиролски захват	/	125	445	255	951.000
Липар	Карађинска – Рдовска р.	Доњи ток Рдовске р.	Тиролски захват	/	190	510	400	1.513.000
Јабучово	Карађинска – Рдовска р.	Средњи ток Рдовске р.	Тиролски захват	/	135	665	180	6802.000
Мањак	Гарваница	Јужно од Мањка	Тиролски захват	/	100	600	315	1.357.000
Јужна * Морава	Јужна Морава	Јужна Морава	/	/	/	/	25GW	/

Извор: Катастар малих хидроелектрана и ЈП Електропривреда Србије – Дирекција за стратегију инвестиције .

*Река Јужна Морава није обухваћена катастаром малих ХЕ. Величина инсталисане снаге дата је као апроксимативна процена и базира се на реалним проценама потенцијалних инвеститора уз напомену да изградња у предвиђеном обиму неће нарушити животну средину

Енергија ветра.

Мапа Србије са годишњим средњим брзинама ветра већим од 6 м/с

Ветар је један од основних параметара који се мере на метеоролошким станицама широм земље. Према испитивањима која је извршио РХМЗ, наша земља се убраја у подручја са знатним енергетским потенцијалом. Изразито ветровита подручја су у планинским областима. У Србији се издвајају делови Војводине и планинске области Јужне и Источне Србије, углавном изнад 1000-1500 м надморске висине. Од свих обновљивих извора енергија ветар се сматра као једна од најпогоднијих могућности за смањење емисије угљен-диоксида и других материја штетних по околину. Рачуна се да ветрогенератор снаге 600 kW на локацији са просечном брзином ветра, током свог радног века смањује емисију материја које загађују околину за 20000 до 36000 тона. У току је израда студије о изградњи и експлоатацији електрана на ветар, која ће лоцирати зоне најповољнијих специфичних потенцијала ветра. Према тематским картама територија општине налази се у зони осредњих просечних енергија ветра у Србији, са интензитетом (на 100 м висине) до $75 \div 150 \text{ kWh/m}^2$ и у јануару и у јулу.

Соларна енергија. Према оквирним истраживањима разматрано подручје општине спада у зону са интензитетом сунчевог зрачења већим од средњег за Србију. Просечан интензитет сунчевог зрачења на територији Републике Србије се креће од $1,1 \text{ kWh/m}^2/\text{дан}$ на северу до $1,7 \text{ kWh/m}^2/\text{дан}$ на југу – током јануара, а од $5,9$ до $6,6 \text{ kWh/m}^2/\text{дан}$ – током јула. На годишњем нивоу, просечна вредност енергије глобалног зрачења за територију Републике Србије износи од $1200 \text{ kWh/m}^2/\text{годишње}$ у северозападној Србији, до $1550 \text{ kWh/m}^2/\text{годишње}$ у југоисточној Србији, док у средњем делу износи око $1400 \text{ kWh/m}^2/\text{годишње}$. Степен искоришћена зрачења зависи од карактеристика уграђеног пријемника топлоте, тако да се може усвојити просечна вредност расположиве корисне енергије у Републици Србији од 700 kWh/m^2 годишње. Највећи потенцијал за коришћење соларне енергије има јужна Србија где се налази и општина Владичин Хан. Сунчева енергија може се користити за добијање топлотне и електричне енергије. посебно су интересантни видови коришћења сунчеве енергије за добијање топле воде, технолошке воде, за загревање и хлађење јавних просторија, станова, привредних објеката, сушење биљних култура и за наводњавање.

Енергија биомаса: Енергија која би се годишње могла добити коришћењем **биомасе** у Србији процењена је на 2,68 милиона тона **еквивалентне** нафте. Укупна површина у општини износи 19050 ha . Са ове површине се просечно годишње посече 10357 m^3 дрвне масе од чега најмање трећина остане у шуми у облику грана и лишћа потпуно неискоришћено. Коришћење отпадних биомаса предвиђа се искључиво на нивоу индивидуалних домаћинстава, пре свега у сеоским насељима. Сакупљање биомаса са ширег подручја, ради изградње већих термоизвора има енергетско, економско и еколошко оправдање.

5.2 SWOT АНАЛИЗА - ЖИВОТНА СРЕДИНА

Идентификовани атрибути у доњој табели резултат су рада учесника радионица, представника релевантних институција и компетентних појединаца у Општини. Табела представља збирни исказ њиховог виђења постојећег стања. Са радним тимом за животну средину и инфраструктуру одржане су радионице како би се извршила анализа снага, слабости, претњи и могућности, али и одредила кључна питања, односно стратешки циљеви и програми животне средине. На основу анализе дошло се до следеће табеле:

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none">– Природни ресурси (земљиште, воде, очувана природа)– Очуван квалитет основних медијума животне средине (вода, ваздух, земљиште)– Подручје богато површинским токовима и подземним водама:<ul style="list-style-type: none">• Хидро-потенцијал локалних река• Геотермални -потенцијал– Подручје са добрим условима за развој обновљивих извора енергије:– Еолски потенцијал (потенцијал ветра)– Соларни потенцијал– Био-маса из шумарства и пољопривреде.– Одсуство значајних индустријских капацитета и емитера загађујућих материја у атмосферу– Низак ниво комуналне буке у животној средини– Регулисано укљанање смеђа из урбаног и суб урбаног дела општине.– Започете активности на санацији нехигијенских сметлишта– Спремност општинских структура за решавање евидентираних еколошких проблема	<ul style="list-style-type: none">– Некомплетна канализација и непостојање система за пречишћавање отпадних вода.– Загађење Јужне Мораве услед изливања отпадних вода из индустријских погона из Врања– Водопрпусне септичке јаме у сеоским домаћинствима, без основних услова у санитарно-хигијенском погледу– Мали проценат становништва сеоских насеља који је обухваћен процесом одношења прикупљеног чврстог и течног отпада.– Загађивање површинских и подземних вода услед нерационалне примене агрохемијских средстава у пољопривредној производњи– Нерационална потрошња грева и скромна примена изолационих материјала током изградње објеката.– Непланска сеча шумских састојина– Ерозији склони обешумљени брежуљкасти терени у средишњем и јужном делу територије.– Велики број бујичних токова и ерозионих подручја– Непотпуна регулација речних токова која поплавама угрожавају природна и материјална добра– Недовољна и неадекватна информисаност становништва у циљу формирања модела адекватног еколошког понашања– Емисија штетних гасова као последица повећања саобраћаја на коридору Х– Пролаз тешких камиона кроз градско насеље општине.– Рад котларнице РЈ Нектар Владичин Хан угрожава становништво насеља Кула

МОГУЋНОСТИ (шансе)

- Интегрално управљање водама и перманентна контрола квалитета површинских и подземних вода,
- Изградња канализације, објекта за преаду отпадних вода и хигијенских септичких јама,
- Хидрорегулације, мере и објекти у функцији заштите од великих вода.
- Примена обновљивих извора енергије.
- Развој еколошки утемељених облика туризма заснованих на принципима одрживости: спортско-рекреативног, сеоског, излетничког, здравственог, етно и еко-туризма
- Изградња и рад нових привредних објекта у складу са одговарајућим еколошким стандардима и прописаним нормама.
- Развој пољопривредне производње на принципима одрживе пољопривреде савремених еколошких захтева
- Строга заштита изворишта водоснабдевања у циљу њиховог очувања и унапређења
- Рекултивација и санација свих већих сметлишта на подручју општине
- Коришћење добрих искустава из окружења.
- Санирање стања деградираних простора, посебно подручја захваћеним процесима ексцесивне и јаке ерозије

ПРЕТЊЕ

- Могућност еколошких акцидента услед изливања канализације Испуштање санитарних и технолошких отпадних вода без претходног третмана пречишћавања у природне реципијенте слива Јужне Мораве).
- Опасност од поплава и ерозија.
- Опасност од лаког загађивања подземних вода локалних изворишта у долини Јужне Мораве
- Штетни утицаји моторног саобраћаја на животну средину
- Кашњење са изградњом канализације, септичких јама, објекта за пречишћавање отпадних вода.
- Нерационална употреба природних ресурса, поготово пољопривредног земљишта и вода.
- Непланска сеча шума која отвара пут ерозији.
- Санитарна угроженост најважнијих водоизворишта на планском подручју за време ремонта Власинских хидроелектрана ("Врла" I – IV)
- Даља девастација простора као последица неизграђености комуналних система у руралним областима општине.
- Недостатак финансијских средстава за реализацију започетих еколошких пројекта и финансирање нових пројекта.

6. ДЕФИНИСАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

На основу приказа тренутног стања по 3 основна елемента одрживог развоја (1. економски развој, 2. становништво, образовање, квалитет живота и 3. заштита животне средине), као и спроведених анализа, у наставку се дефинише стратегија са својим основним параметрима.

6.1. Изјава о визији одрживог развоја

Владичин Хан 2018 године - Општина са повољном пословном климом за инвестирање, развијеним сектором малих и средњих предузећа, значајно унапређеним квалитетом живота грађана и заштићеном животном средином

6.2. Дефинисање приоритета, стратешких циљева и програма

Приоритет 1: Просторно и инфраструктурно уређење и одрживи привредни раст општине

Приоритет се односи на економски развој и развој инфраструктуре и обухвата следеће стратешке циљеве, а у оквиру циљева програме:

Стратешки циљ 1.1: Повећање износа инвестиција по глави становника за 30% до 2018.

Програм 1.1.1: Успостављање повољног пословног окружења

- Процена потенцијала општине, баријера за инвестирање и израда студија изводљивости за одрживо коришћење природних ресурса.
- Развој и инфраструктурно опремање индустријске зоне ЈУГ

Програм 1.1.2: Промотивне активности у циљу привлачења инвестиција

Програм 1.1.3: Подршка кредитирању за улагања у одрживо коришћење природних ресурса - локални развојни фонд.

Програм 1.1.4: Подизање капацитета постојећих МСП и предузетника

Стратешки циљ 1.2: Повећана запосленост за 5% до 2018.године

Програм 1.2.1: Подршка оснивању нових привредних субјеката

Програм 1.2.2: Подршка одржавању и расту постојећих привредних субјеката

Стратешки циљ 1.3: Унапређење капацитета за развој туризма и увођење нових садржаја и активности до 2018.године

Програм 1.3.1: Туристичка валоризација дестинација Јовачка језера, Кукавица и изградња туристичке инфраструктуре

Програм 1.3.2: Уређење постојећих туристичких локалитета и унапређење постојећих и увођење нових туристичких активности (Обнова и активирање културно-историјских споменика. Промоција и унапређење културних манифестација)

Стратешки циљ 1.4: Повећани приходи пољопривредних газдинстава за 50% до 2018.године кроз интензивирање коришћења постојећих ресурса

Програм 1.4.1: Унапређење и модернизација пољопривредне производње

Програм 1.4.2: Стимулисање прераде пољопривредних производа

Програм 1.4.3: Изградња капацитета пољопривредних газдинстава за коришћење савремених технологија путем едукација, формирања огледних парцела, демонстрационих газдинстава и центара за обуку.

Програм 1.4.4: Диверзификација економских активности на селу и унапређење руралне инфраструктуре

Стратешки циљ 1.5: Унапређена физичка инфраструктура до 2018.године

Програм 1.5.1: Израда планско-техничке документације за развој инфраструктуре (детаљни урбанистички планови, студије изводљивости, техничка документација)

Програм 1.5.2: Рехабилитација постојеће путне мреже и изградња нове

Програм 1.5.3: Реконструкција постојеће и изградња нове канализационе и водоводне мреже

Програм 1.5.4: Побољшање електро и телекомуникационе инфраструктуре

Програм 1.5.5: Унапређење пољопривредне инфраструктуре (атарски путеви, системи за наводњавање)

Стратешки циљ 1.6: Плански уређен простор општине

Програм 1.6.1: Санација клизишта

Програм 1.6.2: Уређење јавних површина (паркинзи, гробља, пијаце...)

Стратешки циљ 1.7: Унапређен рад општинских служби

Програм 1.7.1: Подизање капацитета општинских служби

Приоритет 2: Подизање квалитета услуга у области културе, спорта и социјалне политике

Приоритет се односи на становништво, образовање и квалитет живота и обухвата следеће аспекте социјалне политике: образовање, здравство, културу, спорт и социјалне услуге. У оквиру њега су утврђени следећи стратешки циљеви, унутар којих су дефинисани програми:

Стратешки циљ 2.1: Побољшани услови у школама и образовање усклађено са потребама привреде и захтевима одрживог развоја до 2018.године

Програм 2.1.1: Опремање основних и средњих школа

Програм 2.1.2: Унапређење програма образовања у основним и средњим школама

Стратешки циљ 2.2: Подигнут квалитет и доступност услуга у здравству и унапређени капацитети за бригу о старима и др.осетљивим групама тако да се број задовољних корисника повећава сваке године за 5%

Програм 2.2.1: Унапређење здравствених услуга

Програм 2.2.2: : Унапређење бриге о старима

Стратешки циљ 2.3.: Повећано учешће маргинализованих група у свим сегментима друштвених активности за 20% до 2018.године

Програм 2.3.1: Подршка женама, особама са инвалидитетом и др.осетљивим групама

Програм 2.3.2: Побољшање положаја социјално угрожених група грађана за интеграцију у друштво кроз сталне обуке и размене знања и искустава из области здравства, образовања, културе и незапослености

Програм 2.3.3: Унапређење система социјалних услуга

Програм 2.3.4: Развој програма за оспособљавање особа са инвалидитетом за предузетничке активности у Центру за размену информација о прекограничној економској сарадњи (CONNECTION) - општина Владичин Хан.

Стратешки циљ 2.4.: Повећан број грађана који користе услуге институција културе за 50% до 2018.године

Програм 2.4.1.: Очување постојећих културних садржаја

Програм 2.4.2.: Развој нових културних садржаја

Стратешки циљ 2.5.: Повећан број грађана који користе спортске објекте за 50% до 2018.године

Програм 2.5.1.: Инфраструктурно опремање спортских објеката

Приоритет 3: Заштита и коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја

Приоритет се односи на заштиту и унапређење животне средине и обухвата следеће циљеве, у оквиру којих су дефинисани програми.

Стратешки циљ 3.1: Успостављен систем за управљање отпадом на целој територији општине до 2018.године

Програм 3.1.1.: Управљање отпадом

Програм 3.1.2.: Санација и рекултивација постојећих депонија

Стратешки циљ 3.2: Подигнут квалитет површинских вода и заштићена најмање једна област на подручју општине до 2018.године

Програм 3.2.1.: Заштита и регулација водотокова и изградња система за пречишћавање отпадних вода

Програм 3.2.2.: Мониторинг земље, воде и ваздуха

Програм 3.2.3.: Заштита природних добара на територији општине (планина Кукавица, Грделичка клисура и Јовачка језера) и њихово претварање у заштићене области од националног и регионалног значаја

Стратешки циљ 3.3: Повећати коришћење обновљивих извора енергије за 80% до 2018.године

Програм 3.3.1.: Коришћење постојеће био-масе из шумарства и пољопривреде

Програм 3.3.2.: Коришћење Хидро-потенцијала локалних река

Програм 3.3.3.: Коришћење соларног и геотермалног потенцијала

Програм 3.3.4.: Развој еолских паркова

Програм 3.3.5.: Подизање нивоа свести становништва о значају употребе обновљивих извора енергије и заштите животне средине

Схема № 2. Графички приказ основних параметара Стратегије

Визија: Владичин Хан 2018 године - Општина са повољном пословном климом за инвестирање, развијеним сектором малих и средњих предузећа, значајно унапређеним квалитетом живота грађана и заштићеном животном средином

Приоритет 1: Просторно и инфраструктурно уређење и Одрживи привредни раст општине

Стратешки циљ 1.1: Повећање износа инвестиција по глави становника за 30% до 2018.

Програм 1.1.1: Успостављање повољног пословног окружења
* Процена потенцијала општине, баријера за инвестирање и израда студија изводљивости за одрживо коришћење природних ресурса.
* Развој и инфраструктурно опремање индустријске зоне ЈУГ

Програм 1.1.2: Промотивне активности у циљу привлачења инвестиција

Програм 1.1.3: Подршка кредитирању за улагања у одрживо коришћење природних ресурса - локални развојни фонд.

Програм 1.1.4: Подизање капацитета постојећих МСП и предузетника

Стратешки циљ 1.2: Повећана запосленост за 5% до 2018.године

Програм 1.2.1: Подршка оснивању нових привредних субјеката

Приоритет 2: Подизање квалитета услуга у области културе, спорта и социјалне политике

Стратешки циљ 2.1: Побољшани услови у школама и образовање усклађено са потребама привреде и захтевима одрживог развоја до 2018.године

Програм 2.1.1: Опремање основних и средњих школа

Програм 2.1.2: Унапређење програма образовања у основним и средњим школама

Стратешки циљ 2.2: Подигнут квалитет и доступност услуга у здравству и унапређени капацитети за бригу о старима и др.осетљивим групама тако да се број задовољних корисника повећава сваке године за 5%

Програм 2.2.1: Унапређење здравствених услуга

Програм 2.2.2: Унапређење бриге о старима

Стратешки циљ 2.3.: Повећано учешће маргинализованих група у свим сегментима друштвених активности за 20% до 2018.године

Приоритет 3: Заштита и коришћење природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја

Стратешки циљ 3.1: Успостављен систем за управљање отпадом на целој територији општине до 2018.године

Програм 3.1.1: Управљање отпадом

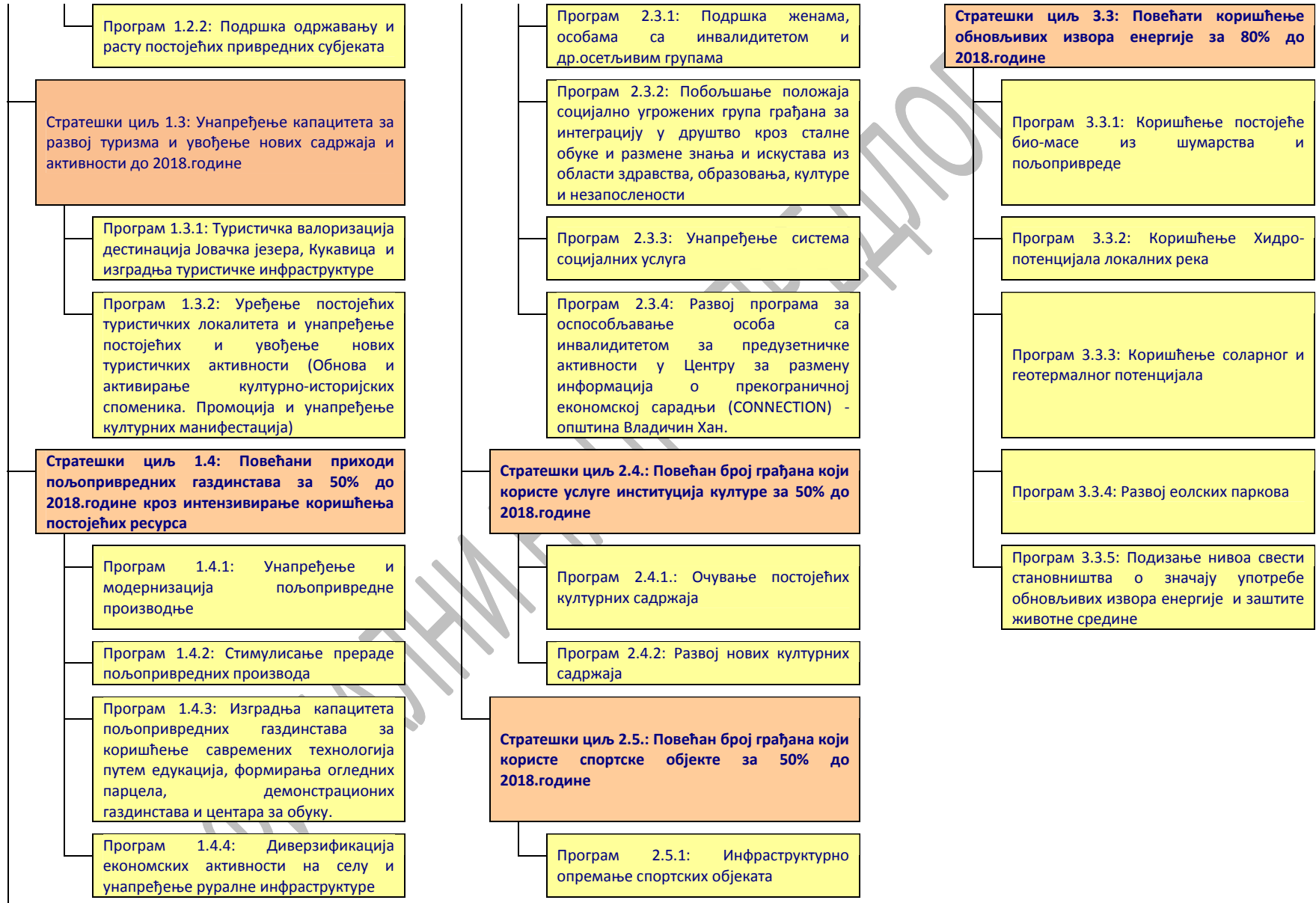
Програм 3.1.2: Санација и рекултивација постојећих депонија

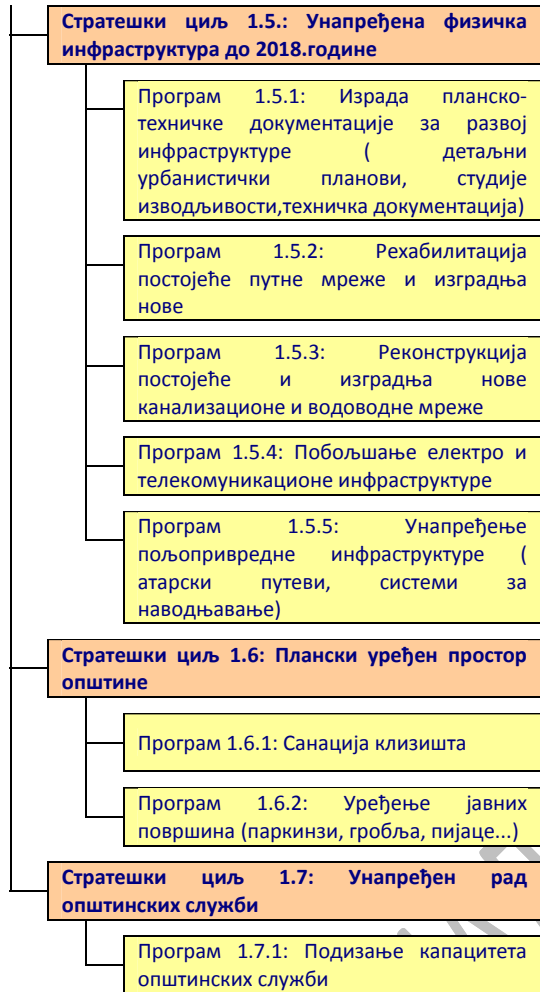
Стратешки циљ 3.2: Подигнут квалитет површинских вода и заштићена најмање једна област на подручју општине до 2018.године

Програм 3.2.1: Заштита и регулација водотокова и изградња система за пречишћавање отпадних вода

Програм 3.2.2: Мониторинг земље, воде и ваздуха

Програм 3.2.3: Заштита природних добара на територији општине (планина Кукавица, Грделичка клисура и Јовачка језера) и њихово претварање у заштићене области од националног и регионалног значаја

7. АКЦИОНИ ПЛАН

Акциони план Стратегије приказан на овом месту треба да послужи као основа за израду годишњих оперативних планова с циљем реализације ове Стратегије.

Акциони план обухвата:

- Три (3) приоритета,
- 15 стратешких циљева,
- 41 програма, и
- 112 идентификованих пројеката

Напомене:

- Због утицаја светске економске кризе, како на глобалном, тако и на националном нивоу, нека предвиђања по питању утицаја Стратегије на релевантне индикаторе се не могу дати довољно прецизно, али се очекује да ће се одређена побољшања ипак остварити, у складу са укупном ситуацијом.
- У колони “Износ и извор финансирања”:
 - “Износ” представља процењену вредности пројеката изражену у националној валути – РСД (права вредност пројеката ће бити прецизније одређена тек када се сваки конкретни пројекат детаљно развије).
 - “Извор финансирања” представља допринос могућих финансијера за подршку финансирању и имплементацији пројеката.
 - Процена буџета пројеката је дата на основу курса 1 ЕУР = 111,988000 РСД¹¹
- У колонама “Пројекат”, “Партнери”, “Време реализације”, као и “Индикатори”, такође су дате оквирне вредности/називи, а прецизније ће бити одређени када се конкретни пројекти детаљно развију.

¹¹ http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/inforeuro/inforeuro_en.cfm

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1 . ПРИОРИТЕТ: ПРОСТОРНО И ИНФРАСТРУКТУРНО УРЕЂЕЊЕ И ОДРЖИВИ ПРИВРЕДНИ РАСТ ОПШТИНЕ						
1.1. Стратешки циљ: Повећање износа инвестиција по глави становника за 30% до 2018.					Степен важности циља висока	
1.1.1. Програм: Успостављање повољног пословног окружења						
1.1.1.1	Процена потенцијала општине, баријера за инвестирање и израда студија изводљивости за одрживо коришћење природних ресурса ¹² .	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан РРА - ЦРЈП ¹³	2013-2018.	5599400 Министарства и Донатор/инвеститори 100%	Број урађених и реализованих студија изводљивости	Пројектна идеја
1.1.1.2	Развој и инфраструктурно опремање индустријске зоне ЈУГ - Сува Морава	Град Врање, Општина Сурдулица и РРА - ЦРЈП	2013-2018.	1,669,240,605.63 Донација ЕУ 69,20% Донација централне владе 6,59% Кредит 8,82% Општински буџет 15,39%	-Развијена и инфраструктурно опремљена индустријска зона ЈУГ- Сува Морава на 50 хектара -Број предузећа у зони. -Број нових радних места	Постоји пројекат и Физибилити Студија ¹⁴
1.1.2. Програм: Промотивне активности у циљу привлачења инвестиција						
1.1.2.1	Израда маркетиншке стратегије за промоцију општине	Пословна удружења,	2013-2015.	300000 Општина Владичин Хан 50% Донатори 50%	Урађена маркетиншка стратегија	Пројектна идеја
1.1.2.2	Израда посебних каталога за промоцију индустрије, пољопривреде и туризма	Пословна удружења,	2013-2015.	800000 Општина Владичин Хан 50% Донатори 50%	Урађени документи- каталози за промоцију	Пројектна идеја

¹² Испитивање количине и квалитета природних материјала и то Лапорца на подручју села Мртвица и Репиште. Испитивање количине и квалитета природних материјала и то дацита на подручју села Момин Камен, Јовац и прибој и њихова даља експлоатација. Испитивање количине и квалитета природних материјала и то Туфа на подручју села Сува Морава, Лепеница, Бачвиште и Јовац

¹³ РРА - ЦРЈП = Регионална Развојна Агенција -Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа

¹⁴ Физибилити Студија са идејним пројектом. Индустријска зона "Југ" у Владичин Хан CRIS 223 – 292 (08/SER01/13/21). Municipal Infrastructure Support Programme/Програм подршке развоју инфраструктуре локалне самоуправе. Децембар 2011

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.1.3. Програм: Подршка кредитирању за улагања у одрживо коришћење природних ресурса - локални развојни фонд.						
1.1.3.1	Формирање фонда за развој предузетништва	Пословна удружења,	2013-2015.	1000000 Општина Владичин Хан 50% Донатори 50%	Формиран фон	Пројектна идеја
1.1.4. Програм : Подизање капацитета постојећих МСП и предузетника						
1.1.4.1	Припрема тренинг концепта за образовање и едукацију менаџера	Пословна удружења,	2013-2015.	250000 Општина Владичин Хан 50% Донатори 50%	Урађен документ	Пројектна идеја
1.1.4.2	Развој Јавно приватног партнерства	Пословна удружења, РРА ЦРЈП	2013-2015.	Општина из редовне делатности	Потписани споразуми о сарадњи	Пројектна идеја
1.2. Стратешки циљ: Повећана запосленост за 5% до 2018.године					Степен важности циља висок	
1.2.1 Програм: Подршка оснивању нових привредних субјеката						
1.2.1.1	Успостављање система подршке за нове привредне субјекте са потенцијалом раста и развоја – субвенционисање комуналних услуга и пружање пословних услуга	Удружење предузетника и РРА - ЦРЈП	2013-2018.	10.000.000 (2.000.000 годишње) Општина Владичин Хан	-Бр.нових привредних субјеката -Број нових радних места	Постоји пројекат
1.2.2 Програм: Подршка одржавању и расту постојећих привредних субјеката						
1.2.2.1	Унапређење рада канцеларије за ЛЕР	РРА - ЦРЈП	2013.	1.500.000 Општина Владичин Хан 50% Донатори 50%	-број нових услуга -број корисника услуга -износ обезбеђених инвестиција	Постоји пројекат
1.3 Стратешки циљ: Унапређење капацитета за развој туризма и увођење нових садржаја и активности до 2018.године					Степен важности циља висок	
1.3.1 Програм: Туристичка валоризација дестинација Јовачка језера, Кукавица и изградња туристичке инфраструктуре						
1.3.1.1	Унапређење услова за привлачење инвеститора (промоција дестинације, обука људи)	Центар за културне делатности, туризам и библиотекарство и РРА - ЦРЈП	2013.	2.000.000 Општина Владичин Хан 20% Донатори 80%	-бр. контаката са потенцијалним инвеститорима -пронађен инвеститор -бр.обучених људи	Пројектна идеја
1.3.1.2	Изградња туристичке и комуналне инфраструктуре око Јовачких језера	Инвеститор (Јавно-приватно партнерство)	2013-2018	40.000.000 Општина Владичин Хан 40% Инвеститор 60%	Израђена туристичка и комунална инфраструктура	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.3.2 Програм: Уређење постојећих туристичких локалитета и унапређење постојећих и увођење нових туристичких активности (Обнова и активирање културно-историјских споменика. Промоција и унапређење културних манифестација)						
1.3.2.1	Постављање туристичке сигнализације и развој бициклистичких и пешачких стаза на планини Кукавица и њихово умрежавање са постојећим регионалним стазама	Центар за културне делатности, туризам и библиотекарство и РРА - ЦРЈП	2013- 2018.	6.000.000 Општина Владичин Хан 20% Донатори 80%	- дужина стаза - бр.сервиса уз стазе -број туриста-корисника стаза	Постоји Пројект
1.3.2.2	Израда пројектно-техничке документације за развој етно села и алтернативних облика туризма (Јовачка Језера)	Удружење жена Владичин Хан	2015-2018	2.000.000 Општина Владичин Хан	-површина објеката	Пројектна идеја
1.4 Стратешки циљ: Повећани приходи пољопривредних газдинстава за 50% до 2018.године кроз интензивирање коришћења постојећих ресурса					Степен важности циља висок	
1.4.1 Програм: Унапређење и модернизација пољопривредне производње						
1.4.1.1	Организован приступ коришћењу субвенција са националног нивоа (Подстицаји за набавку квалитетних приплодних грла, сертификованих садница воћа, система за наводњавање кап-по кап, механизације . . .)	Фонд за развој пољопривреде општине Владичин Хан РРА - ЦРЈП	2013-2018.	25.000.000 (5.000.000 годишње) Општина Владичин Хан	-бр.газдинстава укључених у пројекат -износ привучених средстава	Пројектна идеја
1.4.1.2	Обука сеоског становништва по питању унапређења пољопривредне производње (обука у селима)	Министарство пољопривреде	2013-2018.	8.500.000 Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -бр.регистров. пољ.газдинстава	Пројектна идеја
1.4.2 Програм: Стимулисање прераде пољопривредних производа						
1.4.2.1	Привлачење инвестиција и подстицање изградње хладњача за откуп и прераду јагодичастог и шумског воћа	Инвеститори	2013-2014.	12.600.000 Општина Владичин Хан Инвеститори	-бр.хладњача у општини -бр.пољ. газдинстава – коопераната	Пројектна идеја
1.4.2.2	Подстицање сертификације и стандардизације	Министарство пољопривреде	2013-2018.	1.000.000 Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде	-бр.предузећа укључених у пројекат -бр.пољ. газдинстава укључених у пројекат	Пројектна идеја
1.4.2.3	Истраживање женских ресурса за агробизнис	Удружење жена Владичин Хан РРА - ЦРЈП	2013.	2.000.000 Општина Владичин Хан 20% Министарство или донатор 80%	-Урађена база података -Број едукованих жена у области агробизниса -Број нових жена које су започеле агробизнис	Постоји пројекат

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.4.3 Програм: Изградња капацитета пољопривредних газдинстава за коришћење савремених технологија путем едукација, формирања огледних парцела, демонстрационих газдинстава и центара за обуку.						
1.4.3.1	Унапређење воћарске производње у Пчињском округу	6 општина Пчињског округа РРА - ЦРЈП	2013.	18.000.000 Општина Владичин Хан 10% Донатори ЕУ ПРОГРЕС 90%	-Формиран центар за развој воћарства у општини Владичин Хан -Подигнут 1 ха - демонстрационог засада воћа. Број обучених воћара	Постоји пројект
1.4.3.2	Подршка примени нових технологија кроз континуирану едукацију у тренинг центру за развој воћарства и тренинг центру Connection.	6 општина Пчињског округа РРА - ЦРЈП	2014-2018.	5.000.000 (1.000.000 годишње) Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -бр.регистров. пољ.газдинстава укључени у систем обука.	Пројектна идеја
1.4.3.3	Едукација пољопривредних произвођача из области менаџмента и предузетништва, са циљем већег степена финализације производње и формирање МСП у агробизнису у тренинг центру Connection.	РРА - ЦРЈП	2013-2018	5.000.000 (1.000.000 годишње) Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -бр.регистров. пољ.газдинстава укључени у систем обука.	Постоји пројект
1.4.3.4	Формирање огледних парцела за ратарску и повртарску производњу	Фонд за развој пољопривреде општине Владичин Хан РРА - ЦРЈП	2013-2018	5.000.000 (1.000.000 годишње) Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -Величина огледне парцеле	Пројектна идеја
1.4.3.5	Формирање тренинг центра за развој сточарства са демонстрационом фармом	Фонд за развој пољопривреде општине Владичин Хан РРА - ЦРЈП	2013-2018	5.000.000 (1.000.000 годишње) Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком - Створена огледна фарма	Пројектна идеја
1.4.4 Програм: Диверзификација економских активности на селу и унапређење руралне инфраструктуре						
1.4.4.1	Повећавање капацитета на регионалном и локалном нивоу за успешно усвајање средстава из ЕУ и других фондова за рурални развој	РРА - ЦРЈП	2013-2018.	3.000.000 Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -Ниво повучених средстава	Постоји пројект

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.4.4.2	Суфинансирање пројекта руралног развоја у оквиру IPA CBC BG SR	РРА - ЦРЈП	2013-2018.	10.000.000 Општина Владичин Хан	Ниво повучених средстава Број одобрених пројекта у оквиру IPA CBC BG SR	Постоји пројект
1.4.4.3	Едукација и упознавање пољопривредних произвођача са технологијом органске производње и интегралне заштите биља и субвенцијама	РРА - ЦРЈП	2013-2018.	3.000.000 Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -Ниво повучених средстава	Постоји пројект
1.4.4.4	Развој производа кућне радиности и рукотворина	Фонд за развој пољопривреде општине Владичин Хан Удружење Жена	2013-2018.	3.000.000 Општина Владичин Хан Министарство пољопривреде Донатори	-бр.лица обухваћених обуком -Ниво повучених средстава	Пројектна идеја
1.5 Стратешки циљ: Унапређена физичка инфраструктура до 2018.године					Степен важности циља висок	
1.5.1 Програм: Израда планско-техничке документације за развој инфраструктуре (детаљни урбанистички планови, студије изводљивости, техничка документација)						
1.5.1.1	Израда пројектно техничке документације за санацију клизишта	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013	3359640 Општина Владичин Хан 33% Министарства и Донатори 67%	Урађена техничка документација	Пројектна идеја
1.5.1.2	Израда пројектно техничке документације за водоснабдевање	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013-2018.	6719280 Општина Владичин Хан 100%	Урађена техничка документација	Пројектна идеја
1.5.1.3	Израда пројектно техничке документације за станицу за пречишћавање отпадних вода са главним колектором фекалне канализације до станице за пречишћавање	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013	3359640 Министарства и Донатори 100%	Урађена техничка документација	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.5.2 Програм: Рехабилитација постојеће путне мреже и изградња нове						
1.5.2.1	Изградња и модернизација путних праваца у МЗ Јовац, Сува Морава, Доње Јабуково, Горње Јабуково, Полом, Гариње, Џеп, Мртвица, Врбово ... у дужини од 30 километара	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013-2018.	268771200 Општина Владичин Хан 25% Министарства и Донатори 75%	-Број km изграђених/реконструисаних локалних путева -Побољшани услови живота и привређивања у наведеним селима	Пројектна идеја
1.5.2.2	Изградња пута Џеп-Мањак у дужини од 5 километара	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013.	44795200 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број km изграђених/реконструисаних локалних путева -Побољшани услови живота и привређивања у наведеним селима	Пројектна идеја
1.5.2.3	Реконструкција и доградња пута Декутинце-Лепеница-Равна Река у дужини од 12 километара	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2016-2018.	67192800 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број km изграђених/реконструисаних локалних путева -Побољшани услови живота и привређивања у наведеним селима	Пројектна идеја
1.5.2.4	Реконструкција и одржавање пута Репинце-Кукавица у дужини од 10 километара	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2014-2015.	55994000 Општина Владичин Хан 25% Министарства и Донатори 75%	-Број km изграђених/реконструисаних локалних путева -Побољшани услови живота и привређивања у наведеним селима	Пројектна идеја
1.5.3 Програм: Реконструкција постојеће и изградња нове канализационе и водоводне мреже						
1.5.3.1	Регулисање водоснабдевање у општини кроз изградњу цевовода од регионалне акумулације Првонек до постројења за прераду питке воде у општини Владичин Хан	ЕПС ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве	2013-2018.	44400000 Општина Владичин Хан 5% Министарства и Донатори 95%	-Број km постављених цеви. -Број прикључених домаћинстава на водоводну мрежу.	Постоји Пројект
1.5.3.2	Замена дела старе водоводне мреже у Владичином Хану у улици Светосавској и цевовода од Фабрике воде до Робне куће у Владичином Хану	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2014-2016.	96309680 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број km изграђене /реконструисане водоводне мреже. -Број прикључених домаћинстава на водоводну мрежу.	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.5.3.3	Изградња водоводне мреже у МЗ Мазараћ и МЗ Врбово	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2016-2017.	55994000 Општина Владичин Хан 25% Министарства и Донатори 75%	-Број km изграђене /реконструисане водоводне мреже. -Број прикључених домаћинстава на водоводну мрежу.	Пројектна идеја
1.5.3.4	Замена потисног цевовода од ЦС Лепеница до моста у Владичином Хану изграђеног од азбестних цевима магистрални пројекат	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2014-2015.	96869620 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број km изграђене /реконструисане водоводне мреже.	Постоји пројект
1.5.3.5	Изградња резервоара 1000 м ³ код фабрике воде у Полому	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2016-2017.	16798200 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број прикључених домаћинстава на водоводну мрежу.	Пројектна идеја
1.5.3.6	Повезивање постојећих колектора фекалне канализације који воде до постројења за пречишћавање отпадних: Мазараћ- Владичин Хан, Врбово-Владичин Хан и Сурдулица- Владичин Хан	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2014-2018.	55994000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број km изграђене / реконструисане канализационе мреже. -Број прикључених домаћинстава на канализациону мрежу.	Пројектна идеја
1.5.3.7	Изградња фекалне канализационе мреже у МЗ Врбово, Прибој и Лепеница	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2015-2017.	96309680 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Број km изграђене / реконструисане канализационе мреже. -Број прикључених домаћинстава на канализациону мрежу.	Пројектна идеја
1.5.4 Програм: Побољшање електро и телекомуникационе инфраструктуре						
1.5.4.1	Увођење уличног осветљења од Владичиног Хана до Лепенице и замена постојећих живиних сијалица у Владичином Хану и 17 месних заједница на којима је изграђена улична расвета	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013-2018.	39195800 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Уведено улично осветљење Побољшана сигурност грађана на путу Смањен утрошак електричне енергије за уличну расвету.	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
1.5.5 Програм: Унапређење пољопривредне инфраструктуре (атарски путеви, системи за наводњавање)						
1.5.5.1	Уређење сеоских путева у дужини од 156 километара	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2013-2018.	55994000 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	-Број km изграђених/реконструисаних путева -Побољшани услови живота и привређивања у наведеним селима	Пројектна идеја
1.6 Стратешки циљ: Плански уређен простор општине					Степен важности циља висок	
1.6.1 Програм: Санација клизишта						
1.6.1.1	Санација клизишта у насељима Кула и Пољана	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2014-2018.	55994000 Општина Владичин Хан 5% Министарства и Донатори 95%	Санирани клизишта	Пројектна идеја
1.5.2 Програм: Уређење јавних површина (паркинзи, гробља, пијаце...)						
1.6.2.1	Изградња азила за напуштене животиње (псе, мачке)	Ј.К.П. "Водовод"	2013-2018.	1,665,000.000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Безбедност грађана повећана, смањен број пса луталица	Пројектна идеја
1.7 Стратешки циљ: Унапређен рад општинских служби					Степен важности циља висок	
1.7.1 Програм: Подизање капацитета општинских служби						
1.7.1.1	Модернизација рада локалне администрације	-	2013.	1.655.000 Општина Владичин Хан 10% ПБИЛД 90%	-приходи буџета	Постоји пројект

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2 . ПРИОРИТЕТ: ПОДИЗАЊЕ КВАЛИТЕТА УСЛУГА У ОБЛАСТИ КУЛТУРЕ, СПОРТА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ						
2.1 Стратешки циљ : Побољшани услови у школама и образовање усклађено са потребама привреде и захтевима одрживог развоја до 2018.године					Степен важности циља висок	
2.1.1 Програм Опремање основних и средњих школа						
2.1.1.1	Завршетак изградње треће фазе ОШ „Свети Сава“	ОШ „Свети Сава“	2013-2018.	15000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Изграђени објекти и број корисника	Пројектна идеја
2.1.1.2	Реконструкција централног грејања и изградња фискултурне сале О.Ш. "Свети Сава", В. Хан	ОШ „Свети Сава“	2013-2018.	51090000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Изграђени објекти и број корисника	Пројектна идеја
2.1.1.3	Енергетски ефикасна школа: Замена дела столарије уградњом ПВЦ на део школе који је изграђен у првој фази и климатизација подручних школа	ОШ „Свети Сава“	2013- 2018.	16250000 Општина Владичин Хан 20% Донатори 80%	-Количина утрошених енергената -трошкови енергената	Пројектна идеја
2.1.1.4	Реконструкција подручних одељења О.Ш. "Радомир Путник" : Уређење фасаде школе у Мањаку са заменом столарије. Адаптација ходника и учионица у ПО Мртвица. Адаптација крова у ПО Ружић и Љутеж	О.Ш. "Радомир Путник" :	2013-2018.	4500000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број реконструисаних одељења. Број корисника одељења.	Пројектна идеја
2.1.1.5	Санација и модернизација подручних одељења О.Ш. "Вук Караџић" : Климатизација школских просторија у централној школи и ПО. Санација зидова фасаде у ПО Лепеница. Замена котлова за централно грејање у централној школи	ОШ „В Караџић“	2013-2018.	9500000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број реконструисаних одељења. Број корисника одељења.	Пројектна идеја
2.1.1.6	Реконструкција котларнице са заменом котлова	Техничка школа и Гимназија	2013	10000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	-Количина утрошених енергената -трошкови енергената	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.1.1.7	Реконструкција школске зграде Гимназије "Јован Скерлић", кров	Школа	2013-2018.	13320000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Реконструисана школска зграда	Пројектна идеја
2.1.1.8	Реконструкција вртића "Пчелица" : Замена столарије у централном делу вртића. Реконструкција грејања са заменом електричних котлова. Сређивање фасаде на централном делу објекта. Замена столарије на објекту у Житорађу. Замена столарије на објекту у Сувој Морави	ДВ „Пчелица“	2013-2018.	9000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број реконструисаних одељења. Број корисника -ђака	Пројектна идеја
2.1.1.9	Реконструкција крова и санитарних чворова у школи у МЗ Мањак	Школа	2013-2018.	5661000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Реконструисана школска зграда	Пројектна идеја
2.1.1.10	Санација санитарних чворова и учионица у О.Ш. "Бранко Радичевић" у В. Хану	Школа	2013-2018.	6660000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Реконструисана школска зграда	Пројектна идеја
2.1.1.11	Реконструкција парног грејања у О.Ш. "Б. Радичевић"	Школа	2013-2018.	16650000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Реконструисана школска зграда	Пројектна идеја
2.1.1.12	Санација школске зграде у МЗ Прибој	Школа	2013-2018.	3885000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Санирана школска зграда	Пројектна идеја
2.1.1.13	Санација школске зграде у МЗ Житорађе	Школа	2013-2018.	5061600 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Санирана школска зграда	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.1.1.14	Замена столарије на вртићу у улици Ратка Павловића бб	Вртић	2013-2018.	2220000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Замењена столарија	Пројектна идеја
2.1.1.15	Уградња видео надзора у предшколским, основним и средње школским установама у општини	Вртић, основне и средње школе	2013-2018.	1150000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Повећана безбедност деце	Пројектна идеја
2.1.1.16	Уређење дворишта у предшколским, основним и средње школским установама у општини	Вртић, основне и средње школе	2013-2018.	7500000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Повећана безбедност деце	Пројектна идеја
2.1.1.17	Реконструкција и санација учионица, водоводне и канализационе мреже и санитарних чворова у предшколским, основним и средње школским установама у општини	Вртић, основне и средње школе	2013-2018.	21500000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број корисника - ђака	Пројектна идеја
2.1.1.18	Набавка школског намештаја и опреме у свим школама	Основне и средње школе	2013-2018.	8350000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број корисника - ђака	Пројектна идеја
2.1.1.19	Набавка школског аутобуса	ОШ „В. Караџић“	2015	4000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број превезених ђака	Пројектна идеја
2.1.1.20	Изградња „Аутоцентра“, полигона за обуку возача и набавка опреме	Техничка школа и Гимназија	2013-2014	8000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број обучених ђака	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.1.1.21	Набавка опреме за смер техничар за роботiku и електротехничар за електронику на возилу	Техничка школа и Гимназија	2014	5000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број корисника - ђака	Пројектна идеја
2.1.2 Програм: Унапређење програма образовања у основним и средњим школама						
2.1.2.1	Успостављање континуиране сарадње између образовања, привреде и локалне самоуправе	Основне и средње школе	2013-2018.	5.000.000 Општина Владичин Хан Донатори	-бр.заједничких састанака -бр.заједничких иницијатива -бр.уведених нових програма	Пројектна идеја
2.1.2.2	Уређење кабинета за стране језике и опремање постојећих кабинета новом опремом и дидактичким средствима	школе	2013-2018.	4664000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број дидактичких средства	Пројектна идеја
2.1.2.3	Опремање дечјег вртића "Пчелица" дидактичким средствима	Вртић	2013-2018.	2664000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број дидактичких средства	Пројектна идеја
2.1.2.4	Стручна усавршавања просветних радника	Основне и средње школе	2013-2017	6000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број просветних радника	Пројектна идеја
2.2 Стратешки циљ: Подигнут квалитет и доступност услуга у здравству и унапређени капацитети за бригу о старима и др.осетљивим групама тако да се број задовољних корисника повећава сваке године за 5%					Степен важности циља висок	
2.2.1 Програм: Унапређење здравствених услуга						
2.2.1.1	Набавка опреме за Дом здравља	Дом здравља	2013-2018.	9.000.000 Општина Владичин Хан Министарство здравља Донатори	-број превентивних прегледа -трошкови лечења	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.2.1.2	Едукација грађана о значају превенције	Дом здравља	2013-2018.	1.000.000 Општина Владичин Хан Министарство	-број оболелих од болести срца и крвних судова, малигну обольења, дијабета	Пројектна идеја
2.2.1.3	Реконструкција објекта дома здравља и амбуланти у МЗ	Дом здравља	2013-2018.	69375000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Реконструисан дом здравља и дограђени неопходни објекти	Пројектна идеја
2.2.2 Програм: Унапређење бриге о старима						
2.2.2.1	Проширење услуга старим и немоћним лицима у удаљеним планинским селима	Центар за социјални рад	2013.	6.200.000 Општина Владичин Хан 20% Министарство или донатор 80%	-база података о броју и потребама старих лица у удаљеним сеоским подручјима -бр. Формираних нових тимова од лекара, социјалног радника и геронтодомаћ. -број жена обучених за геронто домаћ.	Постоји Пројект
2.2.2.2	Опремање просторија пензионерског клуба и набавка компјутера и штампача	Удружење пензионера	2013-2018.	666000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Опремљена просторија	Пројектна идеја
2.3 Стратешки циљ :Повећано учешће маргинализованих група у свим сегментима друштвених активности за 20% до 2018.године					Степен важности циља висок	
2.3.1 Програм: Подршка женама, особама са инвалидитетом и др.осетљивим групама						
2.3.1.1	Подизање капацитета и унапређење рада организација особа са инвалидитетом	Центар за социјални рад	2014.	2.000.000 Општина Владичин Хан 20% Министарство или донатор 80%	-бр.лица укључених у организације -бр.едукованих лица -бр. припремљених пројеката	Пројектна идеја
2.3.1.2	Подршка истраживачким активностима Комисија за равноправност полова	Комисија за равноправност полова	2013.	100.000 Општина Владичин Хан	-број чланова комисије -број састанака -број иницијатива	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.3.1.3	Адаптација простора прихватне станице за напуштене и занемарене особе	Општина, Центар за социјални рад, Полиција, Здравство, Судство	2013-2018.	2664000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Адаптирани простор	Пројектна идеја
2.3.2 Програм: Побољшање положаја социјално угрожених група грађана за интеграцију у друштво кроз сталне обуке и размене знања и искустава из области здравства, образовања, културе и незапослености						
2.3.2.1	Преквалификацијом и доквалификацијом до посла	Национална служба за запошљавање	2013-2018.	2664000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Квалификовани људи	Пројектна идеја
2.3.2.2	Подршка школовању социјално угрожене деце	Центар за социјални рад	2013-2018.	2664000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Побољшање материјалног стања и осамостаљивање за рад	Пројектна идеја
2.3.3 Програм: Унапређење система социјалних услуга						
2.3.3.1	Набавка рачунара и теренског возила за потребе Центра за социјални рад	Центар за социјални рад	2013-2018.	1665000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Набављени рачунари и теренско возило	Пројектна идеја
2.3.3.2	Адаптација простора Црвеног Крста и набавка теренског возила	Црвени крст,	2013-2018.	1665000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Адаптирани простор, набављено теретно возило	Пројектна идеја
2.3.4 Програм: Развој програма за оспособљавање особа са инвалидитетом за предузетничке активности у Центру за размену информација о прекограничној економској сарадњи (CONNECTION) - општина Владичин Хан.						
2.3.4.1	Завршетак изградње тренинг центра CONNECTION	РРА ЦРЈП	2013	32190000 Општина Владичин Хан 15% IPA CBC BG SR 85%	Изграђен и функционално опремљен тренинг центар	Пројект у фази имплементације

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.3.4.2	Едукација и обука особа са инвалидитетом за предузетничке активности	РРА ЦРЈП	2013-2018.	2000020 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број особа укључених у обуку	Постоји пројект
2.4 Стратешки циљ: Стратешки циљ 2.4.: Повећан број грађана који користе услуге институција културе за 50% до 2018.године					Степен важности циља висок	
2.4.1 Програм: Очување постојећих културних садржаја						
2.4.1.1	Регионална и прекогранична сарадња на различитим културним, спортско-рекреативним и другим манифестацијама	Центар за културне делатности, туризам и библиотекарство	2013-2017	1.000.000 Општина Владичин Хан Министарство	Број манифестација Број учесника	Пројектна идеја
2.4.1.2	Унапређење манифестације "Видовдански дани"	Центар за културне делатности, туризам и библиотекарство	2013-2018.	3996000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Манифестација увршћена у регионалну понуду	Пројектна идеја
2.4.2 Програм: Развој нових културних садржаја						
2.4.2.1	Неговање културе, традиције и обичаја Рома	Ромске НВО	2013-2018.	33300 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Више сазнања о култури, традицији и обичајима Рома	Пројектна идеја
2.4.2.2	Опремање просторије за интернет читаоницу при библиотеци "Вук Караџић" и адаптација простора за креативне радионице	Библиотека	2013-2018.	666000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Опремљене просторије	Пројектна идеја
2.4.2.3	Набавка опреме за потребе Ј.П.И.П.Ц. "Радио Хан"	Радио Хан	2013-2018.	399600 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Набављена опрема	Пројектна идеја

Број	Пројекат/активност	Партнери	Време (период)	Износ и извор финансирања (РСД)	Индикатори	Статус пројекта
2.4.2.4	Набавка монтажне позорнице за потребе града	Центар културе	2013-2018.	2775000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Набављена позорница	Пројектна идеја
2.5 Стратешки циљ: Повећан број грађана који користе спортске објекте за 50% до 2018.године					Степен важности циља висок	
2.5.1 Програм: Инфраструктурно опремање спортских објеката						
2.5.1.1	Реконструкција спортске хале при Гимназији "Јован Скерлић"	Гимназија	2013-2018.	11100000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Реконструисана спортска хала	Пројектна идеја
2.5.1.2	Изградња и опремање физкултурних сала	Вртић, основне и средње школе	2013-2018.	34500000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број корисника	Пројектна идеја
2.5.1.3	Асфалтирање спортских терена у основним и средњим школама	основне и средње школе	2013-2018.	11000000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број корисника	Пројектна идеја

3 . ПРИОРИТЕТ: ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА У СКЛАДУ СА ПРИНЦИПИМА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА						
3.1. Стратешки циљ: Успостављен систем за управљање отпадом на целој територији општине до 2018.године						Степен важности циља висок
3.1.1 Програм: Управљање отпадом						
3.1.1.1	Покривање руралних подручја општине системом изношења смећа	Министарство за животну средину	2013-2018	10000000 Општина Владичин Хан Министарство	-број нових корисника	Пројектна идеја
3.1.2 Програм: Санација и рекултивација постојећих депонија						
3.1.2.1	Уклањање дивљих депонија уз ангажовање радно способних социјално угрожених и Рома	УРИ, Центар за социјални рад, Национална служба за запошљавање	2013-2018.	2220000 Општина Владичин Хан 20% Министарства и Донатори 80%	Број ангажованих лица	Пројектна идеја
3.2 Стратешки циљ: Подигнут квалитет површинских вода и заштићена најмање једна област на подручју општине до 2018.године						Степен важности циља висок
3.2.1 Програм: Заштита и регулација водотокова и изградња система за пречишћавање отпадних вода						
3.2.1.1	Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан Општина Сурдулица РРА ЦРЈП	2017-2018.	1119880000 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	-количина отпадних вода обухваћених постројењем -Побољшан квалитет воде Јужне Мораве	Пројектна идеја
3.2.1.2	Уређење и изградња водотокова реке Јужне Мораве, Џепске реке, Јелашничке реке, Декутинске реке, Лепеначке реке, Калиманске, Сувоморавске реке, РЕпинске реке, Јовачке реке, Дуланског потока, Прибојске бујице, Циганског потока, Бујичног слива Кула и Летовишке Реке.	ЈП Дирекција за грађевинско земљиште и путеве Општине Владичин Хан	2014-2018.	167982000 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Број km уређених речних корита	Постоји пројект за уређење корита Јужне Мораве
3.2.2 Програм: Мониторинг земље, воде и ваздуха						
3.2.2.1	Мониторинг квалитета животне средине: Развој система за мониторинг ваздуха у општини Владичин Хан	РРА ЦРЈП Прекогранични партнер	2015-2018.	16184969 Општина Владичин Хан 15% ИРА СВС ВГ SR 85%	-параметри који се контролишу	Постоји пројект (AIR)

3.2.3 Програм: Заштита природних добара на територији општине (планина Кукавица, Грделичка клисура и Јовачка језера) и њихово претварање у заштићене области од националног и регионалног значаја						
3.2.3.1	Израда студије заштите природних добара на територији општине (планина Кукавица, Грделичка клисура и Јовачка језера)	Завод за заштиту природе Србије	2013-2017	Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Правним актом наведена подручја заштићена	Пројектна идеја
3.3 Стратешки циљ: Повећати коришћење обновљивих извора енергије за 80% до 2018.године					Степен важности циља висок	
3.3.1 Програм: Коришћење постојеће био-масе из шумарства и пољопривреде						
3.3.1.1	Израда студије изводљивости о могућностима еко брикетирања	Јавно приватно партнерство	2013-2017	Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Урађена студија	Пројектна идеја
3.3.1.2	Изградња /реконструкција система грејања јавних објеката за прелазак са фосилних горива на органски отпад из пољопривреде и шумарства (биомаса).	Јавно приватно партнерство	2013-2017	Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Број објекта у коме је извршена субституција Број корисника објеката	Пројектна идеја
3.3.1.3	Изградња мини-погона за производњу брикета/пелета из дрвног отпада.	Јавно приватно партнерство	2013-2017	Инвеститор 100%	Изграђен погон	Пројектна идеја
3.3.2 Програм: Коришћење Хидро-потенцијала локалних река						
3.3.2.1	Израда студије изводљивости за изградњу микро и мини хидроелектрана	Јавно приватно партнерство	2013-2017	Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Урађена студија	Пројектна идеја
3.3.2.2	Изградња система микро и мини хидроелектрана на реци Јужна Морава	Јавно приватно партнерство	2013-2017	Општина Владичин Хан 10% Инвеститор, Министарства и Донатори 90%	Количина произведене електричне енергије	Пројектна идеја

3.3.3 Програм: Коришћење соларног и геотермалног потенцијала						
3.3.3.1	Израда студије изводљивости о могућностима коришћења геотермалне енергије	Јавно приватно партнерство	2013-2017	1000000 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Урађена студија	Пројектна идеја
3.3.3.2	Израда студије изводљивости о могућностима коришћења соларне енергије	Јавно приватно партнерство	2013-2017	1000000 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Урађена студија	Пројектна идеја
3.3.3.3	Изградња соларних поља на површини од 20 ha	Јавно приватно партнерство	2013-2017	1265000000 Општина Владичин Хан 10% Инвеститор, Министарства и Донатори 90%	Количина произведене електричне енергије	Пројектна идеја
3.3.4 Програм: Развој еолских паркова						
3.3.4.1	Израда студије изводљивости о могућностима коришћења енергије ветра	Јавно приватно партнерство	2013-2017	1000000 Општина Владичин Хан 10% Министарства и Донатори 90%	Урађена студија	Пројектна идеја
3.3.4.2	Изградња еолских паркова	Јавно приватно партнерство	2013-2017	1665000000 Општина Владичин Хан 10% Инвеститор, Министарства и Донатори 90%	Количина произведене електричне енергије	Пројектна идеја
3.3.5 Програм: Подизање нивоа свести становништва о значају употребе обновљивих извора енергије и заштите животне средине						
3.3.5.1	Едукација и подизање еколошке свести грађана		2013- 2018.	1.000.000 Општина Владичин Хан Министарство за животну средину	-број публикација -број РТВ емисија - број семинара -број округлих столова -интернет презентације -број посета сајту -број директних учесника	Пројектна идеја

8. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Праћење (мониторинг) Стратегије представља континуирано прикупљање података о реализацији појединих пројеката у оквиру Стратегије, на основу унапред познатог плана активности, који укључује његову временску и просторну димензију, inpute, outpute и резултате. Он обезбеђује доносиоцима одлука у спровођењу политике развоја, да континуирано примају повратне информације о имплементацији програма и пројеката, односно резултатима њихове имплементације. Омогућава да се идентификују стварни или потенцијални успеси, односно проблеми и то довољно рано како би се спровеле неопходне измене и прилагођавања у оквиру самих програма и пројеката, односно њихове реализације. Оцена (евалуација) Стратегије представља периодично оцењивање њене релевантности, учинка, утицаја и ефикасности у погледу унапред дефинисаних стратешких и специфичних циљева и појединих мера. Њиме се преиспитује садржај појединих пројеката и активности путем којих се реализује целокупни план и доносе закључци о успешности њихове реализације. Важно је да се направи разлика између индикатора мониторинга и евалуације¹⁵: Индикатори мониторинга обезбеђују информације о начину коришћења ресурса, износима подршке, броју корисника и сл. На тај начин, мониторинг индикатори, а нарочито индикатори улаза и излаза, омогућавају корисницима и сарадницима да извјештавају о коришћењу ресурса, и активностима за које су одговорни. Индикатори за евалуацију се односе првенствено на индикаторе резултата и утицаја, самим тим што се евалуација одвија после мониторинга, извјештавања и ревизије. Евалуација обезбеђује слику о ефектима мера подршке и концентрисана је на анализу ефективности самог система подршке у смислу достизања стратешких циљева, односно циљева сваке поједине мере. Други потенцијални аспект евалуације је оцена релевантности, користи (компатибилности ефеката са стварним потребама) и одрживости (очекивања везана за дугорочне ефекте или утицај појединих мера). Процес мониторинга обавезан је део имплементације Стратегије, као и израда редовних годишњих извјештаја структура који спроводе мониторинг. Имајући у виду да свака стратегија и њен акциони план подлежу контроли и вредновању, Пројектни тим је предвидео да ће се у овој стратегији, овом њеном делу посветити посебна пажња. У ту сврху, општина Владичин Хан ће, у року од 6 месеци од датума усвајања Стратегије, именовати тело које ће израдити посебан план за мониторинг и евалуацију, који ће обавезно садржати следеће елементе:

- Именована лица/тело за праћење реализације пројеката (укључујући и екстерна лица)
- Временски план мониторинга
- Именована лица/тело за евалуацију (укључујући и екстерна лица)
- Дефинисани термини за евалуацију

Именовано тело ће радити анализу реализованих пројеката и њихових ефеката, са посебним освртом на евентуалне препреке у реализацији и давати смернице за усклађивање акционог плана са већ урађеним.

9. АНЕКСИ

Анекс 1: Методологија, правни и стратешки оквир израде стратегије

Анекс 2: Радна група

Анекс 3: Листа планова и докумената важних за развој општине

Анекс 4: Мониторинг систем и индикатори

¹⁵ COMMISSION WORKING DOCUMENT D/761 FINAL: 01.2005, COMMON INDICATORS FOR MONITORING RURAL DEVELOPMENT PROGRAMMING 2000-2006

Методологија израде Стратегије: Стратегија одрживог развоја општине Владичин Хан 2013-2018 базира се на мулти-секторском приступу и наслања се на оквирни план „Миленијумских развојних циљева“ УН. Одрживост захтева од људи да користе природне ресурсе у оној мери која им дозвољава да се ти ресурси природно обнове. Стратегија одрживог развоја општине Владичин Хан 2013-2018 је општи стратешки план развоја општине који даје смернице и подстицаје за будући развој општине. Стратегија има за циљ увођење интегрисаног система планирања који обухвата сва битна питања локалне заједнице укључујући и социјалну инклузију, општу друштвену информисаност и заштиту животне средине. Као најважнија стратегија она обухвата све смернице, циљеве и мере релевантне за све секторе, стварајући услове за реализацију или развој других планова на локалном нивоу. Посебна пажња током процеса израде Стратегије посвећује се родним и мањинским правима у општини Владичин Хан како би се створили услови за социјалну инклузију осетљивих група пре свега жена и мањинских заједница у складу са пројектом Ревизија/израда стратегије локалног развоја Општине Владичин Хан са фокусом на родна и мањинска права. Овај пројекат се реализује у оквиру Заједничког програма УН Одржање мира и инклузивни локални развој (PBILD) кроз другу компоненту програма PBILD „Јавне службе“, а преко процеса ревизије/израде локалних стратегија развоја са фокусом на родна и мањинска права у 8 општина Јабланичког и Пчињског округа. Процес фасилитира Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа.

Методологија израде Стратегије заснована је на партиципативном приступу, који подразумева директну укљученост свих јавних и приватних заинтересованих страна у току трајања целокупног процеса. Партиципативни приступ у изради Стратегије се не односи само на заједничку израду стратешког документа и акционог плана, већ омогућава шире учешће заједнице у идентификацији, активирању и координацији партнерства за имплементацију појединих активности и пројеката. Све јавне и приватне заинтересоване стране који живе и раде на територији општине Владичин Хан окупљене су у Партнерски Форум, тематске радне групе и Координациони тим. На првом састанку, чланови Партнерског форума су идентификовали следеће тематске радне групе: Заштита и унапређење животне средине, Друштвени развој и квалитет живота и Економија. Процес израде Стратегија одрживог развоја општине Владичин Хан 2013-2018 састоји се од 5 главних фаза:

ФАЗЕ	ДОКУМЕНТА
0. Покретање процеса стратешког планирања	Организациона структура – регулатива
1. Анализа текућег стања – Профилисање заједнице	Извештај о одрживости
2. Дефинисање приоритета, визије и циљева	Стратешки документ
3. Пројекти и активности за одређене резултате	Акциони план
4. Имплементација, управљање, праћење	Управљачки систем
5. Маркетинг и комуникација	План маркетинга и план комуникације

Правни и стратешки оквир израде стратегије: Важност локалног развоја и умањење дисбаланса у развоју између региона обухваћени су националним документима. Ниже ће бити наведене неке од њих, хронолошким редом.

1. Правни оквир: Закон о регионалном развоју ("Службени гласник Републике Србије", бр. 51/09 и 30/10). Овим законом уређују се: називи региона и начин одређивања области које чине регион и јединица локалне самоуправе које чине област, разврставање региона и јединица локалне самоуправе према развијености, развојна документа, начела, мере, подстицаји и финансирање и спровођење, као и корисници финансијски извори за спровођење развојних пројеката, евалуацију мера и политике регионалног развоја.
2. Стратешки оквир-Стратегије и програми
 - Стратегија за смањење сиромаштва у Србији: Стратегија за смањење сиромаштва усвојена је у Влади Републике Србије 2003. године. Стратегијом се апострофира озбиљност проблема сиромаштва руралних области и озбиљност сиромаштва на селу у односу на сиромаштво у урбаним срединама, а акценат је на смањењу сиромаштва.
 - Национална стратегија привредног развоја Републике Србије од 2006. до 2012. године: Један од циљева ове стратегије је равномерни регионални развој, посебно неразвијених подручја, при чему се истиче значај за умањење регионалне неравномерности у развоју, између осталог и југа Србије.
 - Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године: Овом Стратегијом је направљен искорак у решавању проблема регионалног развоја. Наиме, она „представља први стратешки развојни документ из области регионалног развоја који на конзистентан и целовит начин дефинише основне развојне приоритете регионалног развоја земље и начине њиховог остваривања у наредним годинама“.
 - Национална стратегија одрживог развоја ("Службени гласник Републике Србије" 57/08): Стратегија одрживог развоја усвојена је 2008. године. Одрживи развој стратегијом се дефинише као „циљно оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота (економски, социјални, еколошки и институционални) на свим нивоима“.
 - Регионални просторни план општина Јужног Поморавља ("Службени гласник Републике Србије", бр. 83/10). Регионални просторни план општина Јужног поморавља је урађен на основу Одлуке о изради РПП ЈП за период од 2006 - 2021 године („Службени гласник РС", број 93/06), „са елементима за прву, приоритетну етапу имплементације Просторног плана за период до 2014. године“ с обухватом подручја Јабланичког и Пчињског округа. РПП ЈП је израђен у сврху спровођења, тј. реализације националних, регионалних и локалних развојних интереса (заустављање негативних економских и демографских трендова).
 - Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Републике Македоније ("Службени гласник Републике Србије", бр. 77/2002). Просторним планом утврђују се основе организације, коришћења, уређења и заштите подручја инфраструктурног коридора, на деловима територија града Ниша и скупштина општина Мeroшина, Дољевац, Гаџин Хан, Лесковац, Власотинце, Владичин Хан, Врање, Бујановац и Прешево. Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније је дугорочни развојни документ који се доноси за временски период до 2020. године. Од 05.03. – 03.04.2012. на јавном увиду је био Нацрт измена и допуна просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш- граница Републике Македоније.

РАДНА ГРУПА ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН 2013-2018

№	Име и презиме	Функција/радno место	Задужење у радној групи
	Синиша Симоновић	Члан Општинског већа	Координатор радне групе
1.	Горан Младеновић	Председник општине В.Хан	Привредни и економски развој
2.	Миљан Стојановић	Председник СО В.Хан	
3.	Горан Алексић	Помоћник пр. општине	
4.	Зоран Љубисављевић	Помоћник пр. општине	
1.	Зоран Стојановић	Зам. Пред. општине	Коришћење обновљивих извора енергије и екологија
2.	Дисић Ненад	Радник ЕПС	
3.	Дејан Стевановић	Докторант ЕТФ	
4.	Бобан Петровић	Дипл. инг. електротехнике	
5.	Срђан Станковић	Дипл. економиста	
1.	Часлав Младеновић	Директор Дирекције	Унапређење инфраструктуре
2.	Драган Димитријевић	Радник дирекције	
3.	Ђокић Миролуб	Члан Општинског већа	
4.	Љиља Мујагић	Рук. Одељ. за урбанизам	
5.	Драган Милосављевић	Дир ЈП Водовод	
6.	Сања Марковић	Дир. Комуналн. предузећа	
1.	Иванов Горан	Дир Фонда за пољопривреду	Рурални развој
2.	Иванов Ивана	Члан Општинског већа	
3.	Дејан Николић	Радник ОУ В.Хан	
4.	Слађана Стевановић Тасић	Шеф Службе за пољоп.	
5.	Сандра Николић	Радник Службе за пољоп	
1.	Драган Димитријевић	Дир. ОШ Свети Сава	Унапређење образовања, спорта и бриге о младима
2.	Слађан Ђорђевић	Дир. Техничке школе	
3.	Милош Јовановић	Канцеларија за младе	
4.	Верица Илић	Дир. вртића "Пчелица"	
5.	Миланка Вучковић	Просветни инспектор	

№	Име и презиме	Функција/радno место	Задужење у радној групи
6.	Драган Стојковић	Директор СЦ	
1.	Новица Петровић	Помоћник пр. општине	Унапређење здравствене и социјалне заштите грађана
2.	Славица Цветковић	Директор Дома Здравља	
3.	Светлана Ђорђевић	Дир. Центра за соц.рад.	
4.	Саша Николић	Орг. Црвени Крст	
1.	Марина Костић	Члан Општинског већа	Развој културе и туризма
2.	Соња Маринковић	Дир. Центра културе	
3.	Богданов	Дир. Радио Хана	
4.	Драгана Филиповић	Позориште "Црвенкапа"	
5.	Србијанка Божовић	Радник Центра културе	
1.	Славиша Миленовић	Заменик пред. Скупштине	Унапређење функционисања локалне самоуправе
2.	Драган Милосављевић	Начелник ОУ	
3.	Бранка Милосављевић	Руков. финанс. службе	
4.	Катарина Радовановић	Секретар СО В.Хан	

Партнер и фасилитатор процеса израде Стратегије одрживог развоја општине Владичин Хан 2013-2018: Центар за развој Јабланичког и Пчињског округа.

№	Име и презиме	Функција/радno место	Задужење
1.	Татјана Панић Живковић	Менаџер пројекта за инфраструктуру, просторно планирање и СЛАП	Тим лидер на пројекту РВILDa: Ревизија/израда стратегије локалног развоја са фокусом на родна и мањинска права у 8 општина Јабланичког и Пчињског округа.
2.	Горан Миленковић	Менаџер пројекта за рурални развој и пољопривреду	Консултант

Анекс 3: Листа планова и докумената важних за развој општине

№	Назив документа	Место издавања	Година
1.	Просторни план општине Владичин Хан	Владичин Хан	2010
2.	План генералне регулације за насеље Владичин Хан	Владичин Хан	2010
3.	ЛЕАП -Локални еколошки акциони план за општину Владичин Хан	Владичин Хан	2010
4.	План интегралног управљања отпадом	Владичин Хан	2010
5.	Локални акциони план за младе	Владичин Хан	2010
6.	Акциони план запошљавања општине Владичин Хан	Владичин Хан	2011
7.	Физибилити Студија са идејним пројектом. Индустијска зона "Југ" у Владичин Хан CRIS 223 – 292 (08/SER01/13/21). Municipal Infrastructure Support Programme/Програм подршке развоју инфраструктуре локалне самоуправе	Владичин Хан	2011

Индикатори представљају алате неопходне за уочавање и праћење промена у појавама које дефинише и контролише стратегија одрживог развоја одређене заједнице. Индикатори се одабирају тако да покривавају област економије, заштите животне средине и друштвених делатности. Индикатори одабрани за потребе ове Стратегије одрживог развоја су одабрани са званичне листе индикатора Националне стратегије одрживог развоја републике Србије. На основу прикупљених и обрађених података мерених индикаторима потребно је у правилним временским размацима, (најчешће се то ради једном годишње), извршити анализу тренутног стања на основу које се могу извући закључци о напретку у имплементацији стратегије. Сет одабраних индикатор за потребе ове Стратегије представља индикаторе који су дати у Националној стратегији одрживог развоја републике Србије и Миленијумским развојним циљевима и који су потом инкорпорирани у локалне индикаторе. Тако је добијен сет индикатора који обухвата две подгрупе:

- Индикаторе одрживости, коришћене за профилисање локалне заједнице и
- Индикаторе учинка, неопходне за евалуацију ефикасности процеса имплементације Стратегије

Индикатор бр. 1.	ТЕМА: Животна средина – вода ИНДИКАТОР: Квалитет површинских вода
Дефиниција (е)	<ol style="list-style-type: none"> Површинске воде се односе на домаће воде (стајаће и текуће), осим подземних вода; транзиционе и приобалне воде, осим када је у питању хемијски статус када оне укључују и територијалне воде. Водно тело површинских вода подразумева посебан и важан део површинских вода као што су језера, акумулације, потоци, реке или канали, део потока, реке или канала, транзиционе воде или приобалне воде. Статус површинске воде је општи израз за статус водног тела површинских вода и одређен је лошијим статусом базираном на упоређивању еколошког и хемијског статуса. Добар статус површинске воде означава статус водног тела површинске воде када су и његов еколошки и његов хемијски статус најмање “добри”. Еколошки статус подразумева квалитет структуре и функционисања воденог екосистема непосредно зависног од површинских вода. Уколико се одабере ЕБИ (проширени биотички индекс) индекс, мерење квалитета површинских вода се добија на основ у модификације макроинвертебрата састава заједнице. Мерење се заснива на упоређивању очекиване и уочене заједнице у речном сливу. Вредности ЕБИ индекса су груписане у пет квалитативних класа од којих је свака означена различитом бојом. Учесталост мерења. Синтетичке индикаторе би требало мерити месечно.

Квалитет површинских вода - Индекс	2009.	2010.	2011.
Општина Владичин Хан: Река Јужна Морава.	III* Трећа класа	III Трећа класа	III Трећа класа

*Класе бонитета: стање квалитета вода у зони мерне станице Владичин Хан

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Хидролошки годишњак – 3. Квалитет вода 2009. године, Хидролошки годишњак – 3. Квалитет вода 2010. године, Републички хидрометеоролошки завод Србије, Кнеза Вишеслава 66, Београд www.hidmet.gov.rs/ciril/kvalitetvode/index.php Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода за 2011. годину. Агенција за заштиту животне средине http://www.sepa.gov.rs/download/Kvalitet_voda_godisnjak_2011.pdf
Коментари:	<ol style="list-style-type: none"> Праћење квалитета воде у Републици Србији се одвија на основу уредби и програма за систематско праћење квалитета воде. Хидрометеоролошки завод је до 2010 вршио систематско праћење површинских (реке, акумулације, језера и сл.) и подземних вода на територији Републике Србије. Законом о министарствима донетим 11. марта 2011. године послови мониторинга квалитета воде и ваздуха у државној мрежи станица су прешли у надлежност Агенције за заштиту животне средине. На основу Закона о водама Републике Србије, периодично (годишње) се објављује Програм за систематско испитивање квалитета воде. Оцена квалитета вода се не ради на основу ЕБИ индекса, већ на основу важеће законске регулативе: <ul style="list-style-type: none"> Правилник о опасним материјама у водама (Службени гласник РС, бр. 31/82) Правилник о начину и минималном броју испитивања квалитета отпадних вода (Службени гласник СРС 47/83)

- Правилника о опасним материјама у водама Сл. гласник РС бр. 31/82 и 46/91 и
 - Уредбе о класификацији вода Службени лист 6/78
3. **Учесталост мерења:** Најважнија река која пролази кроз општину Владичин Хан је река Јужна Морава. Наведени су подаци о квалитету површинских вода који се односе на ту реку. Мерење квалитета површинских вода врши се на мерној станици "Владичин Хан". Месечно се врши узимање узорака (Табела Површинске воде - Водотоци 2011.).

Мерна Станица	ВЛАДИЧИН ХАН
РЕКА	ЈУЖНА МОРАВА
СЛИВ	ВЕЛИКА МОРАВА
ГОДИНА ОСНИВАЊА	1937
КОТА "0" (m n.J.m.)	321.71
УДАЉЕНОСТ ОД УШЋА (km)	187.5
ПОВРШИНА СЛИВА (km ²)	3052

4. **Статус површинске воде реке Јужне Мораве је лош:** Континуираним мерењима за 2009, 2010 и 2011 годину регистровано је да квалитет вода одговара III класи квалитета површинских вода. Према Уредби о категоризацији водотока, (Сл.гласник СРС, бр 5/68), сви водотоци на територији Републике Србије разврстани су у категорије, односно дефинисане су захтеване класе квалитета воде на одређеним потезима водотока. Захтевана класа квалитета воде водотока у зони дневне извештајне станица Јужна Морава (место Грделица) IIb класа. Класе бонитета одређене су на основу следећих параметара: растворени кисеоник, проценат засићења кисеоником, БПК₅, ХПК_{Мп}, степен сапробности, највероватнији број колиформних клица у 1 ℓ воде, суспендоване материје, растворене материје, рН, видљиве отпадне материје, боја и мирис воде. Идентификована III класа површинских вода може се употребљавати за наводњавање, а после уобичајених метода обраде (кондиционирање) и у индустрији осим прехранбене
5. Квалитет осталих површинских вода на територији општина (Јовачка Језера) није познат.

Табела: Површинске воде - Водотоци 2011¹⁶.

Шифра станице:	47530	Географска ширина[с.м.с]:	42 42 30	Година контроле квалитета воде:	2011
Река:	Јужна Морава	Географска дужина[с.м.с]:	22 04 06		
Слив:	Велике Мораве	Место узориковања у профилу:	Д	Просечан вишегодишњи протицај:	
		Површина слива до станице[km²]:	3052	Меродавна мала вода Q95:	

¹⁶ Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода за 2011. годину. Агенција за заштиту животне средине. http://www.sepa.gov.rs/download/Kvalitet_voda_godisnjak_2011.pdf

Назив параметара/ параметра	групе назив	Јединица	Редни број узорковања											
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Датум узорковања	-		18.01.	14.02	15.03	15.04.	26.05.	24.06.	14.07.	11.08.	09.09.	26.10	17.11.	22.12.
Време узорковања	hh:mm		13:00	14:30	10:00	14:30	13:00	12:00	16:00	09:00	16:00	16:00	15:00	15:00
Протоцај	m ³ /s		19.3	14.0	17.5	14.8	13.6	6.94	4.77	1.74	8.34	5.76	5.88	6.94
Водостај	cm		65	60	61	68	74	45	34	21	35	40	40	44
Температура воде	°C		4.6	5.8	8.2	8.3	18.2	21.5	24.5	20.0	21.0	11.5	4.0	4.0
Температура ваздуха	°C		9.9	7	4.2	9	22	30	35	19	27	18	5	2
Видљиве отпадне материје	-		без	без	без	без	без	без	без	без	без	без	без	без
Мирис	-		без	без	без	без	без	без	без	без	без	без	без	без
Боја	-		без	без	без	без	без	без	без	без	без	без	без	без
Мутноћа	NTU		10.20	13.40	36.40	13.30	37.90	9.00	5.32	5.89	4.49	3.44	5.54	7.75
Суспендоване материје	mg/l		10	15	25	7	38	9	7	4	20	2	2	3
Растворени кисеоник	mg/l		12.2	11.7	12.7	11.2	7.8	9.0	8.7	8.2	7.2	9.8	11.6	12.0
Засићеност воде кисеоником	%		104	95	93	99	98	102	105	90	81	90	88	91
Алкалитет	mmol/l		2.9	4.1	3.4	3.1	2.2	3.4	3.6	5.5	4.6	5.2	5.6	5.6
Укупна тврдоћа као CaCO ₃	mg/l		171	210	192	149	110	164	218	294	184	270	312	305
Слободни CO ₂	mg/l		0.0	0.9	0.0	0.0	4.0	0.0	0.0	1.3	2.2	2.2	2.6	1.8
Карбонати -CO ₃ --	mg/l		1.2	0.0	7.2	6.0	0.0	9.0	6.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Бикарбонати -HCO ₃ -	mg/l		177	248	195	178	136	187	209	337	250	318	342	339
Укупни алкалитет - CaCO ₃	mg/l		147	231	172	156	112	169	182	276	230	261	281	278
pH	-		8.3	8.2	8.3	8.2	8.1	8.3	8.3	8.1	7.8	8.0	7.9	8.0
Електропроводљивост	µS/cm		357	476	428	334	252	414	480	703	612	545	662	580
Укупне растворене соли	mg/l		217	283	262	199	149	204	270	401	238	409	366	433
Амонијум (NH ₄ -N)	mg/l		0.06	0.55	0.44	0.01	0.50	0.04	0.06	0.28	0.85	0.16	0.62	0.44
Нитрити (NO ₂ -N)	mg/l		0.012	0.015	0.012	0.021	0.013	0.040	0.067	0.086	0.590	0.116	0.055	0.079
Нитрати (NO ₃ -N)	mg/l		0.70	0.10	0.10	0.30	0.20	1.10	1.10	0.40	2.60	1.50	1.70	1.30
Органски азот (N)	mg/l					1.63		0.40	0.40	1.70		2.10	2.10	1.70
Укупни азот (N)	mg/l					1.96		1.60	1.60	2.50		3.90	4.40	3.60
Ортофосфати (PO ₄ -P)	mg/l		0.082	0.121	0.108	0.074	0.096	0.140	0.150	0.362	0.289	0.254	0.076	0.240
Укупни фосфор (P)	mg/l					0.125		0.217	0.210	0.434		0.317	0.136	0.244
Силикати (SiO ₂)-растворени	mg/l			13.3		11.3	10.9	11.4	7.8	16.0		16.4		

Натријум (Na+)	mg/l				17.3		18.0		58.0		49.8		
Калијум (K+)	mg/l				3.2		3.5		9.0		10.4		
Калцијум (Ca++)	mg/l	42	54	50	39	31	40	66	72	47	69	95	76
Магнезијум (Mg++)	mg/l	16	18	17	13	8	16	13	28	16	24	18	28
Хлориди (Cl-)	mg/l	12.0	17.0	14.0	12.0	8.0	11.0	18.0	28.0	22.0	30.0	29.0	25.0
Сулфати (SO4 --)	mg/l	24	47	39	26	19	38	47	67	52	85	32	62
Гвожђе (Fe)- растворено	mg/l				0.06		0.02		0.02		0.04		
Манган (Mn)- растворени	mg/l				<0.01		<0.01		0.01		<0.01		
Цинк(Zn)-растворени	µg/l				3.0		10.8		5.1		26.7		
Бакар(Cu)-растворени	µg/l				3.2		1.6		3.1		3.0		
Хром укупни(Cr) растворени	µg/l				<0.5		<0.5		<0.5		<0.5		
Олово (Pb)- растворени	µg/l				<0.5		<0.5		<0.5		<0.5		
Кадмијум (Cd)- растворени	µg/l				0.030		0.040		<0.025		<0.02		
Жива (Hg)-растворена	µg/l				<0.1		<0.1		<0.1		<0.1		
Никал (Ni)- растворени	µg/l				21.5		1.5		1.9		2.5		
Алуминијум (Al)- растворени	µg/l				10.3		15.4		15.5		14.5		
Арсен (As)- растворени	µg/l				1.8		3.3		6.6		4.6		
Биолошка потрошња кисеоника БПК-5	mg/l	3.3	1.9	2.1	1.1	2.6	2.1	1.9	2.1	4.3	2.2	2.7	2.1
Хемијска потрошња кисеоника из KMnO4 (ХПКMn)	mg/l	4.0	2.5	2.9	2.3	3.5	3.2	2.4	4.5	8.0	4.1	5.3	4.3
Укупни органски угљеник ТОС	mg/l				3.3		3.6	2.6	7.5		5.1	6.3	7.1
Површински анјон активне супстанце	mg/l				0.010						0.010		
Нафтни угљоводоници	mg/l				0.012		<0.01		0.027				
UV- екстинкција(254nm)	254nm. 1cm	0.049	0.063	0.059	0.046	0.051	0.049	0.051	0.069	0.086	0.057	0.066	0.069
Највероватнији број колиформних клица у 1 l воде	n x1000 ml						>240000				>24000		
Укупан број живих клица у 1ml воде	n x1ml						>57000				2200		

Индикатор бр. 2.	ТЕМА: Животна средина – вода ИНДИКАТОР: Управљање отпадним водама у градским срединама
Дефиниција (е)	<p>Пречишћена вода је вода која је претрпела одређени третман како би се смањило њен штетан утицај на здравље људи и екосистем.</p> <p>Отпадне воде у градским срединама су отпадне воде из домаћинства или мешавина отпадних вода домаћинства и индустријских отпадних вода и/или кишнице.</p> <p>Отпадне воде из домаћинства су отпадне воде из насељених места и превасходно потичу од људи и њихових домаћинства.</p> <p>Индустријске отпадне воде су отпадне воде које потичу од пословних објеката у којима се спроводе пословне и производне делатности.</p> <p>Агломерација је област у којој су становништво и/или економске активности довољно сконцентрисани за заједничко прикупљање и одвођење отпадних вода до постројења за пречишћавање или до крајњег места испуштања.</p> <p>Одводни систем подразумева систем цеви којима се отпадне воде у градским срединама прикупљају и одводе.</p> <p>Популацијски еквивалент (ПЕ) је органски биоразградиви материјал који захтева петодневну биохемијску потражњу кисеоника (БОД5) од 60g кисеоника на дан.</p> <p>Примарна обрада значи обраду отпадних вода из градских средина физичким или хемијским процесом укључујући и суспендоване честице, или примену неког другог поступка којим се БОД5 долазећих отпадних вода смањује за најмање 20% пре испуштања, а укупне суспендоване честице долазећих вода су смањене за минимум 50%.</p> <p>Секундарна обрада подразумева обраду отпадних вода из градских средина поступком који укључује биолошки третман секундарним честицама.</p> <p>Еутрофикација је “обогаћивање” воде храњивим материјама, посебно азотом и/или фосфором, чиме се подстице убрзани раст алги и виших облика биљака и ствара непожељни дисбаланс организама присутних у води, а тиме и смањује тражени квалитет воде.</p> <p>Индикатор се мора рачунати на следећи начин: (Укупна количина пречишћене воде / Укупна потрошња воде) * 100</p> <p>Учесталост мерења Годишње/ Шестомесечно</p>

Управљање отпадним водама	Примарно (%)	Секундарно (%)	Без пречишћавања (%)
Република Србија	1%	7%	92%
Општина Владичин Хан 2010	нема	нема	100

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Водоснабдевање и испуштање отпадних вода, 2010. Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије. http://webrzs.stat.gov.rs/. 2. Просторни План Општине Владичин Хан: У општини Владичин Хан не води се евиденција о количинама и квалитету отпадних вода, не постоји постројење за пречишћавање отпадних вода, нити се врши пред третман индустријских отпадних вода пре испуштања пре испуштања у канализацију или водотока .
Коментари:	<p>Најкрупнији еколошки проблем од чијег решавања највероватније зависи развојна перспектива Владичиног Хана представља загађеност (III класа) воде Јужне Мораве. Загађеност је последица, с једне стране присуства знатног броја загађивача дуж водотока кроз Косовско и јужно подручје Јужног Поморавља до Владичиног Хана и, с друге уливање градских отпадних вода – индустријских и комуналних у реципијент Јужне Мораве без претходног пречишћавања. Истраживањем је утврђено да скоро 80% воде Јужне Мораве при проласку кроз Владичин Хан чине отпадне воде. Канализацију користи око 40% становништва. Организована канализација постоји само у Владичином Хану, Житорађи и Сувој Морави што обухвата до 25% становништва, а градска канализација у самом граду не функционише добро у</p>

екстремним ситуацијама, када постојећи колектор не може да прими сву употребљену воду. Канализација, или њени делови, постоје у Житорађи, Прекодолцу, Репинцу, Полому и још неким селима где је процењени број корисника на око 15%. Ови системи су рађени по правилу без планова и пројеката, а отпадне воде се изливају у Јужну Мораву или мање водотоке без пречишћавања. Остало становништво користи провизорне септичке јаме, грађене без пројекта и санитарне заштите околних изворишта и бунара, преко којих се отпадне воде уводе у подземне воде или испуштају у најближе водотоке. Укупна дужина канализације за отпадне воде територији насеља Владичин Хан износи 6,5 km, а атмосферске канализације 4,5 km. Сви објекти нису прикључени на канализациону мрежу, а то се односи и на велике привредне комплексе „Нектар“ и „Делишес“. Поред тога, постоје тешкоће у функционисању појединих делова постојеће канализационе мреже због малих пречника главног колектора и секундарне канализационе мреже. У општини Владичин Хан донет је Правилник о санитарно-техничким условима за испуштање отпадних вода у јавну канализацију, којим се утврђују правила испуштања отпадних вода или загађених вода у градску канализацију. Организација која је задужена за контролу састава испуштених вода и која по потреби предузима одговарајуће мере је Јавно Предузеће за водоснабдевање и канализацију "Водовод" из Владичиног Хана [Одлука о Водоводу и канализацији од 09.03.2011, (члан 11. тачка 8.)]. Основне физичко-хемијске анализе могуће је урадити у лабораторији у самој фабрици воде док микробиолошке и конкретније анализе ради Завод за Јавно здравље у Врању. ЈКП Водовод ради периодичне анализе у смислу контроле отпадних вода. Узима се узорак градске санитарне и технолошке воде из градске канализације на испушној цеви при испуштању у реципијент. Ово су анализе градских санитарних и технолошких вода само на једном испусту у реципијент. Оваквих испуста има више: 3 са леве и 4 са десне стране обале у реку Јужну Мораву и још 3 испуста у реку Врлу, притоку реке Мораве. Према подацима Републичког завода за статистику Србије у 2011 испуштена количина отпадних вода за општину Владичин Хан износила је 371000 m³.

Укупно захваћене количине воде, хиљ.м ³	Укупно испоручене* количине воде, хиљ.м ³	Укупне количине отпадних вода, хиљ.м ³	Испуштене отпадне воде из општина са системом за одвођење отпадних вода, хиљ. м3	Пречишћене отпадне воде, хиљ.м ³
1403	788	371	371	-

* Укупне воде за снабдевање представљају збир испоручених вода и губитака при дистрибуцији, искључујући оне воде које се уступају другима.

** Испуштене отпадне воде чине збир испуштених отпадних вода из општина које поседују системе за одвођење отпадних вода и прорачунате испуштене отпадне воде из општина које немају ове системе.

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије
<http://webrzs.stat.gov.rs/>

У општини не постоји постројење за пречишћавање отпадних вода, нити се врши пред третман индустријских отпадних вода пре испуштања пре испуштања у канализацију или водоток. Покренута је акција за пречишћавање отпадних вода у горњем делу Јужне Мораве код Врања, Прешева, Бујановца и Владичиног Хана у оквиру УСАИД пројекта којим се обезбдђује Израда студије и техничке документације за изградњу шахти и уградњу мерача за мерење протока отпадних вода. Набавка и уградња мерача за мерење протока отпадних се обезбеђује кроз програм Европско партнерство са општинама - ЕУ ПРОГРЕС. Очекује се да до краја новембра 2012. буде постављено пет мерача и то у Прешеву, Бујановцу, Владичином Хану и Врањској Бањи.

Изградња одговарајућег постројења за пречишћавање водопривредни приоритет који превазилази интересе саме општине Владичин Хан. Планирани капацитет постројења треба да буде око 220m³/h. Постројење треба да има висок учинак од око 4-5 mg O₂/lit BPK5, а вероватно ће бити услов да се елиминишу фосфор и азот, јер је забележен минимални протицај Јужне Мораве од свега 0,4 m³/sec, што је знак да се ради о веома скромном реципијенту. Поред овог постројења је предвиђена локација за још једно мање, на низводној граници привредне зоне „Сува Морава,„. Његова изградња зависи од врсте и квалитета технолошких отпадних вода из привредне зоне. Ако су те воде такве да се морају свести на ниво дозвољен за упуштање у градску канализацију, онда се такав третман може вршити скупно, у наведеном локалном постројењу. Из неопходне cost-benefit анализе ће се утврдити да ли даље треба повећати степен пречишћавања и воду испустити у водоток, или воду без додатног третмана прикључити на јавну канализацију којом би се довела до главног постројења. Код привредних објеката предност треба увек давати онима са чистијом технологијом, мањом потрошњом воде и са малим оптерећењем ефлуента, као и онима који примењују рециркулациону воду. При планирању привредних и других зона у којима се стварају отпадне воде обавезно је увођење минимално предtretмана отпадних вода пре њиховог упуштања у систем канализације са коначним пречишћавањем, или изградња локалних постројења са потпуним пречишћавањем у складу са захтеваном класом водотока. Ово значи да се отпадне воде из индустријских погона, не смеју упуштати у водотоке без третмана, тј. смеју се упуштати у насељску канализацију тек након предtretмана, којим се пречишћавају до нивоа да смеју да буду усмерене према ППОВ општег типа. Посебно је забрањено уводити у насељску канализацију опасне материје и супстанце које би ометале и разбијале процес биолошког пречишћавања у ППОВ. Извор Просторни План општине Владичин Хан.

Индикатор бр. 3.	ТЕМА: Животна средина – Ваздух ИНДИКАТОР: Број дана са лошим квалитетом ваздуха
Дефиниција (е)	<p>Квалитет ваздуха зависи од нивоа заступљености загађивача (гасова или честица) за које се зна да су штетни по здравље људи, или да узрокују штетне ефекте на природне екосистеме када прелазе дозвољене граничне вредности.</p> <p>Индикатор показује колико је пута (у колико случајева) повећана гранична вредност одређеног загађивача. Основни податак је број пута/случајева у којима је гранична вредност загађивача повећана у односу на дозвољену концентрацију.</p> <p>Број пута/случајева се израчунава на основу периода дефинисаног граничном вредношћу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дневно (уколико се граничне вредности заснивају на дневној концентрацији), – сваких 8 сати (ако се гранична вредност заснива на осмочасовној концентрацији), и – сваког сата (уколико се заснива на једночасовној концентрацији). <p>У обзир се узимају само фиксне вредности узорака које представљају минималне забележене податке. При овоме се мора се имати у виду непоузданост методе за мерење, а што је дефинисано Директивом 96/62/ЕЦ.</p> <p>Уколико у одређеној зони или агломерацији постоји више фиксних тачака узорковања за одређени загађивач, треба узети податке са контролне тачке у којој се бележи највећи број прекорачења граничне вредности током године.</p> <p>Због тога за сваки одабрани загађивач ваздуха, индикатор треба да одговара броју пута/случајева прекорачења граничне вредности током календарске године који се умањује за број пута/случајева признатих на основу Директиве 96/62/ЕЦ. У случају да је број прекорачења мањи од броја дозвољених вредности, индикатор ће бити нула.</p> <p>Индикатор се одређује на основу мерења током једне календарске године</p>

Број дана са лошим квалитетом ваздуха	2009.	2010.	2011.
CO ₂	нема	нема	нема
NO ₂	нема	нема	нема
чађ	нема	нема	нема
NH ₃	нема	нема	нема
HCl	нема	нема	нема

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пројекат Аутопута: Коридор Е-75. Извештај о заштити животне средине и план управљања животном средином. ЈП Пuteви Србије. Мај 2009. 2. Просторни План Општине Владичин Хан 3. Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан
Коментари:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мониторинг ваздуха обухвата редовно праћење емисије сумпор диоксида (SO₂), оксида азота (NO_x), суспендованих честица, чађи и редовно праћење имисије сумпор диоксида (SO₂), азот диоксида (NO₂), суспендованих честица и чађи у ваздуху на територији општине Владичин Хан се не врши. Према подацима из Пројекта Аутопут-Коридор Е-75. Извештај о заштити животне средине и план управљања животном средином. Не постоје значајни извори загађења ваздуха. Регионални аутопут М-1 Београд-Скопље и регионални пут Р-214 и железничка пруга Ниш-Прешево-граница са Македонијом су гранични извори загађења који би могли да доведу до повећања концентрације загађивача ваздуха. Подаци о измереном нивоу загађења ваздуха дуж анализираних траса нису доступни. Постоји претпоставка да ће планирани аутопут постати доминантан загађивач ваздуха у посматраном подручју, због његове првенствено руралне природе. 2. Евентуални извори загађења ваздуха могу се сматрати колективна и индивидуална ложишта, која користе различите енергенте (мазут, нафту, дрво, индустријски, дрвени отпад, угаљ и др.) и возила друмског саобраћаја, јер урбану територију пресецају два важна и фреквентна пута- магистрални и регионални. Процењује се да градска колективна и индивидуална ложишта годишње просечно потроше 162000 течних и чврстих горива. Један од највећих загађивача ове врсте је Д.Д.ПК.“Делишес“ у реструктурирању и ПК. „Нектар“ из Бачке Паланке са својим фабрикама у граду (годишња потрошња мазута) 1500t и селу Лепеници (1000-1200t угља). Котларнице загађују ваздух у насељу зими у време грејне сезоне и углавном не раде у току летњег периода, изузев оних које су неопходне у технолошком процесу појединих погона (котларнице на мазут у “Нектару” и ДП.“Делишес” и Млекара и на дрво и мазут у фабрици “Balkan Brick”. Продукти сагоревања су алдехиди, угљенмоноксид, угљоводоници, азотни и сумпорни оксиди, редуковани сумпор, пепео, чађ и дим. У јавним (ОШ. Бранко Радичевић, ОШ Свети Сава, Гимназија, Средња техничка школа) и колективним стамбеним објектима котларнице раде на угаљ и електричну енергију. У технолошким процесима у индустрији Владичин Хан углавном се не стварају штетни агенси и честице-загађивачи ваздуха у насељу. Процеси производње у индустријским погонима су такви, да не долази до значајних загађивања атмосфере. Локално загађење јавља се само у радној средини, у самом производном погону. У индивидуалним ложиштима највише се сагорева дрво и угаљ, па се ваздух загађује чађем и пепелом. Дуж међународног, магистралних и регионалних путних праваца и главних утицаја у насељу ваздух је загађен прашином пореклом од саобраћаја и продуктима сагоревања горива у моторима транспортних средстава. Појас уз друмске саобраћајнице (транзитне путне правце) и градске саобраћајнице у самом насељу које су саставни део путних праваца ка северу и југу, представља линијски извор загађења животне средине. Успостављање система мониторинга квалитета ваздуха кроз увођење мерних места за контролу квалитета ваздуха и попис извора загађења и вођење евиденције о стању загађености из ових извора су приоритети у заштити животне средине дефинисани Просторним Планом Општине Владичин Хан.

Индикатор бр. 4.	ТЕМА: Животна средина – коришћење земљишта ИНДИКАТОР: Заштићене области
Дефиниција (е)	<p>Овај индикатор се тиче одрживог развоја, рестаурације и заштите земљишта и локација на територији општине. Урбана експанзија повећава урбану област на штету нетакнуте природе и зелених површина. Шта више, у многим градовима, социо-економска трансформација која се одиграла у протеклом веку, довела је до напуштања развијеног и загађеног земљишта. Одржива употреба земљишта подразумева ефикасну употребу земљишта путем планског урбаног развоја, минимизирањем употребе пољопривредног и природног земљишта ("Greenfield" локације) и повећањем коришћења развијеног земљишта путем рестаурације и надоградње.</p> <p>Друге дефиниције значајне за правилну употребу индикатора су:</p> <p>Општинска област: област под административном управом општине (укључујући и руралне области);</p> <p>Развијено/урбанизовано земљиште: земљиште под објектима, у прекинутом или непрекинутом низу, које одговара класи земљишта "вештачких површина" у складу са "CORINE Land Cover" класификацијом коришћења земљишта.</p> <p>Неискоришћено земљиште ("Greenfield"): земљиште "непокривено" вештачким површинама, које одговара било којој класи у оквиру "CORINE Land Cover" класификације, осим класе "вештачких површина".</p> <p>Заштићене области: области у којима су вегетација и природа под посебном заштитом и у којима земљишни покривач не може претрпети веће промене.</p> <p>Индикатор се рачуна: (Укупна површина заштићене области / Укупна општинска област) * 100</p>

Заштићене области	ha	%
Република Србија	542700	6,14
Општина Владичин Хан	78,18	0.21

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Решење о заштити строгог природног резервата Кукавица, бр. 021-26/80-04 од 5.11.1980. године, СО Владичин Хан 4. Просторни План Општине Владичин Хан 2. Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан
Коментари:	<p>Заштићено природно добро је очувани део природе посебних природних вредности и одлика, због којих има трајни, еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај и због чега као добро од општег интереса узима посебну заштиту. На територији општине Владичин Хан постоји Заштићено природно добро – <i>Строги резерват природе Кукавица</i> (шумска заједница букве, површине 78,18 ha, проглашен 1980. године, Решење о заштити строгог природног резервата Кукавица, бр. 021-26/80-04 од 5.11.1980. године, СО Владичин Хан). Строги природни резерват припада трећој категорији заштите (значајно природно добро) са I степеном заштите. Под заштиту се ставља састојина чисте букве "<i>fagus toesiaca</i>" као строги природни резерват под именом "Кукавица". Заштићено подручје налази се на подручју општине Владичин Хан, катастарске општине Рдово, катастарске парцеле бр. I/део поседовни лист бр. 129 газдинска јединица Кукавица II одељења 27/а, 27/б, 31а и 31/1 које користи шумско газдинство Врање, Србија шуме. Заштићена површина износи укупно 78,18 ha. Просторним планом Општине Владичин Хан иницирана је заштита просторних целина и то:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Подручје планине Кукавица, са комплексом квалитетних букових шума, простор од есенцијалног значаја за очување режима и квалитета вода и разноврсног биљног и животињског света, са повољним условима за рекреацију, на територији општина Лесковац, Владичин Хан и Врање, оквирне површине око 16.000 ha. 2. Подручје Грделичке клисуре као комбинације природног и културног

	<p>предела и репрезентативни пример обима и интензитета водне ерозије, са значајним појавама флористичког и фаунистичког диверзитета, специфичном геолошком грађом и феноменима геонаслеђа, на територији општина лесковац и Владичин Хан, оквирне површине око 4000 ha.</p> <p>3. подручје Јовачких језера, као специфичан пример природно формираних језера насталих дејством геоморфолошких процеса, са богатством шумских састојина и разноврсне ихтиофуне у воденом екосистему, у југозападном делу Општине, у близини локалног пута између насеља Стубал и Јовац.</p> <p>До стицања статуса заштићеног природног добра Просторним планом Општине Владичин Хан је установљен режим коришћења простора који одговара режиму заштите III степена. Просторни обухват, врста и режими заштите наведених подручја прецизно ће се одредити актом о установљењу заштите, на основу претходно урађене стручне документације надлежних институција. Успостављање заштите и организовање адекватног управљања, односно спровођење мера очувања, уређења и презентације мањих подручја и локалитета на подручју општине, изван претходно наведених просторних целина, као што су клисуре и водотоци, мала језера и њихова околина, интересантне формације стена, живописни пејзажи, мањи очувани шумски комплекси и репрезентативни примерци појединих стабала у надлежности је локалне самоуправе.</p>
--	--

Индикатор бр. 5.	ТЕМА: Животна средина – коришћење земљишта ИНДИКАТОР: Напуштено и загађено земљиште
Дефиниција (е)	<p>Овај индикатор се тиче одрживог развоја, рестаурације и заштите земљишта и локација на територији општине. Урбана експанзија повећава урбану област на штету нетакнуте природе и зелених површина. Шта више, у многим градовима, социо-економска трансформација која се одиграла у протеклом веку, довела је до напуштања развијеног и загађеног земљишта. Одржива употреба земљишта подразумева ефикасну употребу земљишта путем планског урбаног развоја, минимизирањем употребе пољопривредног и природног земљишта ("Greenfield" локације) и повећањем коришћења развијеног земљишта путем рестаурације и надоградње.</p> <p>Напуштени објекти: објекти који нису више у употреби. И реновирање и пренамена се рачунају као збир подних површина у m² за сваки дати спрат;</p> <p>Напуштено земљиште ("Brownfield"): део развијеног/урбанизованог земљишта (вештачких површина) који није више у употреби (за становање, индустрију или услужне делатности);</p> <p>Загађено земљиште ("Brownfield"): површине на којима је степен загађености земљишта толико висок да је пре претходне употребе, уколико је таква могућа, неопходно извршити његову ремедијацију.</p> <p>Овај индикатор се мора обрачунавати као: (Укупна површина напуштеног и загађеног земљишта / Укупна општинска територија) * 100</p> <p>Индикатор се проверава на пет година.</p>

Напуштено и загађено земљиште	ha	%
Општина Владичин Хан	127.14	0.35

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Катастар депонија. Агенција за заштиту животне средине. http://www.sepa.gov.rs/ 2. План интегралног управљања комуналним отпадом. Владичин Хан 2010.
Коментари:	<p>Према подацима из Катастра депонија на простору општине лоцирано је 17 старих и дивљих депонија. Депонија на којој је одлаган отпад протеклих деценија је затворена налогом републичке инспекције. Код ње није вршен поступак санације ни рекултивације, тако да се налази готово у првобитном облику, само што је тренутно обрасла травом и често је плавлена од стране реке Јужне Мораве. Након затварања</p>

депоније на обали реке Јужне Мораве ЈКП „Водовод“ је одлагало комунални отпад на санитарну депонију“ Метерис“ у Врању. Стара депонија која се више не користи називана је често и Летовишка река. На овој депонији почето је са депоновањем још од 1988 године. Од октобра 2008 године склопљен је уговор са PWW Leskovac (санитарна депонија, рециклажни центар, компостиште) и наредних двадесет пет година општина је поверила послове сакупљања, одлагања и рециклирања отпада овом предузећу са којима има и уговор о изградњи трансфер станице у општини Владичин Хан. На овај начин општина је решила проблем отпада који настаје, али отпад који је депонован у протеклом педесетогодишњем периоду је још увек велики проблем. Неуређених мањих и већих сметлишта има , на ободима насеља, поред река, путева. Димензије старе градске депоније су следеће : дужина 200м, ширина 80м, 16 000м² , 19 200м³. Удаљеност од депоније је 4км од градског језгра. Поред ове велике депоније ту су 16 мање дивље депоније лоциране у приградском насељу.

Локација депоније	Површина	
	м ²	ha
1. Стара депонија-Летовишка река	16,000.00	1.60
2. Бачвиште	2,500.00	0.25
3. Белановце	5,000.00	0.50
4. Врбово	18150	1.82
5. Гариње	10,000.00	1.00
6. Јагњило	7,250.00	0.73
7. Јастребац	21,000.00	2.10
8. Кржинце	2,450.00	0.25
9. Куново	324.00	0.03
10. Полом	800.00	0.08
11. Прекодолце	3,750.00	0.38
12. Прибој	1,000.00	0.10
13. Репинце	25,000.00	2.50
14. Репиште	7,750.00	0.78
15. Стубал	150,000.00	15.00
16. Сува Морава	1,000,000.00	100.00
17. Зебинце	450.00	0.05
Total	1,272,247.00	127.22

У општини нема напуштеног земљишта у смислу развијеног/урбанизованог земљишта који није више у употреби (за становање, индустрију или услужне делатности). Евидентирано је само напуштање пољопривредног земљишта. Некадашња велика друштвена предузећа су углавном реструктурирана и приватизована, а један мањи број

Индикатор бр. 6.	ТЕМА: Животна средина – Локални систем превоза ИНДИКАТОР: Јавни превоз
Дефиниција (е)	Главни индикатор: а) Укупан број путовања јавним превозом по глави становника на дневном/годишњем нивоу (класификовати по разлозима за путовање, да ли су систематична или несистематична путовања, путовања по врсти превоза), просечно време проведено у путовању. Додатни индикатор: б) Просечна пређена даљина у току дана по глави становника (класификовати по врсти превоза и разлозима). Учесталост мерења Сваке треће године.

Јавни превоз	2009.	2010.	2011.
Број путника у локалном путничком саобраћају	/	/	/

Извор:	
Коментари:	Нема података о овом индикатору.

Индикатор бр. 7.	ТЕМА: Животна средина – отпад ИНДИКАТОР: Општински отпад по врсти одлагања
Дефиниција (е)	<p>Овај индикатор помаже у анализи количине, врсте и порекла чврстог отпада који се производи на територији општине и шаље на прераду у фабрике где се користи као извор енергије или за поновно искоришћавање.</p> <p>Индикатор, такође, помаже у изналажењу оптималног начина управљања отпадом имајући у виду трошкове и друге економске показатеље. Доле дате дефиниције су преузете из Директиве ЕУ бр. 91/156/ЦЕЕ (у даљем тексту Директива).</p> <ol style="list-style-type: none"> Отпад: било која материја или предмет садржан у листи категорија отпада наведених у Анексу и Директиве, коју власник одбацује, намерава или мора да одбаци; Општински отпад: отпад из домаћинства и сличан индустријски отпад који се класификује шифром 20 00 00 у Европској класификацији отпада ("EWC"); Поновно искоришћавање: Свака активност која има за резултат производњу материјалних добара или енергије; Третман: свака планска физичка, хемијска, биолошка или механичка модификација оригиналног дела отпада у циљу производње енергије или материјалних добара; Селекција: механички третман који се односи на одвајање одређених делова од укупне масе општинског отпада како би се послало на третман за поновно искоришћавање или коришћење као извор енергије; Отпац: отпад који се не може поново искористити, рециклирати или употребити као извор енергије; Поновно искоришћен отпад: отпад који се може поново употребити, рециклирати или искористити као извор енергије; Гориво из отпада: чврсто гориво (у куглицама или плочицама) које се добија селекцијом неопасних делова општинског чврстог отпада у складу са институционално дефинисаним техничким карактеристикама. <p>Индикатор треба изразити као кг/по глави становника/дан отпада. Потребне су следеће вредности:</p> <ol style="list-style-type: none"> Количина сакупљеног општинског отпада; Број становника; Количина (укупно, домаћинства и општина) прикупљеног и пренешеног отпада у постројења за селекцију отпада; Количина (укупно, домаћинства и општинска) прикупљеног и пренешеног отпада на места за коначно одлагање (отпац) или до постројења за поновно искоришћавање отпада (дати податке за коришћење отпада као извора енергије и податке за поновно искоришћавање); Количина отпада (укупно, домаћинства и општина) који није посебно прикупљан и пренешен у постројења за третман отпада (са подацима о отпацама); Количина отпада (укупно, домаћинства и општинска) који није посебно прикупљан и пренешен на места за коначно одлагање или у постројења за поновно искоришћавање. <p>Учесталост мерења Годишње</p>

Општински отпад по врсти одлагања		2009.	2010.	2011.
Депонија	t	2546	3862	3862
	%	68%	77%	77%
Спаљен отпад	t	0	0	0
	%	0	0	0
Рециклиран	t	76.8	76.8	76.8
	%	2%	2%	2%
Процена отпада који завршава без икаквог управљања	t	1100	1100	1100
	%	30%	22%	22%
Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Управљање комуналним отпадом и потенцијали за рециклажу јужне и југоисточне Србије. Ниш, Децембар 2010. План интегралног управљања комуналним отпадом. Владичин Хан 2010. Feasibility Study Solid Waste Management Pčinja District, South Serbia. MIR2 programme UNDP Royal Haskoning Nederland 			

Коментари:

Организованим сакупљањем отпада су обухваћене заједнице у којима живи преко 79% становништва општине. Сакупљање се не врши из удаљенијих и разубјених сеоских заједница у којима, међутим, живи 21% становништва општине. Сакупљање комуналног отпада са територије општине Владичин Хан врши се за:

- индивидуална домаћинства и код њих је извршено постављање судова запремине од 140л, и 1100л у зависности од локације и празни се једном у току седам календарских дана;
- правна лица (индустрија и друга правна лица) и ту је извршено постављање судова запремине од 140л, 240л и 1100л и индустријских посуда, а коју набављају правна лица у складу са одлуком о одржавању чистоће у општини Владичин Хан. Пажњење судова врши се једном у року од седам календарских дана или према потреби.

Посао сакупљања отпада, одвожења и депоновања је била у надлежности ЈКП Водовод Владичин Хан. Од 2008 године Општина Владичин Хан поверила је послове сакупљања и одлагања комуналног отпада компанији PWW (Porr Werner & Weber) из Лесковца. Од тада се врши организовано сакупљање комуналног отпада и то на територији урбаног дела града и у приградским месним заједницама које су у равничарском рејону. Планира се сакупљање комуналног отпада и у осталим месним заједницама у којима саобраћајна инфраструктура то дозвољава. Поред комуналног отпада сакупља се и неопасан отпад из појединих предузећа на територији општине Владичин Хан при чему предузећа имају склопљен уговор са PWW Лесковац : трговци, угоститељи, већа предузећа као Ханпласт, Еко, Дуванска индустрија, Нектар, Делишес, Бетоњерка и др).

Одлагање отпада врши се код Регионалног центра за селекцију комуналног чврстог отпада Рециклажни центар-Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар). Количина сакупљеног отпада се разликује у зимском и летњем периоду. У летњем периоду је количина отпада већа за 40%. Количина сакупљена из индустрије - већи број предузећа користи судове који су постављени на јавним површинама тако да у дневне количине сакупљеног отпада из домаћинства и комунални отпад, улази и количина отпада из одређених предузећа. На територији општине Владичин Хан до сада је постављено 413 контејнера од 1.100 литара, и 1116 канте од 140 литара за сакупљање комуналног отпада. Градско становништво генерише просечно 1 кг комуналног отпада по становнику на дан, док сеоско становништво просечно генерише 0,7 кг отпада/становнику/дан. Узимајући ове параметре у обзир процењено је да годишње око 1100 тона смећа заврши на дивљим депонијама, односно без икаквог управљања. Подаци о обухваћености општине Владичин Хан услугом сакупљања и транспорта комуналног отпада

Оператер	Адреса Телефон Е-маил	Насеља обухваћена сакупљањем отпада (%)	Насеља обухваћена сакупљањем отпада (%)
Porr-Werner-Weber Лесковац д.о.о.	Симе Погачаревића 3, 16000 Лесковац + 381 16 245 302, +381 16 281-424 pwwleskovac@pwwsrbija.com	21	79

На подручју општине Владичин Хан врши се рециклирање отпада, али је реч само о ПЕТ амбалажи која се одваја на месту настајања. На територије општине Владичин Хан постављено је тренутно 40 жичаних контејнера запремине 1м³. Планира се постављање још 50 оваквих контејнера у догледно време. Приватна компанија Еко Пласт из општине Владичин Хан село Житорађе започела је сепаратно прикупљање ПЕТ, папира/картона и фолија у општини и неким насељима дуж пута Владичин Хан – Сурдулица, у граду Сурдулици и граду Врању. Еко Пласт је поставио око 33 контејнера од по 1,1 м³ у Врању. године. Еко Пласт има уговоре са компанијама Власинка Доо Топли До фабрика воде Роса. Хеба Бујановац, општина Бујановац, и “Кнауф” из села

Бело Поље (општина Сурдулица) да прикупља њихову отпадну пластику, фолију и ПЕТ.. Сакупљање ПЕТ амбалаже вршиће се од стране ЕКО-ПЛАСТ-а све док се не стекну услови да PWW Leskovac преузме сакупљање пластичне амбалаже са територије општине Владичин Хан. Са територије општина Сурдулица, Врање и Владичин Хан прикупља неких 6 до 8 тона ПЕТ и неких 10 тона ПЕ (кесе и фолије) месечно. Процена је да годишње се прикупи на територији општине Владичин Хан прикупи 76.8 тона ПЕТ/ПЕ амбалаже.

Не постоји организовано спаљивање отпада, али је код домаћинстава присутно јесење паљење отпада из башти. Спаљене количине су симболичне.

Индикатор бр. 8.	ТЕМА: Животна средина – отпад ИНДИКАТОР: Рециклирани отпад
Дефиниција (е)	<p>Посебно прикупљање делова отпада који се могу рециклирати је један од најважнијих фактора за повећање укупне количине отпада која се може послати на поновно искоришћавање. Стога је овај индикатор од великог значаја јер даје детаљну анализу резултата посебног прикупљања различитих врста отпада, као и корисне информације о најлогичнијем наставку ових активности.</p> <p>1) Отпад: било која материја или предмет садржан у листи категорија отпада наведених у Анексу И Директиве (Директива 91/156/ЕЕЦ), коју власник одбацује, намерава или мора да одбаца (Директива 91/156/ЕЕЦ о отпаду);</p> <p>2) Општински отпад: отпад из домаћинстава и сличан индустријски отпад који се класификује шифром 20 00 00 у Европској класификацији отпада ("EWC"); општински отпад (из домаћинстава и сличан комерцијални, индустријски и институционални отпад) укључујући и посебно сакупљене врсте отпада;</p> <p>3) Одвојено прикупљање: прикупљање које одваја општински отпад на хомогене делове, који се могу поново употребити за рециклажу или опоравак сировина (Директива 91/156/ЕЕЦ о отпаду);</p> <p>4) Састав општинског отпада: обухвата бројне елементе попут папира, картона; стакла; пластике; метала; влажних елемената; текстила; дрвета; итд.</p> <p>5) Селекција: механички третман који се односи на одвајање одређених делова од укупне масе општинског отпада како би се послали на третман за поновно искоришћавање или коришћење као извор енергије;</p> <p>6) Отпадни компост: производ који се добија из компоста органске фракције општинског отпада, применом одговарајућих техничких норми којима се дефинише садржај и адекватна употреба у складу са санитарним прописима и заштитом животне средине, а посебно се користи за утврђивање степена квалитета.</p> <p>Индикатор се мери као % од укупне производње отпада, и то: (Количина отпада добијена прикупљањем рециклажног отпада изражена у тонама, укупна количина и количина издељена по врстама отпада / Количина укупног чврстог општинског отпада у тонама) x 100</p> <p>Учесталост мерења Годишње</p>

Рециклиран отпад		2009.	2010.	2011.
Укупно	t	76.8	76.8	76.8
	%	100	100	100
Стакло	t			
	%			
Папир	t			
	%			
Пластика	t	76.8	76.8	76.8
	%	100	100	100
Остало	t			
	%			

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Управљање комуналним отпадом и потенцијали за рециклажу јужне и југоисточне Србије. Ниш, Децембар 2010. 2. План интегралног управљања комуналним отпадом. Владичин Хан 2010. 3. Feasibility Study Solid Waste Management Pčinja District, South Serbia. MIR2 programme UNDP Royal Haskoning Nederland
Коментари:	<p>На подручју општине Владичин Хан врши се рециклирање отпада, али је реч само о ПЕТ амбалажи која се одваја на месту настајања. На територије општине Владичин Хан постављено је тренутно 40 жичаних контејнера запремине 1м³. Планира се постављање још 50 оваквих контејнера у догледно време. Приватна компанија Еко Пласт из општине Владичин Хан село Житорађе започела је сепаратно прикупљање ПЕТ, папира/картона и фолија у општини и неким насељима дуж пута Владичин Хан – Сурдулица, у граду Сурдулици и граду Врању. Еко Пласт је поставио око 33 контејнера од по 1,1 м³ у Врању. године. Еко Пласт има уговоре са компанијама Власинка Доо Топли До фабрика воде Роса. Хеба Бујановац, општина Бујановац, и “Кнауф” из села Бело Поље (општина Сурдулица) да прикупља њихову отпадну пластику, фолију и ПЕТ.. Сакупљање ПЕТ амбалаже вршиће се од стране ЕКО-ПЛАСТ-а све док се не стекну услови да РWW Leskovac преузме сакупљање пластичне амбалаже са територије општине Владичин Хан. Са територије општина Сурдулица, Врање и Владичин Хан прикупља неких 6 до 8 тона ПЕТ и неких 10 тона ПЕ (кесе и фолије) месечно. Процена је да годишње се прикупи на територији општине Владичин Хан прикупи 76.8 тона ПЕТ/ПЕ амбалаже.</p>

Индикатор бр. 9.	<p>ТЕМА: Животна средина ИНДИКАТОР: Укупна потрошња енергије подељена по врсти горива</p>
Дефиниција (е)	<p>Укупна потрошња горива је резултат активности различитих сектора (становништва, трговине, индустрије, саобраћаја итд.). Даље разлагање у односу на степен коришћења енергије је корисно за планирање активности на локалном нивоу. Од суштинског су значаја подаци о искоришћавању енергије у свим секторима, и они се морају односити на поделу по врсти горива која одражава крајњу потрошњу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Струја • Гас • Бензин • Нафта • <p>Када се врши израчунавање потрошње енергије, неки подаци су одмах доступни уколико се изврши правилно разлагање енергената, и то је најчешће случај са подацима који се тичу потрошње струје, гаса и даљинског грејања. Међутим, наспрот њима, део података није доступан на локалном нивоу. Обично се ти подаци евидентирају на нивоу региона или државе. У овом случају може бити од помоћи приступ “одозго на доле”, почевши од највишег територијалног нивоа и коришћење приближних варијабли (видети наредни пример). Приступ “одозго на доле” укључује рашчлањавање територијално вишег нивоа потрошње енергије коришћењем пропорционалних индикатора за одређене секторе/активности на датом локалном нивоу, као што је приказано:</p> <p>Цлоц,И = Цуп,И * Слоц,И/Суп,И при чему:</p> <p>Цлоц,И = количина локалне потрошње у вези са датом активношћу И; Цуп,И = количина потрошње вишег територијалног нивоа у вези са датом активношћу И; Слоц,И = статистички подаци на локалном нивоу у вези са датом активношћу И; Суп,И = статистички подаци на вишем територијалном нивоу у вези са датом активношћу И.</p> <p>У вези са једноставним публичним варијаблама за сваки сектор, могу се узети у обзир следеће категорије:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Становништво – број породица; • Комерцијални сектор – број запослених (даље разлагање у подсекторе је препоручљиво у зависности од доступних информација); • Индустрија - број запослених (даље разлагање у подсекторе је препоручљиво у зависности од доступних информација, као и подела на администрацију и раднике у производњи јер је врло различита потрошња одређених врста енергената у зависности од ове две категорије радника); • Саобраћај – број километара пређених од стране различитих врста возила, на пр: приватна возила, мотоцикли, возила групног превоза, приказани односом између специфичне потрошње (потрошња по km и по врсти возила) повезане са различитим возачким категоријама (градски, сеоски, друмски саобраћај). Треба имати на уму да се приближне варијабле користе када нема

	<p>непосредних података.</p> <p>Сваки од енергената се мери, купује и продаје у различитом облику.</p> <p>Различите мерне јединице се користе за мерење енергената који су у употреби, но као јединствену мерну јединицу можемо усвојити килограме еквивалентне нафте (кгое) по особи. У нашем случају, укупна потрошња енергије по глави становника означава количину примарне енергије коју, у просеку, потроши свака особа у одређеној земљи или региону у току дате године.</p> <p>Сви примарни извори енергије, укључујући и угља и производе од угља, нафту и нафтне производе, природни гас, нуклеарну енергију, хидроенергију, итд. Су укључени у овај податак. Подаци су дати у килограмима еквивалентне нафте по особи.</p> <p>Учесталост мерења Годишње</p>
--	--

Укупна потрошња енергије подељена по горивима		2008.	2009.	2010.
Струја	GW	/	/	/
Бензин	t	/	/	/
Гас	10 ⁶ Sm ³	/	/	/
Нафта	t	/	/	/
Дрво	m ³	/	/	/
Мазут	m ³	/	/	/

Извор:	1. План генералне регулације за насеље Владичин Хан																																				
Коментари:	<p>Податке о утрошку струје, бензина, гаса, нафте, дрвета и мазута у није било могуће прикупити обзиром да се званично не воде ни у једном документу. Само у Плану генералне регулације за насеље Владичин Хан одељак 2.11.2. Електроенергетска инфраструктура наведени су подаци о Потрошњу електричне енергије за 2006.г. урађени применом аналитичке методе инсталисане снаге стана.</p> <table border="1" style="margin-left: 20px;"> <thead> <tr> <th colspan="6">Потрошња електричне енергије</th> </tr> <tr> <th>Година</th> <th>Број домаћинства (број)</th> <th>Домаћинства (MWh)</th> <th>Индустрија (MWh)</th> <th>Остали (MWh)</th> <th>Укупно (MWh)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2006</td> <td>2643</td> <td>10.500</td> <td>3.675</td> <td>2.625</td> <td>16.800</td> </tr> <tr> <th colspan="6">Вршна снага</th> </tr> <tr> <th>Година</th> <th>Број домаћинства (број)</th> <th>Домаћинства (MW)</th> <th>Индустрија (MW)</th> <th>Остали (MW)</th> <th>Укупно (MW)</th> </tr> <tr> <td>2006</td> <td>2,64</td> <td>0,95</td> <td>0,66</td> <td>4,2</td> <td>5,81</td> </tr> </tbody> </table>	Потрошња електричне енергије						Година	Број домаћинства (број)	Домаћинства (MWh)	Индустрија (MWh)	Остали (MWh)	Укупно (MWh)	2006	2643	10.500	3.675	2.625	16.800	Вршна снага						Година	Број домаћинства (број)	Домаћинства (MW)	Индустрија (MW)	Остали (MW)	Укупно (MW)	2006	2,64	0,95	0,66	4,2	5,81
Потрошња електричне енергије																																					
Година	Број домаћинства (број)	Домаћинства (MWh)	Индустрија (MWh)	Остали (MWh)	Укупно (MWh)																																
2006	2643	10.500	3.675	2.625	16.800																																
Вршна снага																																					
Година	Број домаћинства (број)	Домаћинства (MW)	Индустрија (MW)	Остали (MW)	Укупно (MW)																																
2006	2,64	0,95	0,66	4,2	5,81																																

Индикатор бр. 10	<p>ТЕМА: Животна средина</p> <p>ИНДИКАТОР: Потрошња обновљиве енергије по изворима</p>
Дефиниција (е)	<p>Обновљива енергија је енергија која се добија из извора који се природно обнављају, као што су вода, ветар, сунце, биомаса или геотермални извори. Обновљиви извори енергије ће увек бити доступни (у оквиру граница које сама природа поставља у вези са њиховим обнављањем) и нису загађивачи животне средине уколико се правилно користе. Основни обновљиви извори енергије су:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Снага воде - од хидроелектрана па до снаге морских таласа и плиме. - Снага ветра постаје све популарнија обзиром на ниске производне трошкове, што је чини врло конкурентном у односу на енергију фосилних горива. - Соларна енергија је данас за 90% јефтинија него што је била 1970-тих. Куће са соларним крововима могу да произведу више струје него што је потребно у току одређених периода дана, тако да тај вишак могу да продају локалним електродистрибуцијама. - Енергија биомасе је термин који се користи како би описало генерисање енергије из органских извора. Енергија која се налази у биљкама може се различитим методама, као што су декомпозиција, сагоревање или гасификација, заробити и употребити за производњу енергије.

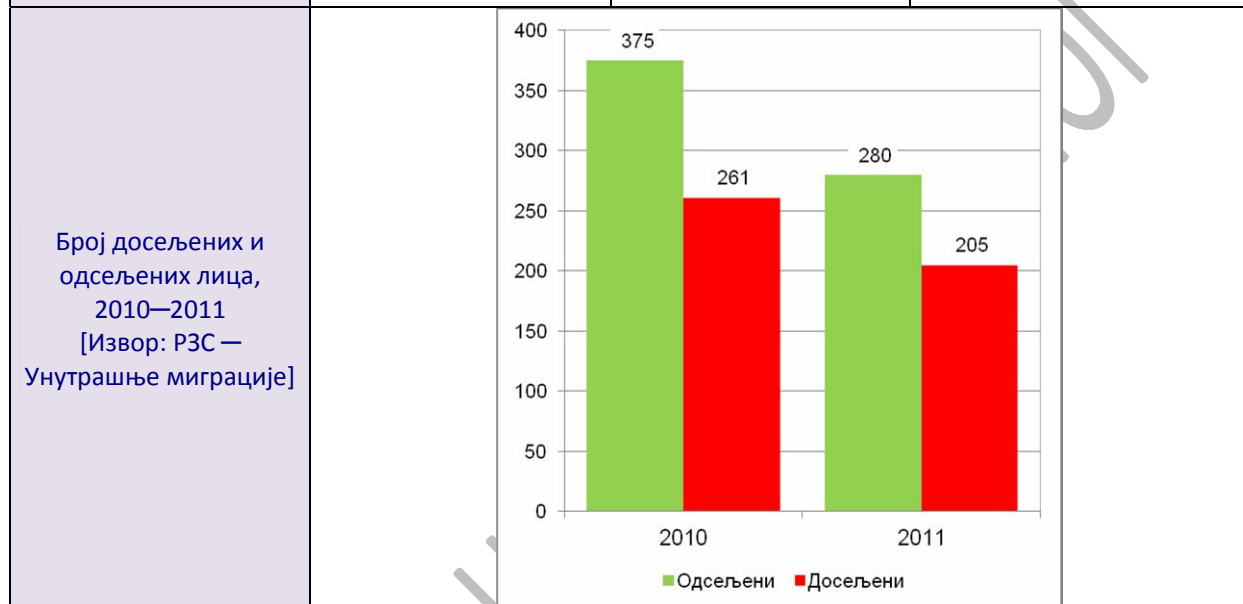
	<p>- Геотермална енергија подразумева коришћење земљине топлоте за производњу енергије. Геотермалне топлотне пумпе се могу користити скоро свуда. Технички потенцијали обновљивих извора енергије (тј. количина енергије која се може добити из природно обновљивих извора коришћењем савремених технологија) су много већи од потрошње енергије на глобалном нивоу.</p> <p>Потрошња обновљивих извора енергије одражава спремност државе да развија нове технологије којима може очувати животну средину и довести до смањења загађивања. Сваки од енергената се мери, купује и продаје у различитом облику. Различите мерне јединице се користе за мерење енергената који су у употреби.</p> <p>Учесталост мерења Годишње</p>
--	---

Укупна потрошња енергије подељена по горивима		2009.	2010.	2011.
Хидро енергија	KWh	/	/	/
Термо-соларна енергија	KWh	/	/	/
Соларна енергија	KWh	/	/	/
Снага ветра, ветрењаче	KWh	/	/	/
Биомаса	KCal	/	/	/
Геотермална енергија		/	/	/

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Просторни План Општине Владичин Хан 2. Катастар малих хидроелектрана и ЈП Електропривреда Србије – Дирекција за стратегију инвестиције
Коментари:	<p>Нема података да се на територији општине организовано, системски и у значајнијој мери користи било који вид обновљиве енергије изузев хидро енергије. На територији општине Владичин Хан вршена су испитивања о могућности коришћења обновљивих извора енергије. У складу са Катастром малих хидроелектрана који је урађен за Републику Србију, на територији општине Владичин Хан предвиђено је више водотока на којима се мале хидроакumulације могу градити (Табела: Технички подаци о могућим малим хидроелектранама на подручју општине Владичин Хан). Просторним Планом Општине Владичин Хан наглашено је коришћење АЛТЕРНАТИВНИХ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење ХИДРОЕНЕРГИЈЕ МАЊИХ ВОДЕНИХ ТОКОВА, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана, а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција. Такође се наглашава могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије ветра. У том погледу интересантна су подручја Кукавице и Чемерника. У овим зонама приоритетно се могу дозвољавати истраживања енергије ветра и њено коришћење, на основу сагласности надлежног Министарства.</p>

Индикатор бр. 11	ТЕМА: Становништво ИНДИКАТОР: Густина насељености
Дефиниција (е)	Густина насељености становништва показује колико становника општине живи на 1 km ² површине општине. Представља индикатор који се може упоредити са реперним (нпр. просечно у земљи). Укупан број становника / Укуп. површ. општине (km ²)

Густина насељености	Бр.становника	Површина	Густина (бр.становника/km ²)
Република Србија	7120666	88407	80.54
Општина Владичин Хан	21609	366	59.04

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ Витална статистика 2011. Републички завод за статистику Србије. Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011 – ПРВИ РЕЗУЛТАТИ Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије
Коментари:	<ol style="list-style-type: none"> Територија општине Владичин Хан захвата површину од 366 km², на којој у 51 насељу на основу процене Републичког завода за статистику Србије средином 2011 живи 21609 становника. Према Попису становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011 на овом простору живи 20938 становника. Статистички посматрано разлика која се јавља нема битног утицаја на извођење закључака о демографском кретању у општини. Густина насељености на територији општине Владичин Хан је за 26.69 % мања у односу на густину насељености у републици. У периоду 2002-2011. године на овом подручју забележен је пад броја становника за 11.7% (2765 становника.). Основни разлози пада броја становника су негативни природни прираштај и миграција становника. Унутрашње миграције (унутар Општине, из планинских насеља у седиште Општине) су биле изразите и одвијале се у последње четири деценије прошлог века. Спољне миграције (из Општине у развијеније регионе) су константне до данас. Осим социо-економских мотива за унутрашње и спољне миграције, највише утицаја на расељавање становништва из

планинских насеља је имала веома лоша саобраћајна приступачност тих подручја.

3. Основни индикатори општине Владичин Хан:

Назив индикатора	Вредност	Година
Површина (у км ²)	366	(2011)
Пољопривредна површина (%)	45.30	(2011)
Насеља, број	51	(2011)
Катастарске општине, број	51	(2011)
Број насеља	51	(2011)
Становништво — процена средином године, број	21,609	(2011)
Густина насељености (број становника по км ²)	59	(2011)
Стопа живорођених	7	(2011)
Стопа умрлих	16	(2011)
Стопа природног прираштаја	-9	(2011)
Очекивано трајање живота при живорођењу (просек година)	74	(2011)
Просечна старост (у годинама)	42	(2011)
Индекс старења (60+ год. / 0—19 год.)	122	(2011)

Индикатор бр. 12

ТЕМА: Становништво

ИНДИКАТОР: Становништво према старости

Дефиниција (е)

Ова категорија индикатора указује на стање економске структуре становништва у општини као претпоставке за социо-економски развој и перспективе општине у том смислу.

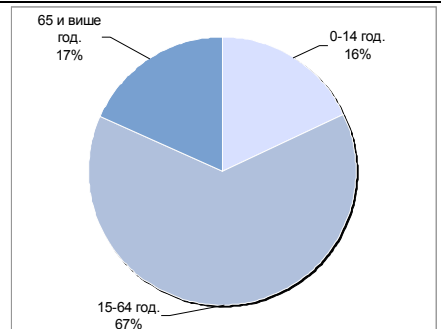
- Удео становника млађих од 15 година у укупном становништву
- Удео становника старости од 15 до 65 година у укупном становништву (радни контингент)
- Удео становника старијих од 65 година у укупном становништву

Рачуна се као разломак /однос поједине категорије становништва према укупном становништву x 100

На основу овог индикатора се може израчунати тзв.индекс старења који јасно одсликава потенцијал дате општине за даљи демографски развој по питању старости становништва.

Индекс старења се израчунава: (становништво старије од 65 година) / (становништво млађе од 15 година) x 100

Становништво према старости		Република Србија	Општина Владичин Хан
Укупан број становника	Број	7498001	23703
Становништво до 14 година	Број	1176770	3714
	%	16%	16%
Становништво од 15 до 65 година	Број	5032805	15813
	%	67%	67%
Становништво преко 65 година	Број	1240505	4054
	%	17%	17%

Извор:

1. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. <http://devinfo.stat.gov.rs/>
2. Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије

Коментари:

Пратећи структуру становништва према старости може се закључити да су вредности сличне са вредностима Републике Србије. Старосна структура становништва указује на добар радни потенцијал општине. Међутим негативан природни прираштајај

општине који износи -9%, указује на проблем старења популације. Радни контингент становништва (15—64 година) према полу показује доминацију мушкараца за 8%.

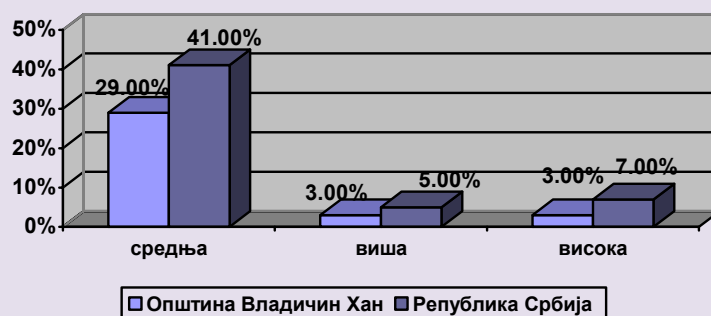
Становништво * према старосним групама и полу, 2010—2011.	2010		2011	
	Женско	Мушко	Женско	Мушко
Деца узраста до 6 година (предшколски узраст), број	723	714	679	690
Деца узраста од 7—14 година (узраст основне школе), број	875	919	888	891
Становништво 15—18 година старости (узраст средње школе)	490	521	465	521
Деца (0—17 година)	1,959	2,015	1,919	1,966
Млади (15—29 година)	1,939	2,121	1,877	2,070
Радни контингент становништва (15—64 година)	6,976	7,629	6,927	7,590

Извор: РЗС — Витална статистика
* процена средином године

Индикатор бр.13	ТЕМА: Становништво ИНДИКАТОР: Удео становника са завршеном средњом, вишом и високом школом
Дефиниција (е)	Израчунава се као три показатеља и то као однос становника са завршеном средњом, затим, вишом и високом школом и укупног броја становника. Укупно учешће у % = становништво у одређеној категорији едукованости (средње, више, високо образовање) / укупан број становника x 100.

Удео становништва са средњом, вишом и високом школом		Република Србија	Општина Владичин Хан
Са средњом школом	бр	2596348	5734
	%	41%	29%
Са вишом школом	бр	285056	593
	%	5%	3%
Са високом школом	бр	411944	647
	%	7%	3%

Процент учешћа становништва према стручној спреми

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије
---------------	--

Коментари:	Када се посматра образовна структура становништва може се уочити да 29% становника, има средњу школску спрему. У поређењу са републичким просеком, евидентно је да општина има мањи проценат становништва са средњом стручном спремом од републичког. Процент становништва са вишом школом је мањи, а проценат становника са високом школом је значајно мањи од републичког просека. На територији Општине Владичин Хан постоје две предшколске установе, четири основне школе и две средње школе. Садашњи значај просветне функције одређен је образовно васпитним деловањем предшколске установе ("Пчелица"), основних ("Бранко Радичевић" и "Свети Сава") са подручним четвороразредним школама, и средњих школа ("Јован Скерлић" и "28. март"). Ван Владичиног Хана осмогодишње основне школе налазе се у: две у Владичином Хану, по једна у Стубалу и Џепу, а четвороразредне школе су у: Кунову, Летовишту, Сувој Морави, Кржинцу, Полому, Прекодолцу, Житорађи, Богошеву, Грамађу, Лепеници, Мазарићу, Прибоју, Врбову, Кознци, Лебету, Љутежу, Мањку, Мртвици, Репишту, Ружићу и Теговишту. Матични дечји вртић налази се у Владичином Хану, издвојена одељења су у Врбову, Грамађи, Житорађи, Кунову, Лепеници, Летовишту, Мањку, Мртвици, Полому, Прекодолцу, Стубалу, Сувој Морави и Џепу. Евидентан је проблем одржавања објеката и опреме, а у току 2004. године извршена је реконструкција зграда школа како у граду тако и у појединим сеоским срединама уз помоћ УНДП.
-------------------	--

Индикатор бр.14	ТЕМА: Индикатори услова живота и благостања ИНДИКАТОР: Дужина путева у km по km²
Дефиниција (е)	Индикатор показује густину путне мреже на одређеној територији. Рачуна се као дужина путева изражена у km по km ² површине територије општине. Индикатор се не мења често. Треба узимати податке за последњу расположиву годину.

Дужина путева по km ²	Дужина путева (km)	Површина (km ²)	Дужина путева по km ² (km/km ²)
Република Србија	43258	88407	0.49
Општина Владичин Хан	394	366	1.08

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије Просторни План Општине Владичин Хан
---------------	---

Коментари:

Наведени подаци за општину Владичин Хан се односе на јавне путеве, од чега магистрални 37 км, регионални 83 км и локални 274 км. Регионални путеви су готово у целокупној дужини покривени асфалтом. Локални путеви представљају 70% укупне дужине путева. Укупна дужина локалних путева прекривених асфалтом тј. савременим коловозом је 41 км од укупно од укупно 274 км. Они повезују сеоска насеља са регионалним путевима. Углавном су направљени од земље и макадама, а само петина је пресвучена асфалтом. Током зиме, поједини локални путеви су често непроходни. Поређењем вредности на националном и локалном нивоу може се видети да дужина путева у км/км² за општину Владичин Хан већа за 55%. За Владичин Хан је од значаја и близина државних граничних прелаза са суседним државама (Прохор Пчињски према Македонији - 52 км и Стрезимировци према Бугарској – такође 52 км). Са осталом путном мрежом у Републици општина Владичин Хан је повезана железничком пругом Лесковац – Врање као и друмским саобраћајницама. На основу Просторног плана инфраструктурног коридора Ниш – граница БЈР Македоније, на територији општине Владичин Хан планира се траса ауто пута Е-75, која је наставак постојећег ауто пута Београд – Ниш (“Програм за просторни план општине Владичин Хан – територија општине Владичин Хан”). Коридор аутопута Е-75 (М-1) дужине око 150,2 км започиње на његовом укрштању са коридором аутопута Е-80 (М-113) испред града Ниша, у близини насеља Трупале, а завршава се на граници са Републиком Македонијом. Окосницу друмских веза чине:

- део магистралног пута М-1 (Ниш – Владичин Хан - Скопље) који пролази кроз територију општине правцем север - југ;
- део магистралног пута М-1.13 (Владичин Хан – Сурдулица – Стрезимировци) који почиње у Владичин Хану и води до државне границе са Бугарском;
- регионални пут Р-214 (Враново-Мала Крсна-Осипаоница-Велика Плана-Марковац-Лапово-Јагодина-Ћуприја-Параћин-Појате-Алексинач-Ниш-Лесковац-Грделица-Предејане-Владичин Хан-Врање-Бујановав-граница са Македонијом) који кроз град пролази као главна градска саобраћајница;
- регионални пут Р-124 (Драговље-Ступница-Манојловац-Лесковац-Стројковце-Вучје-Брестово-Владичин Хан-Сурдулица-Стрезимировце-граница са угарском);
- регионални пут Р-124а (Стројковце-Мирошевце-Границе-Големо Село-Власе-Градња-Јовац-Лепеница-Грамађа-Сурдулица);
- регионални пут Р-124б (одваја се од пута 124а код Житорађе и даље иде трасом Дикава-Лесковац-Бара-Мачкатица;

Мрежа локалних путева:

- Л-1: Владичин Хан-Полом-Декутинце-Грамађе-Врцела-Врбово;
- Л-2: Грамађе-Јелашница;
- Л-3: Врбово-Стубал-регионални пут Владичин Хан-Врање;
- Л-4: Врбово-Богошево;
- Л-5: Стубал-Јовац-Белишево-Жути камен;
- Л-6: Јовац-Белановца;
- Л-7: Прибој-Островица;
- Л-8: Белишево-Равна Река;
- Л-9: Белишево-Равна Река-основна школа;
- Л-10: Лепеница-Бачвиште-Јовац;
- Л-11: Лепеница-Кацапун-до Манастира;
- Л-12: Лепеница-Сува Морава-Куново-Брестовска Вратница;
- Л-13: Брестово-Јагњилово-Кукавица;
- Л-14: Брестово-Јагњилово-Срнећи Дол-Солачка Сена-Урманица;
- Л-15: Репинце-Куново-махала Стојковци;
- Л-16: Јагњило-Костомлатица;
- Л-17: Владичин Хан-Репинце-Доње Јабуково-Кукавица;
- Л-18: Владичин Хан-Калиманце-Доње Јабуково-Горње Јабуково;

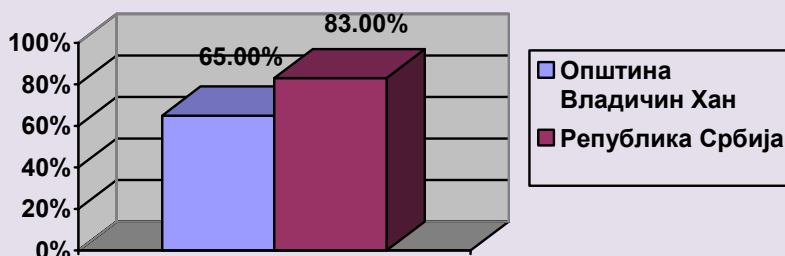
- Л-19: Владичин Хан-Прекодолце-Биновце;
- Л-20: Владичин Хан-Калиманце-Балиновце-Горње Јабуково-Кукавица;
- Л-21: Балиновце- Летовиште- Рдово-Кукавица;
- Л-22: Летовиште-Зебнице;
- Л-23: Летовиште-Јастребац;
- Л-24: Јастребац-Урвич-Јастребац;
- Л-25: Теговиште-Цвеће;
- Л-26: Нови Мртвички мост-Мртвица;
- Л-27: Репиште-Нови Мртвички мост;
- Л-28: пут за Кржнице;
- Л-29: Манајле-Кржнице;
- Л-30: Кржнице-Ружић;
- Л-31: Момин Камен-Манајле;
- Л-32: пут за Мањак;
- Л-33: Џеп-Љутеж-Лебет-рудник у Мачкатици;
- Л-34: Џеп-Гариње;
- Л-35: Џеп-Копитарце;
- Л-36: Ружић-Козница;
- Л-37: Дупњане-Ружић.

Железничка пруга која пролази кроз Владичин Хан је магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај.

Индикатор бр.15	ТЕМА: Квалитет живота ИНДИКАТОР: % домаћинства са сигурним приступом води за пиће
Дефиниција (е)	Показује укупан број домаћинства са сигурним приступом води – прикључени на водовод. Рачуна се као количник броја домаћинства прикључених на водоводну мрежу према укупном броју домаћинства x 100

Домаћинства са сигурним приступом води за пиће	Укупан број домаћинства	Број домаћинства прикључених на водовод	% домаћинства са сигурним приступом води за пиће
Република Србија	2521190	2101766	83%
Општина Владичин Хан	7672	4976	65%

Процент домаћинства са сигурним приступом води за пиће

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ 2. Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије 3. Просторни План Општине Владичин Хан
---------------	--

Коментари:	<p>Индикатор показује да је проценат домаћинстава са сигурним приступом води за пиће много већи на националном нивоу и то за 18%. Непостојање водоводне мреже је изразито присутно у руралним срединама, где се становништво врло често снабдева из алтернативних-природних изворишта, која нису контролисана, што представља опасност по њихово здравље. Из тог разлога унапређење постојеће и изградња нове инфраструктуре се и јавља као један од основних локалних стратешких развојних циљева. Водоснабдевање Општине Владичин Хан, као и 11 суседних сеоских насеља, и одржавање водоводне мреже врши ЈКП "Водовод". Водоснабдевање градског водовода врши се из Власинског језера тако да је квалитет воде задовољавајући. Међутим треба напоменути да се вода која се користи за снабдевање града користи и за покретање Хидроцентрале "Врла IV" те у периоду ремонта хидроцентрале у трајању од месец дана град остаје без воде. У том случају користе се алтернативни бунари на Јужној Морави чији капацитети не задовољавају потребе града. Остала насељена места (39) снабдевају се водом преко изграђених сеоских водовода односно каптираних извора. Стање водоводне мреже је лоше јер је доста стара (30 година), дотрајала и већина водоводне мреже је изграђена од АЦЦ цеви које се више не производе а и канцерогене су.</p>
-------------------	--

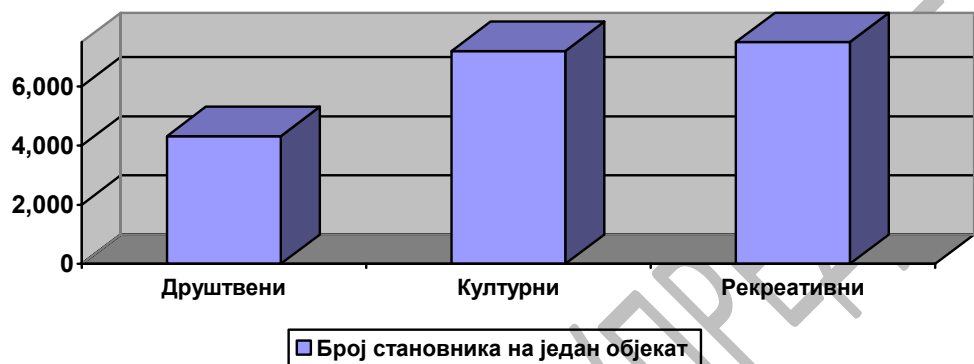
ИНФРАСТРУКТУРА (2011)		Дужина путева, 2011. (у km)
Дужина путева (у km)	394	
Дужина водоводне мреже (у km)	60	
Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу	5,074	
Дужина канализационе мреже (у km)	40	
Број домаћинстава прикључених на канализациону мрежу	2,500	
Територија под шумом (у ha)	19,050	
Пропорција територије под шумом (у %)	52	
Изграђени станови (на 1 000 становника)	1	
Телефонске линије (на 100 становника)	26	

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. РЗС — Саобраћај и телекомуникације 2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/
---------------	---

Индикатор бр.16	<p>ТЕМА: Квалитет живота ИНДИКАТОР: Број становника на један објекат друштвених, културних, рекреативних активности</p>
Дефиниција (е)	<p>Исказује се као три показатеља и то као број становника на један објекат друштвених, културних, рекреативних активности.</p> <p>Израчунава се као количник укупног броја становника према објектима друштвених; затим према објектима културних и објектима рекреативних активности.</p> <p>Број објеката према свакој категорији се одређује као: Број друштвених објеката – домова културе и сл. објеката; Број културних објеката (биоскопа, позоришта, изложбених сала, и сл.); Број рекреативних објеката (стадиона, дворана, терена пливалишта, и сл.).</p> <p>Индикатор треба упоређивати са сличним јединицама или као репер за поређење користити регионални, национални или међународни ниво. Реперна једница упућује и даје могућност оцене нивоа развијености.</p>

Број становника на један објекат друштвених, културних и рекреативних активности						
Укупан број становника	Бр. друш. објеката	Број становника на 1 друштв. објекат	Бр. култ. објеката	Број становника на 1 културни објекат	Бр. рекреат. објеката	Број становника на 1 рекреат. објекат
21609	5	4321.8	3	7203	2	10804.5

Број становника на један објекат друштвених, културних и рекреативних активности

Извор:

1. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. <http://devinfo.stat.gov.rs/>
2. Општине и региони у Републици Србији, 2011. Републички завод за статистику Србије
3. Просторни План Општине Владичин Хан

Коментари:

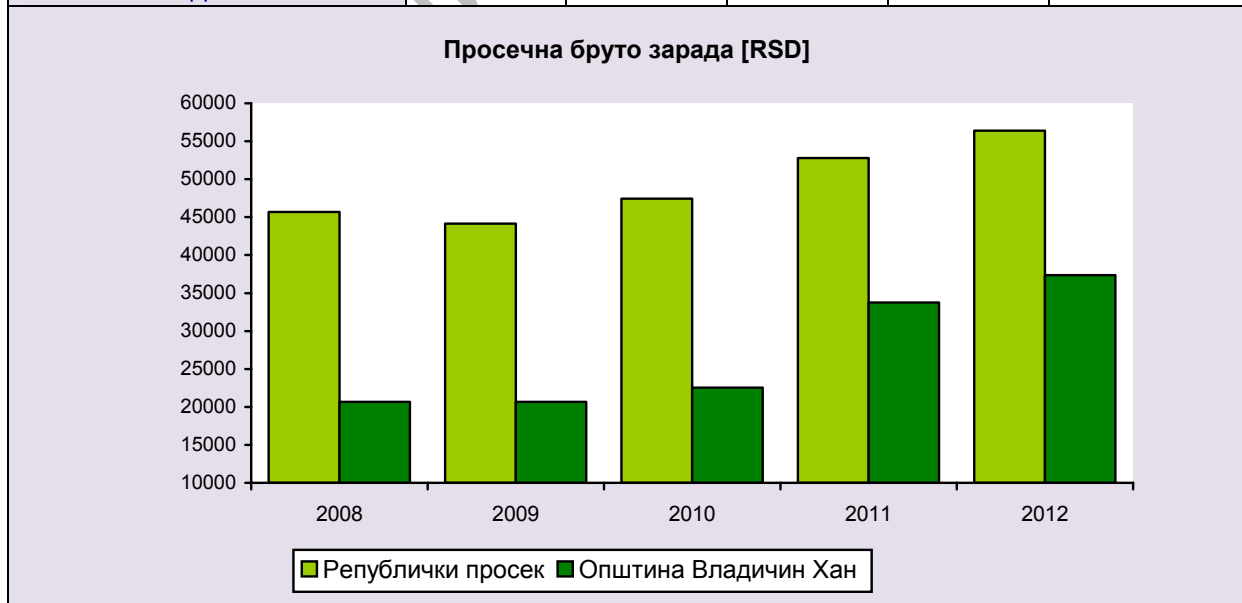
1. **Установе културе:** Насеље Владичин Хан представља административни, привредни, образовни, здравствени, трговински и културни центар општине. Осим централних комерцијалних садржаја у ужем градском центру, концентрисани су јавни садржаји (две основне школе, гимназија, техничка школа, два обданишта, дом здравља, дом културе и спортски центар).Објекат Дома културе се налази на парцели површине 2.400m², на самом прилазу Спортском центру „Куњак“. Постојећи садржаји Дома културе су вишенаменска сала са 345 седишта, изложбена галерија и улазни хол. Установе културе у Владичином Хану настају почетком XX века када је оформљена и прва читаоница. Данас, носилац културних дешавања у Владичином Хану је свакако Установа Центар културе Владичин Хан и Установа Библиотека "Вук Караџић" Владичин Хан. Основна делатност Центра културе је културно уметничка, која у основи подразумева уметничко стваралаштво и сценску уметност. Центар културе је тренутно смештен у свом објекту који поред осталог има и биоскопско – позоришну салу са уграђеном савременом опремом за приказивање филмова, изложбени простор и простор за дискотеку. Међутим присутни су проблеми везани за материјално – техничку опремљеност објекта која тренутно није на потребном нивоу. Библиотека "Вук Караџић" у свом фонду има преко 20.000 наслова и укупно 233 читаоца, од чега у селу Стубал, где се налази издвојено одељење, 71. Проблеми везани за ову установу су свакако ти што не поседује адекватан смештајни простор са читаоницом. У Владичином Хану од 1983. године у континуитету ради Културно уметничко друштво "Бранислав Нушић" које негује обичаје и традиције не само овога краја већ и целе Србије. Тренутно броји 272 чланова а освајало је награде за најбољу кореографију, најбоље изведену кореографију

и успешан истраживачки рад, како у земљи тако и на фестивалима у Француској, Немачкој, Шпанији, Италији, Бугарској, Румунији и Грчкој. Владичин Хан разним културним манифестацијама обележава све значајније датуме и празнике, а слава Владичиног Хана је Видовдан – 28. јун.

2. Спортски објекти: Спортски центар КУЊАК лоциран је дуж коридора 10 на површини од 5 хектара. Његов просторно физички склоп обухвата градски стадион, олимпијски базен 25x50 са великим тобоганом и смештајним капацитетима, дечји базен са малим тобоганом, терен за кошарку, рукомет одбојку, мали фудбал, тенис, голф игралиште са 12 тачака, трим стаза поред Јужне Мораве дужине 1.200 метара, простор за организацију рекреативних активности предшколске деце и уређени паркинг за 200 возила. Спортска дворана у свом саставу има и теретану као и простор предвиђен за куглану али која није довршена. Проблем је и у доста пропалом поду, тако да је неопходна хитна реконструкција. На територији Општине Владичин Хан активни су следећи спортски клубови: Фудбалски клуб "Морава" са седиштем на Спортском центру "Куњаk" и градском стадиону који су у склопу и који има капацитет од 8.000 места, који броји 110 чланова. Кошаркашки клуб "Морава" са седиштем у Спортској хали у Владичином Хану, који броји 70 чланова. Рукометни клуб "Морава" са седиштем у Спортској хали у Владичином Хану, који броји 35 чланова. Женски рукометни клуб "Морава" са седиштем у Спортској хали у Владичином Хану, који броји 35 чланица. Одбојкашки клуб "Морава" са седиштем у Спортској хали у Владичином Хану, који броји 30 чланова. Клуб дизача тегова "Морава" са седиштем у Спортској хали у Владичином Хану, који броји 15 чланова. Кик бокс клуб "Морава" са седиштем у Спортској хали у Владичином Хану, који броји 15 чланова.

Индикатор бр. 17	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Просечна бруто зарада
Дефиниција (е)	На основу члана 105 Закона о раду, просечна зарада запосленог лица обухвата зараду добијену за рад у редовно радно време, повишицу и друге приходе (осим надокнаде за путне трошкове и време утрошено на путовање у земљи и иностранству, пензијско осигурање, солидарну помоћ, јубиларне премије и помоћ у случају смрти запосленог или члана породице запосленог). Просечна зарада запослених се рачуна када се укупан збир месечних зарада подели са бројем запослених на основу евиденције о запосленима.

Просечна бруто зарада	2008	2009	2010	2011	2012
Република Србија	45674	44147	47450	52767	56388
Општина Владичин Хан	20666	20680	22532	33759	37348

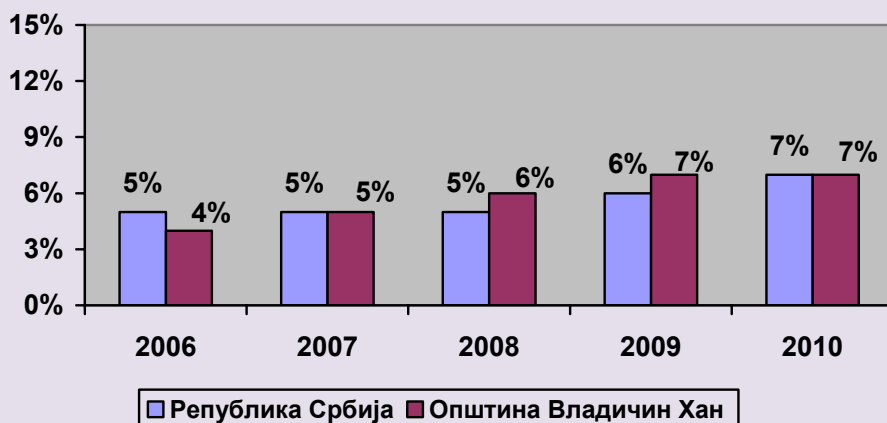
Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Општински годишњаци 2007-2011.г. Републички завод за статистику-база података о бруто зарадама по окрузима и општинама 2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ 3. Акциони план запошљавања општине Владичин Хан за 2011. 4. Зараде по запосленом у Републици Србији по општинама и градовима 2008, 2009, 2010, 2011 и јануар -септембар 2012.
Коментари:	<p>Просечна бруто зарада у општини Владичин Хан ј је знатно (за 46%) испод републичког просека. Та разлика је нарочито изражена током 2008.године (55%) и 2009.године (53%). Висина зарада у директној је вези са економским кретањима у општини Тенденција сталног пораста броја незапослених лица као производ приватизације и реструктурирања привредних субјеката значајно утиче на висину остварених зарада.Процес приватизације предузећа је спор, док су приватни предузетници за сада највише окренути трговини и угоститељству. Сеоско становништво ослоњено на примарну пољопривредну производњу без прераде и финализације производа у оквиру својих домаћинстава.</p>

Општина Владичин Хан економија (2011)		Број запослених и регистрованих незапослених, према полу, 2011.									
Број запослених	2,877	<table border="1"> <caption>Број запослених и регистрованих незапослених, према полу, 2011.</caption> <thead> <tr> <th>Пол</th> <th>Регистровани незапослени</th> <th>Запослени</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Жене</td> <td>2 365</td> <td>1 253</td> </tr> <tr> <td>Мушкарци</td> <td>2 062</td> <td>1 624</td> </tr> </tbody> </table>	Пол	Регистровани незапослени	Запослени	Жене	2 365	1 253	Мушкарци	2 062	1 624
Пол	Регистровани незапослени		Запослени								
Жене	2 365		1 253								
Мушкарци	2 062		1 624								
Запослени у односу на број становника(у %)	13.3										
Број регистрованих незапослених	4,427										
Регистровани незапослени на 1 000 становника	206										
Извор: Извор: РЗС — Статистика запослености и зарада, НСЗ — Национална служба за запошљавање Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/											

Индикатор бр. 18	ТЕМА: Квалитет живота
	ИНДИКАТОР: Учешће корисника социјалне заштите у укупном становништву (%)
Дефиниција (е)	<p>Број корисника социјалне заштите у односу на укупан број становника. Израчунава се као количник ове две категорије x 100.</p> <p>Индикатор се мења често. Треба узимати податке за последњу расположиву годину и евентуално пратити динамику по годинама.</p> <p>Индикатор треба упоређивати са сличним јединицама или као репер за поређење користити регионални, национални или међународни ниво. Реперна јединца упућује и даје могућност оцене нивоа развијености.</p>

Учешће корисника социјалне заштите у укупном становништву		2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	Ук.бр.становника	7411569	7381579	7350222	7320807	7291436
	Бр.корисника социјалне помоћи	335746	364750	400388	417335	490060
	% учешћа	5%	5%	5%	6%	7%
Општина Владичин Хан	Ук.бр.становника	22872	22639	22380	22117	21868
	Бр.корисника социјалне помоћи	889	1069	1236	1483	1431
	% учешћа	4%	5%	6%	7%	7%

Учешће корисника социјалне заштите у укупном становништву

Извор:

1. Општински годишњаци 2006-2010.г.
2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. <http://devinfo.stat.gov.rs/>
3. Акциони план запошљавања општине Владичин Хан за 2011.

Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06

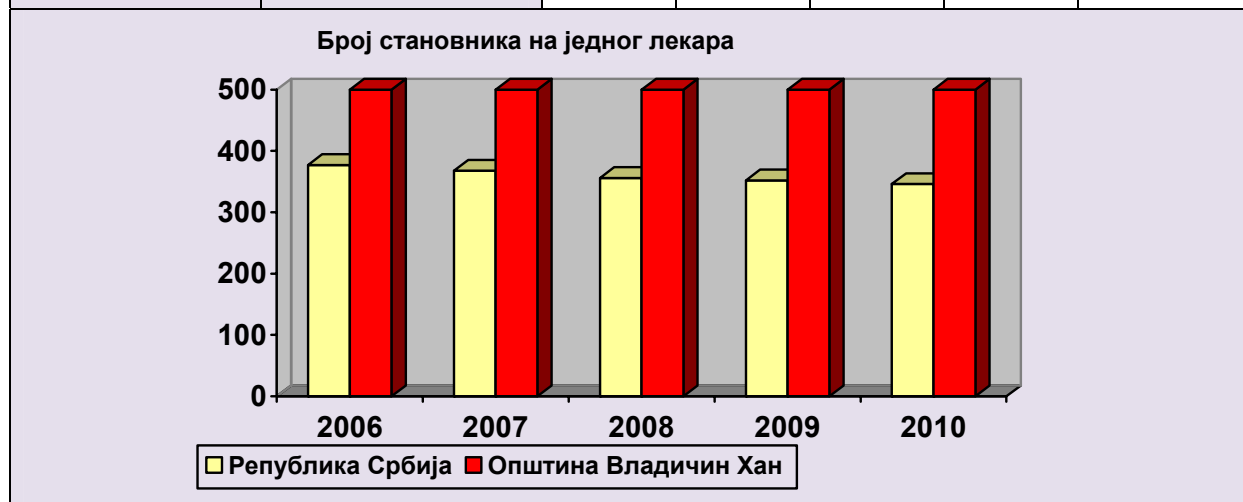
Коментари:

Процент становника који користе социјалну помоћ на подручју општине је на нивоу републичког просека. Подаци добијени из националних званичних статистичких извора показују тренд повећања броја корисника социјалне заштите, што највећим делом јесте последица промене начина евидентирања и категоризације лица која остварују право на социјалну помоћ. Разлог такође лежи и у повећању незапослености, паду привредне активности. Код групације одраслих доминирају корисници материјалног обезбеђења и корисници додатка за помоћ и негу другог лица као и корисници увећаног додатка за помоћ и негу другог лица код којих је утврђено телесно оштећење 100%. Код корисника материјалног обезбеђења уочава се тренд пораста у броју корисника по годинама. Носилац активности је Центар за социјални рад који има 9 запослених.

Општина Владичин Хан социјална заштита (2011)		Број корисника новчане социјалне помоћи, 2010—2011.							
Број корисника новчане социјалне помоћи	233	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Година</th> <th>Број корисника</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2010</td> <td>161</td> </tr> <tr> <td>2011</td> <td>233</td> </tr> </tbody> </table>		Година	Број корисника	2010	161	2011	233
Година	Број корисника								
2010	161								
2011	233								
Удео корисника новчане социјалне помоћи у популацији општине (у %)	1.1								
Број корисника дечијег додатка (0—17 година)	1,703								
Удео корисника дечијег додатка у популацији деце у општини (у %)	43.8								
Број корисника увећаног дечијег додатка (0—17 година)	143								
Удео корисника увећаног дечијег додатка у популацији деце у општини (у %)	3.7								
Број корисника основног додатка за негу и помоћ	59								
Број корисника увећаног додатка за негу и помоћ	125								
Удео корисника увећаног додатка за негу и помоћ у популацији општине (у %)	0.6								
Извор: Министарство рада, запошљавања и социјалне политике									

Индикатор бр.19	ТЕМА: Квалитет живота ИНДИКАТОР: Број становника на једног лекара
Дефиниција (е)	Индикатор указује на квалитет здравственог осигурања у општини. Израчунава се као количник укупног броја становника и укупног броја лекара у општини x 100. Индикатор се не мења често. Треба узимати податке за дужи временски период ради адекватнијег поређења. Индикатор треба упоређивати са сличним јединицама или као репер за поређење користити регионални, национални или међународни ниво. Реперна јединца упућује и даје могућност оцене нивоа развијености.

Број становника на једног лекара		2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	Ук.бр.становника	7411569	7381579	7350222	7320807	7291436
	Укупан бр.лекара	19644	20066	20668	20825	21103
	Бр.становника на једног лекара	377	368	356	352	346
Општина Владичин Хан	Ук.бр.становника	22872	22639	22380	22117	21868
	Укупан бр.лекара	34	34	33	34	34
	Бр.становника на једног лекара	673	666	678	651	643

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Општински годишњази 2006-2010.г. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06
---------------	---

Коментари:

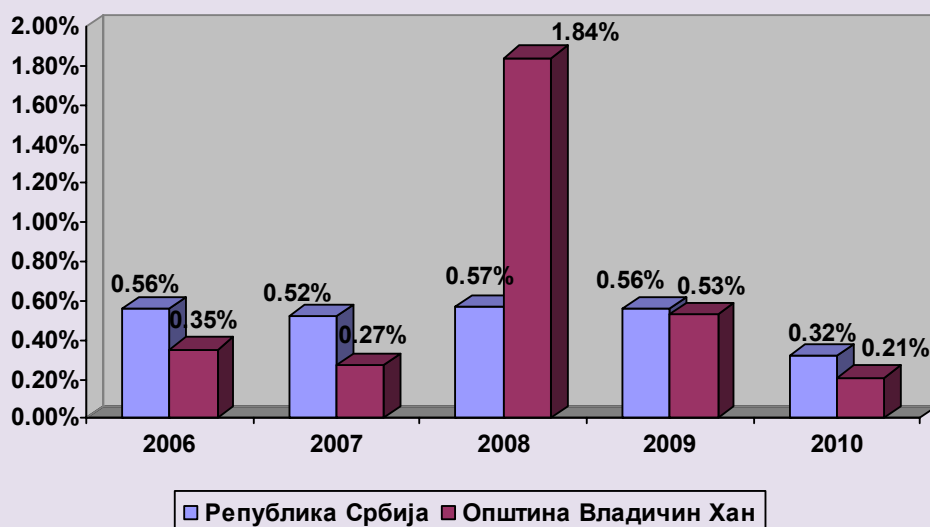
Поређењем података о броју становника на једног лекара, на републичком и локалном нивоу утврђује се повољнији однос броја становника и броја лекара на локалном нивоу. У Владичином Хану је још пре Другог светског рата радио срески лекар, који је обављао приватну праксу у среској амбуланти. Данас рад на здравственој превентиви, заштити и уопште ширењу здравствене културе обавља Дом здравља Владичин Хан (167 радника). Међутим постоји проблем застарелости опреме и немогућности набавке нове због недостатка финансијских средстава. Здравствене станице се налазе у селима Џеп и Стубал.

ОПШТИНА ВЛАДИЧИН ХАН ЗДРАВСТВО (2011)	
Број лекара	34
Број лекара на 1 000 становника	1.6
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита деце	2.8
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита школске деце и омладине	1.0
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита одраслог становништва	0.6
Број стоматолога на 1 000 становника — стоматолошка заштита деце, школске деце и омладине	0.4
Број лекара на 1 000 становника — здравствена заштита жена	0.22
Обухват жена у току првог триместра трудноће савременом здравственом заштитом (у %)	98.9
Обухват трудница патронажним посетама (број)	1.2
Број оболелих од туберкулозе	5
Инциденција туберкулозе (на 100 000 становника)	23
Процент деце која су вакцинисана против дифтерије, тетануса и великог кашља у првој години живота	91.5
Процент деце која су вакцинисана против малих богиња у првих 18 месеци живота	90.9
Расходи за здравствену заштиту корисника буџетских средстава (у хиљадама динара)	140,635
Расходи за здравствену заштиту корисника буџетских средстава по становнику (у динарима)	6,431

Индикатор бр. 20	ТЕМА: Квалитет живота ИНДИКАТОР: Учешће правоснажно осуђених лица према месту извршења кривичног дела у укупном становништву
Дефиниција (е)	Индикатор квалитета живота и безбедности. Рачуна се као учешће, количник правоснажно осуђених лица према месту извршења кривичног дела и укупног броја становника x 100. Индикатор се мења често. Треба узимати податке за последњу расположиву годину и евентуално пратити динамику по годинама. Индикатор треба упоређивати са сличним јединицама или као репер за поређење користити регионални, национални или међународни ниво. Реперна јединица упућује и даје могућност оцене нивоа развијености

Учешће правоснажно осуђених лица према месту извршења кривичног дела у укупном становништву		2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	Ук.бр.становника	7411569	7381579	7350222	7320807	7291436
	Бр.осуђених лица	41422	38694	42138	40880	23321
	Учешће осуђених лица	0.56%	0.52%	0.57%	0.56%	0.32%
Општина Владичин Хан	Ук.бр.становника	22872	22639	22380	22117	21868
	Бр.осуђених лица	80	60	411	117	47
	Учешће осуђених лица	0.35%	0.27%	1.84%	0.53%	0.21%

Учешће правоснажно осуђених лица према месту извршења кривичног дела у укупном становништву

Извор:	1. Општински годишњази 2006-2010.г. 2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06
Коментари:	Учешће осуђених лица у општини Владичин Хан је у 2009. години био приближан њиховом учешћу на нивоу Републике. У 2006, 2007 и 2010 .години је ово учешће је било значајно мање. У 2009.години учешће осуђиваних лица у општини је три пута веће од учешћа на нивоу Србије.

Индикатор бр. 21	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Економски агрегат - Степен развијености општине
Дефиниција (е)	Бруто национални доходак ("Gross National Income-GNI") за разлику од домаћег производа који представља меру производње, представља меру доходака. Једнак је бруто домаћем производу умањеном за примарни доходак који резидентне јединице плаћају нерезидентним јединицама и увећаном за примарни доходак који резидентне јединице примају од сектора иностранства. Када се од бруто националног доходака у тржишним ценама одузме потрошња основних средстава (амортизација), добија се Нето национални доходак ("Net national Income-NNI"). Као концепт доходака значајније је да се прикаже у нето изразу тј. после одузимања потрошње основних средстава (амортизације). "NNI" по глави становника = Укупан "NNI" / број становника у посматраној години

Извор:	Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2011.г. "Сл. гласник РС", бр. 69/2011
Коментари:	Разврставање региона и јединица локалне самоуправе извршено је на основу вредности бруто-домаћег производа по глави становника у региону у односу на републички просек, за референтни период. Недовољно развијени региони су региони у којима је вредност бруто-домаћег производа испод вредности републичког просека. Према степену развијености јединица локалних самоуправа Општина Владичин Хан припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа (девастирана подручја) чији је степен развијености испод 60 % републичког просека.

Индикатор бр.22	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Структура националног доходака по делатностима
Дефиниција (е)	Удео националног доходака приказује део националног доходака који ствара одређени сектор. Удео пољопривреде у % = Укупан NNI пољопривреде/Укупан NNI x 100 Удео рибарства у % = Укупан NNI од рибарства / Укупан NNI x 100 Удео рударства у % = Укупан NNI од рударства / Укупан NNI x 100 Удео...сектора % = Укупан NNI од осталих сектора/Укупан NNI x 100

Структура националног доходака по делатностима		2005.
Удео пољопривреде, лова, шумарства и водопривреде у националном доходу	%	24
Удео хотела и ресторана у националном доходу	%	1
Удео трговине на велико и мало у националном доходу	%	18
Удео прерађивачке индустрије у националном доходу	%	34
Удео грађевинарства у националном доходу	%	7
Удео других сектора у националном доходу	%	16

Извор:	1. Општински годишњази 2005.г. 2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/
Коментари:	Подаци о националном доходу по делатностима били су доступни само за 2005.г. За остале године такви подаци за ниво општине нису доступни. Ови подаци показују да удео пољопривреде и прерађивачке индустрије у локалној економији знатно већи од удела прерађивачке индустрије у националној економији, док су остали сектори на приближном нивоу са националном економијом изузев трговине на велико и мало која чини знатно већи део у локалној економији.

Индикатор бр.23	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Локацијски коефицијент запошљавања
Дефиниција (е)	<p>Локацијски коефицијент (LQ) је индекс којим се врши поређење удела неке активности дате области са уделом основне активности или удружених активности дате области. За израчунавање било којег локацијског квотијента примењује се следећа формула.</p> $LQ = \frac{((\text{укупна стопа запослености у сектору у општини}) / (\text{укупна стопа запослености у држави}))}{(\text{укупна стопа запослености у региону})}$ <p>У датумформули врши се поређење регионалне економије (често је то округ) са националном економијом. Локацијски коефицијент се, такође, може користити за поређење округа са државом</p> <p>Локацијски коеф = $\frac{\text{Запосленост у региону у датум индустрији И за датум годину Т}}{\text{Запосленост на националном нивоу у датум индустрији И за датум годину Т}}$</p> <p>Укупна запосленост у региону за датум годину Т</p> <p>Укупна запосленост на националном нивоу за датум годину Т</p> <p>Описати тренд за последњих 5 - 6 година. Израчунајте и повезане индикаторе – LQ за додатну вредност и за извозну оријентисаност.</p> <p>Нека збирни LQ представља збир једне трећине три појединачна локацијска коефицијента. Објасните разлике у односу на национални просек (сектори чији је LQ знатно изнад 1 и знатно испод 1). Идентификујте кључне секторе локалне економије. Упоредите резултате са националним просеком и са резултатима конкурената.</p>

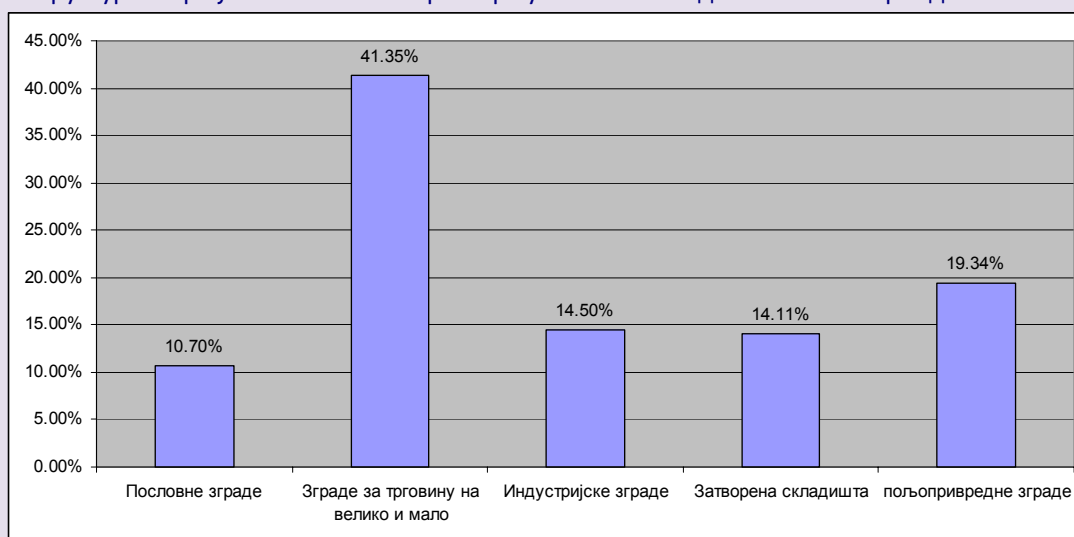
Локацијски коефицијент запошљавања		2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Пољопривреда	Република Србија	0.040	0.038	0.034	0.032	0.031
	Општина Владичин Хан	0.039	0.040	0.051	0.067	0.056
	LQ	0.978	1.059	1.498	2.064	1.807
Грађевинарство	Република Србија	0.058	0.058	0.058	0.057	0.053
	Општина Владичин Хан	0.048	0.046	0.037	0.037	0.034
	LQ	0.825	0.796	0.633	0.656	0.647
Послови са некретнинама, изнајмљивање	Република Србија	0.046	0.047	0.052	0.057	0.062
	Општина Владичин Хан	0.002	0.003	0.002	0.005	0.006
	LQ	0.047	0.056	0.046	0.095	0.096
Прерађивачка индустрија	Република Србија	0.286	0.274	0.259	0.243	0.230
	Општина Владичин Хан	0.495	0.471	0.476	0.381	0.370
	LQ	1.730	1.723	1.836	1.568	1.608
Трговина на велико и мало, оправка	Република Србија	0.134	0.137	0.140	0.138	0.139
	Општина Владичин Хан	0.091	0.089	0.078	0.086	0.094
	LQ	0.675	0.653	0.556	0.623	0.672
Саобраћај, складиштење и везе	Република Србија	0.075	0.076	0.076	0.076	0.077
	Општина Владичин Хан	0.053	0.060	0.064	0.071	0.105
	LQ	0.712	0.789	0.842	0.924	1.363

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> Општински годишњази 2006-2010.г. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ <p>Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06</p>
Коментари:	<p>На нивоу општине Владичин Хан највећи локацијски коефицијент запошљавања је био у следећим секторима – делатностима:</p> <ol style="list-style-type: none"> Прерађивачка индустрија Пољопривреда, шумарство и водопривреда <p>Доминантан коефицијент запошљавања се на нивоу Општине бележи у прерађивачкој индустрији. Он је између 2006. и 2010.године имао просечну вредности 1.693. Друга делатност у којој општина бележи значајан локацијски коефицијент запошљавања је Пољопривреда, шумарство и водопривреда. Његова просечна вредности за наведени период износи 1.4812.</p>

Индикатор бр.24	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Површина пословног простора на 1000 становника изграђена претходне године
Дефиниција (е)	Индикатор се мери бројем m ² завршеног пословног простора на 1000 становника. Површина пословног простора на 1000 становника (m ² /1000 ст.) = Укупан број m ² завршеног пословног простора / 1000 становника. Описати тренд за последњих 4 - 6 година. Упоредите своје податке са националним просеком и конкурентима. Објасните разлике у односу на национални просек. Дајте податке и за повезане индикаторе. Опишите најважније инвеститоре (власт, пословна заједница, приватни сектор).

Површина пословног простора на 1000 становника	2005	2006	2007	2008
РЕПУБЛИКА СРБИЈА (m ² /1000 ст.)	89.93	97.59	121.65	179.06
Владичин Хан (m ² /1000 ст.)	26.04	24.00	104.29	64.43

Структура изграђеног пословног простора у општини Владичин Хан за период 2005-2008

Извор:	1. База података - Завршене зграде. Републички завод за статистику 2. Општински годишњаци 2005-2008.г. Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06
Коментари:	Евидентан је тренд пораста површина пословног простора на 1000 становника, посебно у 2007 и 2008 години у општини Владичин Хан. Међутим у односу на републички просек он изразито мањи. Најмање вредности (чак 4 пута) забележене су 2006.г. У структури (41.35%) доминирају објекти намењени за трговину на велико и мало.

Индикатор бр. 25	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Обим унутрашњих СДИ по глави становника
Дефиниција (е)	Стране директне инвестиције (СДИ) се дефинишу као компаније пореклом из једне државе које праве физичке инвестиције у изградњу фабрика у другој држави. Ова дефиниција се може проширити како би обухватила и инвестиције учињене за преузимање дугорочних интереса у предузећима која своје операције спроводе ван економије из које потиче инвеститор. СДИ однос чине предузеће родитељ и страна подружница који заједно чине мултинационалну корпорацију. Како би се квалификовале за СДИ, инвестиција мора да омогући предузећу родитељу контролу над својом страном подружницом. ММФ, у овом случају, под контролом подразумева власништво над 10% или више обичних деоница или право гласа у неком повезаном предузећу или еквивалент томе у неком предузећу које није део корпорације; мање власничке деонице су познате као портфолио инвестиције. Описати тренд за последњих 6 година. Упоредите своје податке са националним просеком и конкурентима. Израчунајте и повезане индикаторе. Идентификујте најважније инвеститоре – држава, привредна грана, преузимање/удруживање капитала/"Greenfield investicije".

Обим унутрашњих СДИ по глави становника у 000 РСД	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	45.98	65.34	77.12	62.22	58.34
Општина Владичин Хан	1.01	1.65	1.44	0.52	1.47

Извор:	<p>1. Општински годишњази 2006-2010.г.</p> <p>2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/</p> <p>Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06</p>
Коментари:	<p>Вредност остварених инвестиција по глави становника је била највиша у 2007.години. Након тога, у 2009.години је доживела нагли пад а од тада бележи благи раст, тако да 2010.године износи 1,467.44 динара по становнику општине. Међутим Вредност обима унутрашњих директних инвестиција на општинском значајно је нижи од републичког нивоа и може се сматрати занемарљивим. Овај индикатор сврстава општину Владичин Хан у ред најнеразвијенијих општина у Републици Србији. Стање у индустрији Владичиног Хана у последњих пет година се драстично изменило, већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Разлози за овакво стање су многобројни, почев од лоше економске политике на свим нивоима, затим неувођења иновација у производњи, превеликог броја запослених, непостојања повољних кредита, спорој приватизацији и спорим институционалним реформама. Занатство Општине Владичин Хан карактерише одумирање старих (традиционалних) заната, пре орјентација старих занатлија на савремене послове занатског карактера и појава савремених заната са прерастањем производног занатства у продукцију индустријског типа. Од старих заната у окружењу града до наших дана одржали су се црепуљарски занат и израда " оштрила за косу ", каменорезачки и ковачки. Савремене производно-технолошке промене условиле су трансформацију старих заната у савремене (опанчарски и обућарски, ковачки у браварски). Под утицајем модерног начина урбаног живота развили су се савремени занати (вулканизерски, аутомеханичарски, аутолимарски, електроинсталатерски).Пољопривреда је на подручју општине Владичин Хан одувек заузимала значајно место, поготово у сеоским насељима. Пољопривреда спада у традиционалне делатности и у периоду интензивног развоја Пољопривредног</p>

комбината "Делишес" била је веома значајна. Са престанком рада овог комбината, сарадња индивидуалних пољопривредних произвођача и њихова производња повезано са могућностима пласмана пољопривредних производа су деградирани. "Делишес" је у поступку приватизације и са његовим завршетком, очекује се да "Нектар" обезбеди могућности за наставак развоја пољопривреде посебно воћарства. Поседовну структуру карактерише највећа заступљеност газдинстава са малим поседима, између 1ха и 3ха коришћене површине. У последње време сточарска производња не само да стагнира већ је и у великом опадању. Посебно је карактеристичан драстичан пад оваца, са око 4.160 колико је било почетком 1980.-тих година на око 1.000 у 2004. години. Иако на транзитном путном правцу, коридору X, који јужноморавском долином спаја Западну и Средњу Европу и Србију са Јужном (Грчка, Турска), Владичин Хан не остварује значајније добити од туризма. Од свих општина Пчињског округа, Владичин Хан спада у оне са најмањим бројем остварених ноћења (испред Прешева и Босилеграда, али двадесетак пута мање од Врања и Бујановца, односно осам пута мање од Сурдулице). Смештајни капацитети заснивају се на хотелу у Владичином Хану (који је у лошем стању) и неколико мањих мотела у околини. Туристички потенцијал – природне и антропогене туристичке вредности и расположива рецепциона основа (смештајни капацитети, угоститељски објекти и сл.) укључујући ту и туристички значај саобраћајно - географског положаја Владичиног Хана омогућавају знатан развој и афирмацију туризма. Неоспорно је да расположиви услови погодују развоју транзитног, екскурзионог, ловног, излетничког, фестивалског и спортскорекреативног туризма и они су у садашњој фази само делимично искоришћени. Садашњи и потенцијални носиоци развоја туризма су: Туристичка организација Владичиног Хана, Спортскорекреативни центар "Куњак" са смештајним капацитетима од 30 лежаја у чијем саставу је и базен и терени за велики и мали фудбал, кошарку, одбојку, рукомет, тенис, мини голф, затим хотел "Турист" са 56 лежаја, мотел "Џеп" са 29 лежаја и мотел "Хан" са 34 лежаја, затим Планинарски дом на Кукавици као и градски приватни угоститељски објекти.

Индикатор бр.26	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Број регистрованих привредних субјеката на 1000 становника
Дефиниција (е)	Привредни субјекти су облици организовања дефинисани Законом о привредним друштвима (Службени гласник РС, бр. 125/2004), Законом о предузећима (Службени гласник СРЈ, бр. 29/96), Законом о задругама (Службени гласник СРЈ, бр. 41/96), Законом о банкама и другим финансијским организацијама (Службени гласник СРЈ, бр. 24/96), Законом о берзама, берзанском пословању и берзанским посредницима (Службени гласник СРЈ, бр. 90/94) и Законом о осигуравајућим друштвима (Службени гласник СРЈ, бр. 30/96). Описати тренд за последњих 6 - 10 година. Упоредите своје податке са националним просеком и конкурентима. Прикажити структуру запослености и структуру регистрованих привредних субјеката по секторима. Дајте податке о порезима које плаћају локална предузећа. Објасните разлике у односу на национални просек.

Број регистрованих привредних субјеката на 1.000 становника	2010		2011	
	Активна привредна друштва ¹⁷	Активни предузетници	Активна привредна друштва	Активни предузетници
Република Србија	15.08	30.26	14.66	30.57
Општина Владичин Хан	5.08	23.87	4.95	24.39

¹⁷ Активно привредно друштво је привредно друштво које није ни брисано, нити је у ликвидацији или стечају, односно привредно друштво које је у правном смислу функционално.

Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Агенција за привредне регистре - Регистар привредних субјеката 2. Општински годишњаци 2010-2011.г. 3. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ <p>Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06</p>
Коментари:	<p>Постоји негативан тренд броја предузећа/1000 становника за ниво поштине Владичин Хан. Број предузетника је у 2011 односу на 2010 смањен за 0.96%. Привреду општине Владичин Хан карактерише неразвијеност која се огледа у малом друштвеном производу, ниском стандарду, ниској запослености и веома малим инвестиционим активностима, на простору Општине, упркос постојећим потенцијалима. Значајни природни потенцијали општине Владичин Хан (пољопривредно земљиште, водни ресурси, шуме и шумска земљишта, повољна клима, хидрографска мрежа, пејзаж, орографија и др.) нису коришћени у мери у којој заслужују. Препознатљивост привреде општине Владичин Хан изван локалних оквира утемељена на прозводњи прехрамбених производа, грађевинског материјала и дрвном индустријом, папирне амбалаже и пластифицираних производа знатно је умањена током последњих година. Одрас је опште привредне ситуације у Србији чија су основна обележја још увек незавршени процеси реструктурирања предузећа на различитим нивоима (власничко, технолошко, кадровско, организационо и др.). То је додатно нагласило проблеме застареле програмске оријентације, неприлагођене структуре кадрова уз изражен проблем вишка запослених. Поред тога, недовољна заинтересованост и мотивисаност становништва уз неразвијеност тржишног система пословања и институционално-организационе подршке ефектуирало је тек иницијалним развојем предузетништва уз још увек недовољно квалитетним унапређењем услова живота, посебно у руралном подручју. Досадашњи развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду, који су примарна вредност овог краја, као и за развој привредних капацитета чија се производња заснивала на преради пољопривредних производа, дрвета и минералних сировина (камена), као и коришћењу мање квалификоване радне снаге и коришћењу предности положаја саме општине која се налази у јужном делу Србије, на равничарском терену Јужноморавске долине и благо заталасаном терену побрђа, односно планинским зонама које окружују долину Јужне Мораве, кроз коју пролазе најважнији друмски и железнички правци из Европе ка Грчкој, који повезују планско подручје са удаљенијим тржиштима. Због тога су највише били активирани и развијани програми из области прехрамбене, текстилне, металске, дуванске, дрвне индустрије, прераде грађевинских материјала и др. Предузећа су сконцентрисана у Владичином Хану и индустријској зони између Лепенице и Суве Мораве, као и у зони Прекодолце - Житорађа. Пољопривреда је доминантна делатност ванградског становништва, најразвијенији су ратарство, воћарство и сточарство, у првом реду, говедарство и свињарство, док су остале пољопривредне гране заступљене углавном за сопствене потребе.</p>

Индикатор бр. 27	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Нето број нових предузећа на 1000 предузећа
Дефиниција (е)	(Број новооснованих предузећа – Број угашених предузећа) подељен са укупним бројем предузећа (изражено у хиљадама). Описати тренд за последњих 6 - 10 година. Упоредите своје податке са националним просеком и конкурентима. Пратите тренд раста неактивних привредних субјеката. Објасните разлике у односу на национални просек.

Број предузећа	2010		2011	
	Активна привредна друштва ¹⁸	Активни предузетници	Активна привредна друштва	Активни предузетници
Република Србија	109961	220619	104394	217703
Општина Владичин Хан	111	522	107	527
Нето број нових предузећа на 1.000 предузећа (2011-2010)	Република Србија		-5%	-1%
	Општина Владичин Хан		-3.7%	0.9%

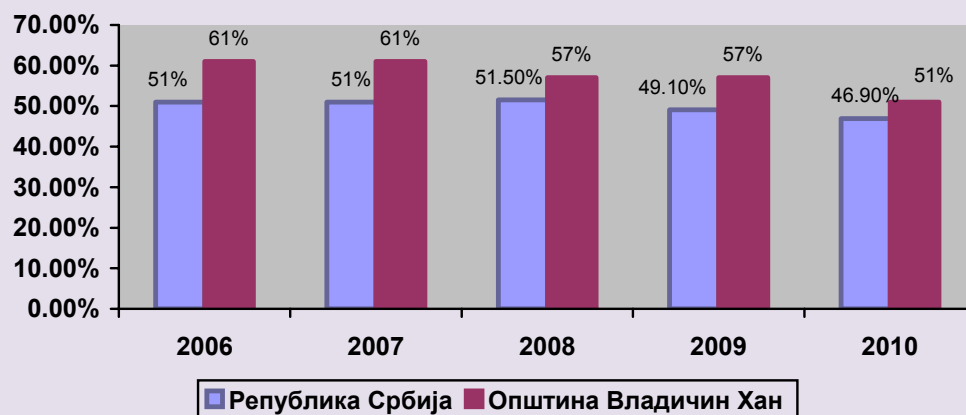
Извор:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Агенција за привредне регистре - Регистар привредних субјеката 2. Општински годишњаци 2010-2011.г. 3. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. http://devinfo.stat.gov.rs/ <p>Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06</p>
Коментари:	<p>У општини бележи се негативан тренд раста новооснованих привредних субјеката, односно већи број привредних субјеката се угаси него што се отвори нових. Тенденција пада броја привредних субјеката од -1.4% годишње у општини је ипак мања него у републици где она износи -3%. Охрабрујућ је пораст броја предузетника за 0.9%. У 2010.г у општини било је 111 привредних друштва и 522 предузетника. У 2011.г 107 привредна друштва и 527 предузетника.</p>

Индикатор бр. 28	<p>ТЕМА: Економски развој</p> <p>ИНДИКАТОР: Укупна активност, стопа запослености и незапослености</p>
Дефиниција (е)	<p>Стопа активности представља проценат активног становништва у укупном становништву од 15 година и више.</p> <p>Стопа запослености представља проценат запослених лица од укупног броја становништва од 15 и више година.</p> <p>Стопа незапослености представља проценат незапослених лица од укупног броја активног становништва.</p> <p>Активност. Пописом становништва, као и у другим значајним статистикама, становништво се дели на активно становништво, лица са сопственим приходом и издржавана лица.</p> <p>Активно становништво чине лица од 15 и више година која се баве својим занимањем, незапослена лица која су у потрази за запослењем и лица која привремено не обављају своје запослење јер су на паузи због служења војне обавезе (активна лица која се не баве својим занимањем). Занимање подразумева спровођење одређене делатности од које се живи.</p> <p>Категорија лица са сопственим примањима састоји се од лица која се не убрајају у категорију активног становништва, али имају редовне приходе за живот, као што су: пензије (старосне, инвалидске, породичне, итд.), приходи од некретнина (издавање објеката за становање, кућа, земљишта, пословних објеката, итд.), и други лични приходи (инвалиднина, социјална помоћ, алиментација, стипендије, итд.).</p> <p>Издржавана лица су сва лица без сопствених средстава за живот или са недовољним средствима за живот и издржавају их родитељи, супружници, рођаци или друге особе укључујући и правна лица.</p> <p>Опишите стопу активности, стопу запослености и незапослености у последњих 6 – 10 година. Упоредите своје податке са националним просеком и конкурентима. Опишите структуру незапослености.</p> <p>Објасните разлике у односу на национални просек</p>

¹⁸ Активно привредно друштво је привредно друштво које није ни брисано, нити је у ликвидацији или стечају, односно привредно друштво које је у правном смислу функционално.

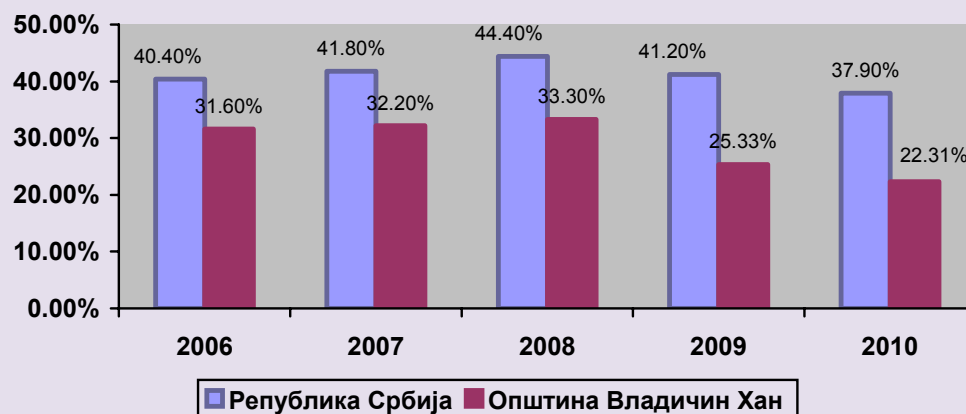
Стопа активности	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	51%	51%	51.5%	49.1%	46.9%
Општина Владичин Хан	61%	61%	57%	57%	51%

Стопа активности

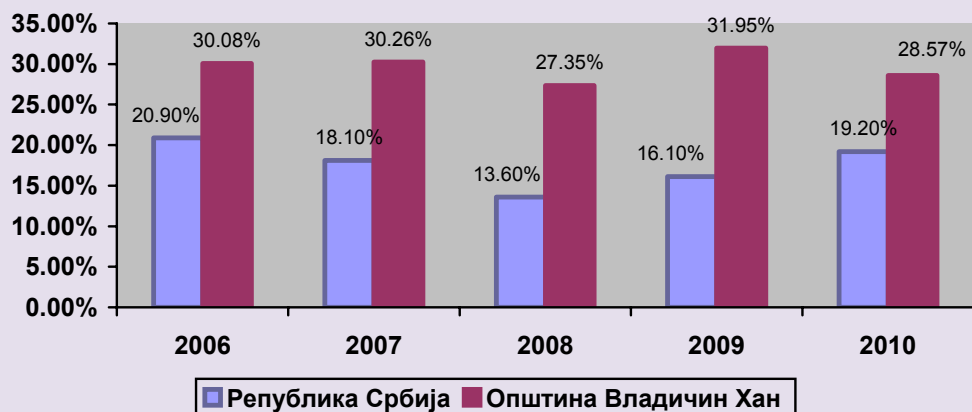
Стопа запослености	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	40.4%	41.8%	44.4%	41.2%	37.9%
Општина Владичин Хан	31.6%	32.2%	33.3%	25.33%	22.31%

Стопа запослености

Стопа незапослености	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Република Србија	20.9%	18.1%	13.6%	16.1%	19.2%
Општина Владичин Хан	30.08%	30.26%	27.35%	31.95%	28.57%

Стопа незапослености

Извор:

1. Општински годишњаџи 2006-2010.г.
2. Профил општине Владичин Хан, Октобар 2012. DevInfo 6.0 Srbija OnLine. <http://devinfo.stat.gov.rs/>
3. Просторни План Општине Владичин Хан
4. Акциони план запошљавања општине Владичин Хан за 2011.

Напомена: У питању је процењен број становника на дан 30.06

Коментари:

Евидентирана је растућа незапосленост широм земље која је погоршана падом глобалне економије. Просечна стопа незапослености у Србији за период 2006-2010 износи 17.58%. Највећи број општине са стопом незапослености изнад 25% налази се у јужној Србији (Јабланички и Пчињски округ). Просечна стопа незапослености у општини Владичин Хан за период 2006-2010 износи 29.64%. Овако висока стопа незапослености која је скоро 2 пута већа од укупне стопе незапослености у Србији драстично утиче на економско заостајање општине. Све ово указује на потребу преузимања хитних мера за стварање нових и очување постојећих радних места што није лако у изузетно конкурентном свету. Значајнија је чињеница да су млади (18-24 године старости) највише погођени и њихов ниво незапослености премашује 60%. Квалитет понуде радне снаге услед нижег степена образованости и ниских компетенција радно-способног становништва је на критичном нивоу. Учешће неквалификованих радника у незапослености округа је највеће у Пчињском округу (50,7%). Сиромаштво изазвано демографским и привредним падом, са растућим социјалним последицама и ниским животним стандардом становништва нарочито је распрострањено у руралним подручјима где су и највише стопе незапослености. Најугроженије је рурално становништво где је 23,3% сиромашних. Евидентирана је већа незапосленост жена у односу на мушкарце. Општинску привредну структуру карактерише доминантна заступљеност пољопривреде и техничко-технолошко и економско заостајање у односу на европско и светско тржиште, низак степен конкурентности, дисперзиван извозни асортиман уз претежно учешће сировина и производа нижег степена обраде, и скроман нето девизни ефекат. Према доступним подацима, просечна стопа запослености за период 2006-2010 у општини је износила 29%, што је 70.36% републичког просека.

Индикатор бр. 29	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Фискални капацитет општине – Остварење изворних прихода (фискалних облика) по глави становника
Дефиниција (е)	<p>Утврђивањем категорије изворних прихода, јединицама локалне самоуправе у Републици Србији омогућено је да, у зависности од своје финансијске снаге, односно фискалног капацитета којег поседују, могу самосталним увођењем пореских, али и остваривањем непореских облика јавних прихода, финансирати изворни делокруг јавних послова. Фискални капацитет представља способност да се употребом различитих инструмената пореске политике оствари одређен износ буџетских прихода неког јавно- правног ентитета. Фискални капацитет зависи од достигнутог степена материјалног богатства општине или града, односно од обима и структуре пореске основице на коју се може прописивати одређена пореска обавеза и остваривати јавни приходи. Већа снага фискалног капацитета ствара могућност за обезбеђење више средстава у буџету из кога се може финансирати стратешки развој општине или града. Његова снага пружа могућност и за улазак у процес задуживања, односно коришћења механизма додатног ☐ушприцавања☐ средстава којим ће се убрзати реализација планираних, али и завршетак започетих инвестиционих активности у заједници. По истом институционалним оквиром, фискални капацитет може представљати поуздан индикатор који ће указивати на достигнути степен и динамику пада/раста материјалног богатства општине или града у одређеном временском периоду.</p> <p>Опишите и анализирајте показатеље у последњих пет година.</p> <p>Препорука је да се користе остали корелациони индикатори. У том смислу, могу се описати и анализирати показатељи који су везани за кретање остварења:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прихода од пореза на имовину (на непокретности) по глави становника, - уступљених пореза по глави становника и - пореза на зараде по глави становника. <p>Поред тога, ове резултате можете компарирати са осталим општинама или градовима у Србији које имају сличне демографске и социо-економске карактеристике. Опишите (утврдите) разлике ,</p>

Фискални капацитет општине		2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
(1)	Укупно остварење фискалних облика изворних прихода	105.264.579,67	107.801.367,36	112.800.505,37	101.487.739,33	152.817.494,89
(2)	Број становника	22872	22639	22380	22117	21868
(3)	Приход по глави становника (1) / (2)	4.602,33	4.761,75	5.040,24	4.588,67	6.988,18

Извор:	Општинска управа Општине Владичин Хан-одељење за буџет, привреду, финансије и друштвене делатности
Коментари:	<ul style="list-style-type: none"> - 2006.године буџет општине износио је 177.822.582 динара. Учешће изворних прихода износио је 59,20 %. - У 2007.години буџет је износио 220.062.605, а изворни приходи су чинили 48,99 %. - У 2008.години буџет је износио 250.763.271 динара, а од тога су 47,67 % чинили изворни приходи. - У 2009.години буџет је износио 232.040.653, а учешће изворних прихода је било 44,47 %. - У 2010.години од буџета у износу од 341.248.305 РСД, 45,39 % су чинили изворни приходи.

ОПШТИНА ВЛАДИЧИН ХАН ЕКОНОМИЈА (2010/2011)		Учешће расхода по делатностима у укупним расходима корисника буџетских средстава, 2010. (у %)										
Приходи и примања буџета локалне самоуправе (у хиљадама динара) -2010	340,055	<table border="1"> <caption>Учешће расхода по делатностима у укупним расходима корисника буџетских средстава, 2010. (у %)</caption> <thead> <tr> <th>Делатност</th> <th>Процент</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Образовање</td> <td>42%</td> </tr> <tr> <td>Здравствена заштита</td> <td>23%</td> </tr> <tr> <td>Друге делатности</td> <td>30%</td> </tr> <tr> <td>Социјална заштита</td> <td>5%</td> </tr> </tbody> </table>	Делатност	Процент	Образовање	42%	Здравствена заштита	23%	Друге делатности	30%	Социјална заштита	5%
Делатност	Процент											
Образовање	42%											
Здравствена заштита	23%											
Друге делатности	30%											
Социјална заштита	5%											
Приходи и примања буџета локалне самоуправе по становнику (у динарима)-2010	15,550											
Расходи и издаци буџета локалне самоуправе (у хиљадама динара)-2010	320,439											
Расходи и издаци буџета локалне самоуправе по становнику (у динарима)-2010	14,653											
Расходи корисника буџетских средстава (у хиљадама динара)-2010	609,408											
Расходи корисника буџетских средстава по становнику (у динарима)-2010	27,868											
Подстицаји регионалног развоја (у хиљадама динара)-2011	114,753											
Извор: РЗС — Национални рачуни												

Индикатор бр. 30	ТЕМА: Економски развој ИНДИКАТОР: Степен задужености општине
Дефиниција (е)	<p>Задуживање је посебан облик дужничко-поверилачког односа у коме неки субјект врши узимање средстава од других приватно-правних или јавно-правних ентитета ради финансирања или реализације одређених циљева, уз услов да се позајмљена средства, након истека одређеног временског периода, врате повериоцу уз плаћање одређеног износа камате. По правилу, држава се задужује да би у датом временском року отклонила неравнотежу која може настати између приходне и расходне стране њеног буџета, за финансирање ванредних, неподвижних догађаја и расхода који могу настати по том основу, за улагање у инвестиције чијом реализацијом ће се створити бољи економски, али и други услови за живот и рад грађана, односно привредних субјеката, као и за улагања у друге намене или пројекте којима ће се подстицати, односно стварати предуслови за бржи развој земље. Из ☐пресека☐ искустава развијених земаља, јединце локалне самоуправе могу се задуживати само за покривање капиталних јавних расхода. Поред овог вида задужења, јединицама локалне самоуправе се може дозволити и задуживање ради покривања дефицита текуће ликвидности. Степен задужености буџета јединице локалне самоуправе указује на то колико носиоци политике имају ☐простора☐ за узимање додатних средстава којим се могу реализовати одређени капитални пројекти који ће бити у функцији остварења стратешких или развојних циљева општине/града.</p> <p>Анализирајте показатеље расположиве маргине задужења у наредних пет година. Препорука је да се користе остали корелациони индикатори. У том смислу, могу се описати и анализирати показатељи који су везани за остварење или процену остварења:</p> <ul style="list-style-type: none"> - процента суфицита текућег дела буџета, - проценат учешћа изворних прихода у остварењу буџета, - проценат учешћа уступљених прихода у остварењу буџета, - кретања остварења уступљених и изворних прихода по глави становника у последњих пет година и - проценат учешћа наменских прихода у буџету.

Степен задужености општине		2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
1	Остварење или процена остварења текућих прихода буџета за посматрану буџетску годину	326.901.620	591.000.000	607.000.000	632.000.000	662.000.000
2.1	15 % од (1)	49.035.243	88.650.000	91.050.000	94.800.000	99.300.000
2.2	Износ главнице и камате који доспева у посматраној години	14.409.888	20.947.822	28.376.698	28.102.018	14.611.258
2.3	Расположива средства у апсолутном износу (2.1) – (2.2)	34.625.355	67.702.178	62.673.302	66.697.982	84.688.742
2.4	Расположива средства у релативном износу - % укупних текућих прихода буџета ((2.3) / (1)) x 100	10,59 %	11,45 %	10,32 %	10,55 %	12,79 %
3.1	50% од (1)	163.450.810	295.500.000	303.500.000	316.000.000	331.000.000
3.2	Укупан износ неизмиреног дугорочног задужења буџета општине за капиталне инвестиционе расходе	42.500.000	100.173.257	77.819.025	49.442.327	21.340.309
3.3	Расположива средства у апсолутном износу (3.1) – (3.2)	120.950.810	195.326.743	225.680.975	266.557.673	309.659.691
3.4	Расположива средства у релативном износу - % укупних текућих прихода буџета ((3.3) / (1)) x 100	37,00%	33,05%	37,18%	42,18%	46,78%

Извор:	Општинска управа Општине Владичин Хан-одељење за буџет, привреду, финансије и друштвене делатности
Коментари:	<p>Законом о јавном дугу регулисани су услови и висина задужења локалне самоуправе. У току буџетске године задуживање за финансирање дефицита краткорочне ликвидности не сме прећи 5% укупно остварених прихода буџета у претходној години. Са друге стране, извршено је раздвајање у утврђивању висине укупног дуга и дозвољеног износа отплате анuitета у једној буџетској години:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Износ неизмиреног дугорочног задужења за капиталне инвестиционе расходе не може бити већи од 50% укупно остварених текућих прихода буџета локалне самоуправе у претходној години • Износ главнице и камате који доспевају у свакој години на сва неизмирена дугорочна задуживања не може бити већи од 15% укупно остварених текућих прихода буџета локалне самоуправе у претходној години <p>Поред узимања кредита, јединицама локалне самоуправе је дато право да се могу задуживати и емитовањем хартија од вредности.</p> <p>Имајући у виду да задуживање локалне самоуправе има превасходно капитални карактер, средствима јавног зајма може да се реализује финансирање изградње,</p>

одржавања, реконструкције комуналне инфраструктуре, културе, здравства, социјалне заштите, спорта и других потреба од капиталног интереса за заједницу. Задуживање ради покривања дефицита текуће ликвидности има краткорочни карактер – средства се морају вратити у истој фискалној години у којој су узета.

На основу података добијених од Одељења за буџет, привреду, финансије и друштвене делатности, може се уочити да је износ главнице и камате који доспевају на сва неизмирена дугорочна задуживања у свакој години изнад 15%.

Напомена: недостају подаци о укупном износу дугорочног задужења буџета општине за капиталне инвестиционе расходе.

ФИНАЛНИ НАЦРТ/ПРЕДЛОГ